

Калонка рэдактара

Пісьменнік
і жыццё

Таццяна СІВЕЦ

Узгадваючы днёмі біяграфію Максіма Танка, доўга не магла зразумець, што ж падалося такім дзіўным, стрэмкай засела ў падсвядомасці... Пасля ўцяміла: пісьменнік амаль дзесяць гадоў (1963 — 1971) быў старшынёй Вярхоўнага Савета БССР VI — VII скліканняў. А паспрабуйце, сябры, назваць сучасных творцаў, якім вы даверылі б узначаліць Савет Рэспублікі. Адно прозвішча? Два-тры?.. Ці сучасны пісьменнік не здольны кіраваць нічым, акрамя ўласных герояў? А можа, варта спачатку разабрацца з уласна літаратурнымі справамі?

Вось на апошнім пасяджэнні Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі ішла гаворка пра планы на 2012 год, у тым ліку ўдзел у святкаваннях юбілеяў Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Танка. Беларускія творцы рыхтуюцца да ўгодкаў Полацка і да Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу... Запланаваныя літаратурныя чытанні, конкурсы, "кружыя сталы", сустрэчы, удзел у радыё- і тэлепраектах, выезды ў рэгіёны, сумесныя акцыі з міністэрствамі, выдавецтвамі і бібліятэкамі... Карацей, шмат усяго, а як яно адбудзецца і якую карысць зробіць для прапаганды айчыннага мастацкага слова, пакажа Год кнігі.

Ці адказвае пісьменнік за жыццё свайго народа так, як гэта было хаця б у часы Танка? Яўген Іванавіч імкнуўся дапамагчы ўсім: каго не даў адлічыць, каму дапамог з жыллём... Мы сёння можам гаварыць пра яго не толькі як пра творцу, а як чалавека з актыўнай грамадскай пазіцыяй, што не баяўся быць "няўгодным" ці нязгодным... Ён да апошняга не здрадзіў сваім перакананням. Мажліва, менавіта таму яму давяралі кіраваць і Саюзам пісьменнікаў, і Вярхоўным Саветам, бо былі ўпэўненыя — Танк не схібіць, сведчаннем таму яго радкі:

*Ты яшчэ толькі намёк на чалавека,
Калі ва ўсім спадзяецца на маці;*

*Ты яшчэ — чвэрць чалавека,
Калі ва ўсім спадзяецца на дружбу;*

*Ты толькі — паўчалавека,
Калі ва ўсім спадзяецца на любоў, —*

*І толькі тады становіцца чалавекам,
Калі ўсе могуць спадзявацца*

На цябе.

А на каго спадзяецца вы?

Штогод у апошнюю нядзелю студзеня адзначаецца Дзень беларускай навукі. Як вядома, няма навукі для навукі, яна існуе для ўзвышэння чалавека, яго высакародства, інтэлектуальнага і матэрыяльнага ўзбагачэння. Нездарма ж кажуць: дзе высока стаіць навукка, там высока стаіць чалавек. Жыццём даказана, што поспех навукі вызначаецца працамі яе вучоных і каштоўнасцю іх адкрыццяў, якіх нямала на рахунку беларускіх акадэмікаў, дактароў і кандыдатаў. У тым ліку і тых, хто шчыруе ў гуманітарных ВНУ, навукова-даследчых інстытутах. Многія з іх з'яўляюцца актыўнымі аўтарамі "ЛіМа", і мы шчыра ўдзячны ім за цікавыя і грунтоўныя матэрыялы. Сёлета Дзень беларускай навукі адзначаецца разам з юбілеем Інстытута беларускай культуры. Яму — 90! Пра гісторыю яго стварэння і ролю ў нацыянальна-культурным адраджэнні Беларусі распавядаецца ў гэтым артыкуле.

Леанід ЛЫЧ,
доктар гістарычных навук,
прафесар

Інстытут нацыянальнага адраджэння

следчыкі свядома ўнеслі багата блытаніны ў этнічную гісторыю беларусаў, таму нават многія навукоўцы як след не ведалі, што ўяўляе сабой карэннае насельніцтва рэспублікі. У час, калі беларусы атрымалі палітычную незалежнасць, хоць і сімвалічную, у складзе СССР, жыць далей у такім няведанні свайго этнічнага "Я" было нельга. Гэта вельмі добра разумела кіраўніцтва Інбелкульту. Яго этнаграфічную секцыю ўзначаліў ужо вядомы на той час навуковец Вацлаў Ластоўскі — аўтар "Кароткай гісторыі Беларусі" (1910), "Падручнага расійска-крыўскага (беларускага) слоўніка" (1924), "Гісторыі беларускай (крыўскай) кнігі" (1926) і іншых. Секцыя шмат што выйграла ад прыходу сюды на сталую працу з багатым тэарэтычным і практычным багажом этнографа, фалькларыста, краязнаўца Паўла

Дземідовіча. Ён даследаваў айчыныны сямейны побыт, народныя вераванні, фальклор. У адпаведнасці з гадавым колам земляробчага календара падрабязна апісаў шматлікія абрады і звычкі.

На вялікае шчасце, такіх людзей, як П. Дземідовіч, было нямала сярод краязнаўцаў. Неаспрэчная заслуга ў гэтым актыўнага нацыянальнага дзеяча М. Бялуты, які ўзначальваў створанае ў канцы 1923 года Цэнтральнае бюро краязнаўства. Шмат карыснага для яго пённай працы зрабілі першы рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Уладзімір Пічэта, пісьменнік Кандрат Крапіва. Змітраку Бядулю даверылі быць рэдактарам краязнаўчага часопіса "Наш край", першы нумар якога выйшаў у кастрычніку 1925 года.

Вядомыя дзеячы ІБК лічылі сваім прамым абавязкам усімі метада-

мі і сродкамі пераконваць людзей, як важна не адрывацца ад родных каранёў, жыць паводле ўласных, а не занесеных звонку культурна-моўных традыцый. Змешчаныя найперш у перыядычным друку, матэрыялы па дадзенай праблеме былі вельмі патрэбны і для партыйных, савецкіх работнікаў, прычым нават самага высокага звання, бо мала хто з іх глыбока разбіраўся ва ўсіх тонкасцях нацыянальнага жыцця беларусаў. Да таго ж сярод палітыкаў яшчэ хапала і моцна зрусфікаваных асоб, для якіх сама ідэя беларускага нацыянальна-культурнага адраджэння была непатрэбнай, лішняй. Але і ў той няпростай сітуацыі да яе ўсё больш гарнулася высокае кіраўніцтва рэспублікі. Творчая, навуковая, педагогічная інтэлігенцыя займалася беларусізацыяй самачынным, паводле ўласнай волі і жадання.

У самым пазігнтым плане Інбелкульт мог уплываць на ход беларусізацыі толькі пры ўмове ўкамплектавання высокаадукаванымі кіраўнічымі кадрамі, з багатым прафесійным досведам, адданымі нацыянальнаму інтарэсу. Добра разумеючы гэта, у студзені 1926 года кіраўніцтва БССР пайшло на замену старшыні ІБК Сцяпана Некрашэвіча Усеваладам Ігнатоўскім, які да гэтага займаў пасаду народнага камісара асветы БССР і паспеў паказаць сябе сур'ёзным гісторыкам-даследчыкам. Высокім патрабаванням адпавядаў і намеснік старшыні ІБК Аркадзь Смоліч. Да гэтага ён працаваў прафесарам, загадчыкам кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Калектыў ІБК абавязаны яму стварэннем друкарні, што істотна зменшыла праблему выдання напісаных навукоўцамі кніг і артыкулаў, большасць якіх прысвечалася пытанням беларусізацыі.

На здымках: Аркадзь Астаповіч. Эсклібрыс Інбелкульту. Эскіз; першы прэзідэнт Інбелкульту Усевалад Ігнатоўскі.

Фотаздымкі прадастаўлены Нацыянальным гістарычным музеем Рэспублікі Беларусь.

(Заканчэнне на стар. 6.)

Пункцірам

✓ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста РСФСР Міхаіла Ножкіна і народных артыстаў Расійскай Федэрацыі Тамару Гвердцыгэлі, Ірыну Алеграву, Уладзіміра Хаціненку з юбілеямі. Кіраўнік дзяржавы пажадаў творцам, якіх добра ведаюць і любяць у Беларусі, здароўя, творчых поспехаў, натхнення, шчасця і добрабыту.

✓ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка выказаў спачуванні родным і блізкім народнага артыста РСФСР Яўгена Жарыкава ў сувязі з яго смерцю. “Яго сыход стаў незвычайнай стратай для ўсіх беларускіх прыхільнікаў сапраўднага мастацтва”, — адзначана ў спачуванні.

✓ У Мінгарвыканкаме абмяркоўваецца неабходнасць стварэння ў Мінску помнікаў гістарычным асобам і падзеям. Сярод іх — помнікі патрыярху Аляксею II, князю Глебу Мінскаму, першаму сакратару ЦК КПБ Пятру Машэраву, мемарыяльныя знакі, прысвечаныя памяці ахвяр тэрактаў, і “Аб’яднанне зямель Беларусі”, а таксама мемарыяльная кампазіцыя “1000 год беларускай дзяржаўнасці” з постацамі шэрагу выдатных гістарычных дзеячаў Беларусі. Некаторыя з іх упрыгожаць беларускую сталіцу ўжо ў гэтым годзе.

✓ Вуліца Еўфрасіні Полацкай з’явіцца ў Віцебску. Віцебскі гарвыканкам разглядае пытанне пра тое, каб у год святкавання 1150-годдзя Полацка перайменаваць адну з вуліц абласнога цэнтру ў гонар святцы, адной з самых вялікіх жанчын сярэднявечнай Еўропы.

✓ Цэнтр беларускай літаратуры плануецца адкрыць у сакавіку на базе Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. Ён таксама будзе насіць імя Максіма Танка, што сімвалічна, бо сёлета адзначаецца 100-годдзе класіка. У цэнтры будуць прадстаўлены матэрыялы пра жыццё і творчасць Танка і іншых пісьменнікаў, якія сваёй дзейнасцю паўплывалі на станаўленне беларускай літаратуры.

✓ Другі міжнародны фестываль “Уладзімір Співакоў запрашае” пройдзе ў Беларусі 20 — 28 красавіка. У ім возьмуць удзел больш як 180 музыкантаў. Для свята будуць скарыстаны розныя сцэнічныя пляцоўкі ў Мінску, Магілёве, Гомелі і іншых гарадах. Адкрыецца фестываль оперным гала-канцэртам у Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета.

✓ Беларуская Асацыяцыя клубаў ЮНЕСКА арганізуе міжнародны валанцёрскі лагер на тэрыторыі сядзібы Міхаіла Клеафаса Агінскага ў вёсцы Залесе Смаргонскага раёна. Валанцёры з Беларусі, краін СНД і Заходняй Еўропы возьмуць удзел у рэстаўрацыі сядзібы. Плануецца арганізацыя такога ж валанцёрскага лагера на тэрыторыі Палаца Салегі ў Ружаных.

✓ У Мінску будуць адкрытыя пяць лічбавых кіназалаў. Самыя вялікія з іх атрымаюць кінатэатры “Кастрычнік” і “Беларусь”. Больш кампактныя будуць абсталяваны ў кінатэатрах “Аўрора” і “Мір”, а таксама ў Доме кіно.

✓ Першы беларускі фестываль амагарскага цыркавога мастацтва пройдзе сёлага ў Гомелі. Фінансавую і арганізацыйную падтрымку фестывалю здзяйсняюць Міністэрства культуры Беларусі, упраўленне культуры Гомельскага аблвыканкама, Гомельскі дзяржаўны цырк.

Падрыхтавала
Ірына АЛЯКСАНДРАВА

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Пачуццё сяброўства

Юбілейнай вечарынай вядомых беларускіх пісьменнікаў Георгія Марчука, Яўгена Каршукова і Алеся Савіцкага ў Музеі гісторыі беларускай літаратуры Саюз пісьменнікаў Беларусі распачаў цыкл мерапрыемстваў, звязаных з абвешчэннем 2012 года ў Беларусі годам кнігі.

Ірына МАСЛЯНІЦЫНА,
фота Наталіі Купрэвіч

— Нездарма наш Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка адзначае: “Кніга — гэта ікона”, — нагадаў прысутным самы старэйшы і паважаны з гаспадароў свята, прэзаіфрантавік Алесь Ануфрыевіч Савіцкі. — Ікона ствараецца не толькі рукамі, але і сэрцам. Калі ў храме не будзе святыні, ён перастае існаваць. І з гэтага пункту гледжання варта ўзгадаць яшчэ адно выказванне Прэзідэнта: “Згубім кнігу — згубім нацыю”. Між іншым, страга іміджу кнігі — гэта бяда глабальнага маштабу. Грамадства аказалася перад прорывай бездухоўнасці, усёдазволенасці, бесчалавечнасці.

І гэтаксама як Словам, паводле Бібліі, быў створаны Сусвет, сёння Словам — сумленным, чыстым, важкім Словам пісьменніка, да якога прыслухоўвацца мільёны, — можна ўратаваць нацыю, краіну, народ...

Пра такіх пісьменнікаў, слова якіх абуджала і заклікала, гучала набагам і страснай любоўю да чалавецтва, гаварыў кіраўнік літаратурнага аб’яднання “Доблесць” Яўген Каршукоў. Гэта былі людзі пакалення пераможцаў Вялікай Айчыннай, сапраўдныя патрыёты і грамадзяне: Васіль Быкаў, Іван Шамякін, Аркадзь Куляшоў. Да іх належыць і Алесь Савіцкі, творы якога варта выдаваць і перавыдаваць, каб знаёміць з праўдай

жыцця новых пакаленняў.

На вечарыне, дарэчы, была прадстаўлена новая кніга выдавецтва “Чатыры чвэрці” — “Сонца на ўсіх адно”, якая прадстаўляе пісьменніка Савіцкага і яго творы ў кантэксце эпохі. Гучалі новыя вершы Яўгена Каршукова ў выкананні аўтара. А Георгій Марчук пачаў сваю прамову цудоўнымі словамі, звернутымі да таварышаў.

— Найвялікшае ўменне, — сказаў ён, — шчыра радавацца за сяброў, іх поспехі і дасягненні. Бо пачуццё Радзімы — гэта і ёсць пачуццё сяброўства.

І сапраўды, калі штосьці і можа ўмацаваць шэрагі творцаў пераможнага пісьменніка Слова сёння, дык гэта адмаўленне ад нядобразычлі-

васці і зайздрасці і ўмацаванне пісьменніцкага братэрства.

Вечарына, якая распачалася сур’ёзнымі прамовамі і філасофскімі разважанымі, у другой сваёй частцы ператварылася ў канцэрт-віншаванне, дзе было месца і вясёлай прыпеўцы ў выкананні супрацоўніц Дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту на чале з вядомым балетмайстрам, знаўцам і рупліўцам беларускага народнага танца Міколам Котавым (дарэчы, таксама юбілярам), і музычнаму жарту Сяргея Трахімёнкі, і добрай песні ў выкананні барда Дзмітрыя Пятровіча.

На здымку: Георгій Марчук і Мікола Котаў прымаюць віншаванні ад першага сакратара СПБ Генадзя Паішкова.

Прынятыя ў СПБ

ГАЛУБОВІЧ
Іван Іванавіч
Празаік

Нарадзіўся 26 мая 1942 года ў в. Пранчэйкава Маладзечанскага раёна Мінскай вобласці. Скончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Аўтар 14 кніг прозы для дзяцей і дарослых: “Па родных сцяжынках” (1991), “Гром на святанні” (1992), “Пастарайся стаць чалавекам” (1993), “Зяюля дзетак шукала” (1994), “Тронка каліны” (серыя “ШБ”, 1997), “Пялюць жаваранкі” (2005) і іншых. З’яўляецца аўтарам 26 зборнікаў і школьных хрэстаматый: “Я тут бачу свой край” (2005), “Вясёлка” (2007), “Зборнік апавяданняў для пазакласнага чытання” (2011) і г.д.

РАДЗІОНЧЫК
Дзмітрый
Мікалаевіч
Паэт

Нарадзіўся 5 ліпеня 1973 года ў г. Гродна. Вучыцца на завочным аддзяленні філалагічнага факультэта Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Аўтар паэтычных зборнікаў “Піррова техника” (2006) і “Дым без огня” (2010). Таксама з’яўляецца аўтарам калектыўных зборнікаў “Созвучье слов живых” (2007), “Россыпь” (2010).

СЕЎБО Ганна
Канстанцінаўна
Празаік

Нарадзілася 8 мая 1952 года ў г. Бабруйска Магілёўскай вобласці. Скончыла факультэт журналістыкі Беларускага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Працавала ў перыядычных выданнях Бабруйскага раёна. Піша для дзяцей. Публікацыі з’яўляліся ў газеце “Зорька”, часопісе “Бязрозка” і іншых выданнях. Аўтар пяці кніжак казак: “Волшебная шкапулка” (2004), “Сказочная мельница” (2006), “Зимние сказки” (2008), “Сказки старой калитки” (2007), “Гриб в муравейнике” (2009).

Конкурс

Рыхтуем рукапісы

Ірына СЛАНІМСКАЯ

У Гродзенскай вобласці сёлета стартуе новы літаратурны конкурс. Пачынанне патрабуе ўвагі хача б таму, што гэта конкурс не кніг — гатовых, выдадзеных, прадстаўленых чытачу, — а рукапісаў. Падрабязней пра ініцыятыву мы папрасілі расказаць галоўнага спецыяліста ўпраўлення ідэалагічнай работы Гродзенскага аблвыканкама Іосіфа Грыбоўскага.

— Іосіф Браніслававіч, хто быў аўтарам ідэі?

— Прапанова паступіла ад нашых пісьменнікаў, членаў Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Палажэнне было падпісана 14 красавіка 2011 года. Конкурс нададзена імя Цёткі (Алаізы Пашкевіч), нашай слаўтай зямлячкі, 130-годдзе якой адзначалася ў мінулым годзе. Чаму конкурс рукапісаў? Аўтарам у наш час даволі нялёгка выдаць кнігу, нават калі гэта высокамастацкі цікавы твор. Конкурс дае магчымасць пераможцам ператварыць свае рукапісы ў кнігі, бо прэмія — іх будзе тры, па намінацыях “Паэзія”, “Проза”, “Дзіцячая літаратура” — даволі вялікія, 430 базавых велічынь.

— Якія ўмовы конкурсу?

— Ён будзе праводзіцца раз на два гады. Браць удзел могуць як члены Саюза пісьменнікаў, так і тыя літаратары Гродзеншчыны, якія не ўваходзяць у творчую арганізацыю. Гэта, між іншым, дае нам права спадзявацца, што конкурс стымулюе да творчасці таленавітую моладзь і мы адкроем новыя яркія зоркі на літаратурным небасхіле.

— Ці агаворваецца аб’ём рукапісаў?

— Рукапіс можа быць любога аб’ёму. Але, безумоўна, такога, каб пры выданні тэксту хапіла на паўнаватрасную кнігу. Здаецца на разгляд свае рукапісы аўтары мусяць да 25 снежня гэтага года. Пераможцы будуць названы ў сакавіку 2013 года падчас святкавання Сусветнага дня паэзіі. Творы ацэніць экспертная літаратурная камісія, створаная пры Гродзенскім абласным аддзяленні СПБ. У яе ўваходзяць толькі прафесіяналы.

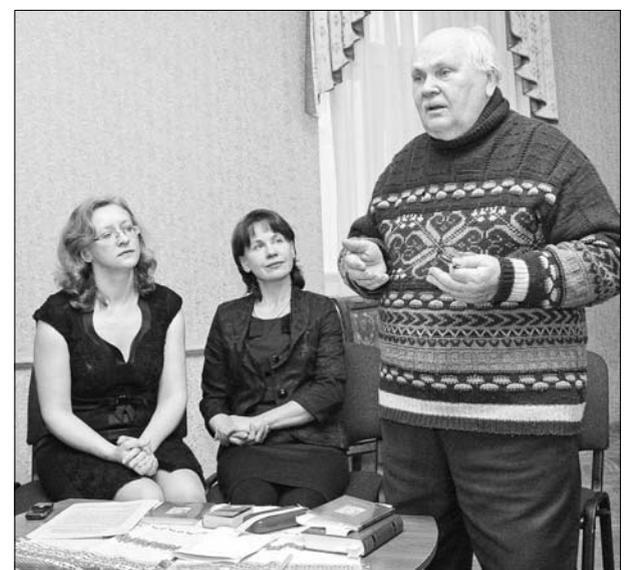
Вечарыны

У бласлаўёным доме
Яе Вялікасці Паэзіі

Вольга ПАЛОМЦАВА,
фота Кастуся Дробава

Калі Максім Лужанін спытаў у Коласа, як той ставіцца да жанчыны, паэт адказаў: “Як хрысціянін да іконы”. Не выключана, што дзякуючы такім адносінам класіка супрацоўніцы часопіса “Женский журнал” вырашылі правесці літаратурна-музычную прэзентацыю свайго выдання менавіта ў сценах Коласава дома. Гэтым мерапрыемствам супрацоўнікі музея пачалі юбілейны год Коласа.

Традыцыйна гучала шмат вершаў — у першую чаргу Якуба Коласа: прысвечэнні жонцы паэта чытаў Міхась Міцкевіч, урыўкі з вядомых твораў чытавалі шэф-рэдактар “ЖЖ” Юлія Дарафеева, доктар Эдуард Лінкевіч. Пранікнёна чыталі свае радкі паэты Навум Гальпяровіч і Таццяна Сівец. Спявалі бард Алесь Камоцкі і народная артыстка

Беларусі Таццяна Мархель. Слова атрымала і самая актыўная чытачка часопіса Таццяна Лабанава. Расказалі, як глянцавы часопіс прапанаваў свае старонкі для беларускамоўных матэрыялаў, яго заснавальніца Тамара Іода і былы намеснік галоўнага рэдактара, цяпер — галоўны рэдактар часо-

піса “Маладосць” Святлана Дзянісава.

Імпрэза прайшла ў рамках праекта “Творчыя сустрэчы з рэдакцыямі перыядычных выданняў творчай і навуковай інтэлігенцыі рэспублікі”.

На здымку: Міхась Міцкевіч чытае вершы Якуба Коласа.

Літабсягі

«Іду за хлебам і за небам»

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА,
фота Кастуся Дробава

Выразныя радкі вершаў Алы Чорнай добра вядомы аматарам паэзіі па нізках са зборнікаў “Дзень паэзіі”, кнігах “Изнанка сребристая листа”, “Зеркало” і інш. Як казаў некалі Барыс Слуцкі, “паэт павінен мець лёс”. Ёй выпаў шлях, поўны няпростых выпрабаванняў. У вершы “Замест аўтабіяграфіі” Ала Дзмітрыеўна пранікнёна расказала пра свае татарскія карані, дзяцінства ў блакадным Ленінградзе, жыццё ў Беларусі. Менавіта тут былі пачуты яе “нягучныя” вершы. “Ніколі не рашылася б дабівацца выдання сама, — прызналася Ала Чорная, — але калі Анатоля Аўруцін прапанаваў выбраць вершы для кнігі, згадзілася”.

Пранікнёныя радкі гучалі ў выкананні паэтэсы, а таксама акцёраў Нацыянальнага акадэ-

Творчы вечар паэтэсы Алы Чорнай, прысвечаны яе юбілею, прайшоў у Мінскай абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна.

мічнага тэатра імя Янкі Купалы Уладзіміра Рагаўцова і Тамары Апіёк-Мікалаевай, у перакладзе на беларускую мову Міколы Шабовіча. Вольга Міхаленка праспявала пад гітару дзве песні на вершы Алы Чорнай. Выдатным суправаджэннем паэтычнага слова была класічная музыка. І сугучна вершам, “якія трэба чытаць павольна і спакойна”, бо спасціжэнне простых ісцін патрабуе напружанай работы душы, прагучала па-французску кампазіцыя “Ідзе снег” у выкананні Ніны Бранковіч, салісткі квартэта “Акалада”.

Спалучэнне высокай духоўнасці і драматычнага напалу ўласціва кожнаму твору Алы Чорнай: піша яна пра сустрэчу з вершамі анкалагічна хворых дзяцей, вандроўку па лясных

сцэжках з былым ветэранам, пра скрыпача — “аркестра агелены нерв, пластычна завершаны цуд”. Яе вершы вучаць бачыць характаво ўсходу сонца і чуць галасы старога дома, пранікацца ўрачыстасцю свята Нараджэння Хрыстова, дараваць і разумець, адчуваць дакрананне анёла-ахоўніка ў магчымасці ствараць.

Высокую ацэнку творчасці Алы Чорнай далі Юрый Сапажкоў, Таццяна Шпартэва, Алена Папова, Лізавета Палеес, Алена Міхаленка. Шмат гадоў Ала Дзмітрыеўна супрацоўнічае з літаб’яднаннем духоўна-асветніцкай газеты “Воскресение”. І, як прызналася галоўны рэдактар гэтага выдання А. Міхаленка, пасля ўзроўню, зададзенага Алай Чорнай і Мікалаем Шыпі-

лавым, на старонках газеты немагчыма з’яўленне пасрэдных вершаў.

Анатоль Аўруцін уручыў Але Чорнай дзве ўзнагароды: дыплом Мінскай гарадской арганізацыі СПБ і дыплом Санкт-Пецярбургскага гарадскога саюза пісьменнікаў за творы апошніх гадоў і ўмацаванне сувязей паміж літаратарамі нашых краін.

На здымку: паэтэса Ала Чорная падчас вечарыны.

3-пад п’яра

➤ Новую форму работы з чытачамі прапануе РВУ “Літаратура і Мастацтва” сумесна з “Белсаюздрукам” у краме № 13 на плошчы Перамогі. Кожны чацвер у 17 гадзін тут можна сустрэцца з беларускімі літаратарамі. Яны не толькі адкажуць на пытанні пра ўласную творчасць, але і параяць нешта з сучасных твораў — у залежнасці ад таго, для каго на бываецца кніга і якія літаратурныя прыхільнасці ў чытача. Той, хто набудзе кнігу аўтара, на сустрэчу з якім трапіў, атрымае ў падарунак аўтограф. Сачыце за аб’явамі ў нашай газеце, на дзвярах крамы і не прапусціце магчымасці сустрэцца з тымі, хто стварае сучасную літаратуру.

Таццяна МАСТОЎСКАЯ

➤ У Літаратурным музеі Янкі Купалы адбыўся фінальны вечар Фэсту аднаго верша на зімовую святочную тэматыку. Члены журы, у склад якога ўваходзілі вядомыя літаратары В. Шніп, Ю. Сапажкоў, Н. Капа, П. Васючэнка, Л. Рублеўская, Д. Строцаў, В. Базылёва-Клімко, А. Хадановіч, А. Васілеўскі (Расія) і музыкі А. Камоцкі і Д. Пукст, працавалі аўтаномна, выносячы індывідуальныя рашэнні. Імі з 95 конкурсных работ былі адабраны 39 тэкстаў беларускіх, расійскіх, украінскіх і ізраільскіх аўтараў. На вечарыне, якую дасціпна і весела правялі арганізатар фэсту Георгій Барташ і сувядучыя “сняжынкі” Віка Трэнас, Марыйка Мартысевіч і Кацярына Зыкава, была ўзнагароджана абсалютная пераможца — Вольга Гронская. За яе верш аддалі галасы пяць членаў журы.

Рыгор БУТРЫМ

➤ Цэнтр тэатральных ініцыятыў пры падтрымцы Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм”, Цэнтра беларускай драматургіі і рэжысуры і пасольства ЗША ў Мінску дае старт праекту “Кінашкола”. У межах праекта маладыя рэжысёры, сцэнарысты і кінааматары Беларусі маюць магчымасць прайсці бясплатнае трохмесячнае навучанне ў вядучых майстроў расійскага і беларускага кіно — Аляксандра Сакурава, Ягора Канчалюўскага, Паўла Фінна, Марыны Разбежкінай, Андрэя Кудзіненкі, наведаць майстар-класы па сцэнарным майстэрстве, рэжысуры, гісторыі кіно і прадзюсарванні. Удзельнікі праекта могуць разлічваць на індывідуальную падтрымку педагогаў у распрацоўцы ўласнага кароткаметражнага фільма. Фільм паводле лепшага сцэнарыя (хранаметраж да 13 мінут) будзе зняты на тэхнічнай базе школы. Заяўкі на ўдзел прымаюцца да 30 студзеня 2012 года.

Лізавета БАГАДЗЯЖ

➤ Супрацоўнікамі Прэзідэнтскай бібліятэкі Беларусі падрыхтавана выстаўка кніг “910 гадоў з дня нараджэння Еўфрасінні Полацкай — полацкай князёўны, асветніцы, беларускай святой”. Кнігі, напісаныя ў мінулых стагоддзях, і выданні, складзеныя і падрыхтаваныя нашымі сучаснікамі, сціплыя брашуры і раскошныя ілюстраваныя фаліянты, літаратура даведачная, навукова-папулярная і мастацкая, царкоўная і свецкая ва ўсёй сваёй разнастайнасці будуць прадстаўлены зацікаўленаму чытачу да 23 лютага.

Ірына АЛЯКСАНДРАВА

Артлінія

Бізнес з душою чайкі

Прэм’ера спектакля “Чайка з імем Джонатан Лівінгстан”, пастаўленага паводле прыпавесці Рычарда Баха “Джонатан Лівінгстан Чайка” (“Jonathan Livingston Seagull”), адбудзецца сёння ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Унікальны творчы праект здзейснены студэнтамі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў пры падтрымцы прадстаўнікоў айчыннага бізнесу ў межах Нацыянальнага конкурсу “Брэнд года”.

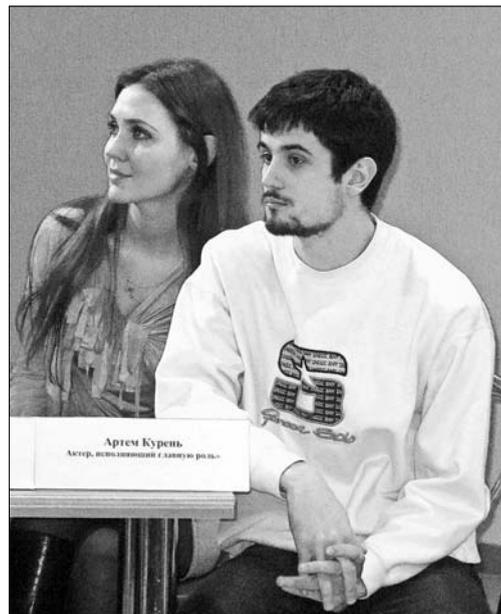
Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
фота Віктара Кавалёва

Пра ўнікальнасць і знакаваць новага арт-праекта як для творчай ВНУ, так і для айчыннага бізнес-супольнасці гаварылася падчас прэс-анонса, што адбыўся напярэдадні падзеі. Жана Грынюк, дырэктар Цэнтра сістэмных бізнес-тэхналогій “SATIO”, старшыня аргкамітэта конкурсу “Брэнд года”, прыгадала, як летась на ўрачыстасці яна прадставіла калегам маналог са знакамітага твора Р. Баха. Ініцыятыва мела вялікі поспех: бізнес-супольнасць ідэнтыфікавала сябе з вольналюбівым героем, бо ў душы кожнага бізнесмена жыве неўтаймоўны Джонатан-чайка, які не спыняецца на дасягнутым, імкнецца да новых вышынь. Было вырашана ў якасці новага прадзюсарскага праекта для конкурсу “Брэнд года”-2011 прапанаваць пастаноўку спектакля паводле “Чайкі...”, прысвяціўшы яе адмыслова маркетынгу і брэндыву як унікальнаму феномену, што змяняе свет, развівае каштоўнасці свабоды, прафесіяналізму, творчасці. Гэта якасна новыя

стасункі: мецэнат не “ўвогуле дае грошы” людзям мастацтва, а выступае ў якасці зацікаўленага, можна сказаць — творчага партнёра.

Прапанову, з якой Цэнтр “SATIO” звярнуўся ў Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў, падтрымаў рэктар М. Баразна. Кафедра рэжысуры правяла сярод студэнтаў 2 — 3 курсаў конкурс на лепшую рэжысёрскую распрацоўку прыпавесці Р. Баха. Лепшай была прызнана работа трэцякурсніцы Святланы Хацько (спецыялізацыя “рэжысура драматычнага тэатра”, мастацкі кіраўнік курса Р. Баравік). У пастановачны працэс уключылі студэнты розных курсаў: будучыя тэлеаператары Аляксей Акуловіч, Вадзім Кулак, гукарэжысёр Кацярына Даўлатава ды актёр Арцём Курань — выканаўца галоўнай ролі.

На думку загадчыка кафедры рэжысуры БДАМ Вітаўтаса Грыгалюнаса, ажыццяўленне гэтага праекта не толькі мае велізарнае значэнне для падрыхтоўкі будучых творцаў, але і само па сабе ўнікальнае. Практычна ўпершыню прадстаўнікі бізнесу прапанавалі сваю дапамогу творчай ВНУ ў стварэнні “прадукту” мастац-

ва. Гэта асабліва важна ў святле рашэнняў, прынятых у выніку сустрэчы Прэзідэнта Беларусі з творчай моладдзю, што адбылася 1 снежня 2011 года.

Мяркуюцца, што спектакль, прэм’ера якога адбудзецца сёння, стане дыпломнай работай студэнтаў тэатральнага факультэта і пасля завяршэння капітальнага рамонтнага вучэбнага тэатра БДАМ увойдзе ў яго рэпертуар.

На здымку: рэжысёр-сцэнарыст пастаноўкі Святлана Хацько і выканаўца галоўнай ролі Арцём Курань.

Повязі

Кітайскія мастакі ў Мінску

Дар’я ШОЦІК,
фота аўтара

У склад дэлегацыі КНР увайшлі дырэктар Цэнтральнага інстытута каліграфіі і жывалісу Музея па вывучэнні культуры і гісторыі КНР Ма Чжэньшэн, намеснік дырэктара Музея па вывучэнні культуры і гісторыі КНР Ван Цзюньшань, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Кітайскай Народнай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Гун Цзяньвэй, які не так даўно ўзначаліў кітайскую дыпламатычную місію ў Беларусі, ды іншыя.

З беларускага боку гасцей з Кітая віталі намеснік міністра культуры Тадэуш Стружэцкі, рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Міхаіл Баразна, старшыня Беларускага саюза мастакоў Уладзімір Савіч, намеснік старшыні БСМ па выставачнай дзейнасці Сяргей Цімохаў і пер-

у Палацы мастацтва адбылося адкрыццё выстаўкі, прысвечанай 20-годдзю дыпламатычных адносін паміж Рэспублікай Беларусь і Кітайскай Народнай Рэспублікай. Арганізатарамі мерапрыемства выступілі Міністэрства культуры Беларусі, Беларускі саюз мастакоў, Рэспубліканскі інстытут кітаязнаўства імя Канфуцыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Рэспубліканская мастацкая галерэя.

шы намеснік старшыні БСМ Рыгор Сітніца.

— Культурныя сувязі паміж Рэспублікай Беларусь і Кітайскай Народнай Рэспублікай развіваюцца вельмі дынамічна, сістэмна, — зазначыў Тадэуш Стружэцкі. — І мы маем магчымасць кожны год прымаць у Беларусі вядомыя і цікавыя творчыя калектывы, выстаўкі і адначасова прэзентаваць нашу культуру, наша нацыянальнае мастацтва ў Кітаі.

На выстаўцы прадстаўлены жывалісы. І найбольшую цікавасць у наведвальнікаў выклікалі, несумненна, карціны кітайскай калі-

графіі, каля якіх людзі затрымліваліся, імкнуліся разгадаць гармонію надпісаў. Знакамітая кітайская паэтэса і каліграф Ханду Сюко заўважыла: “Вывіўляючы сябе, кветка паказвае сваю непаўторную духмянасць. Каліграфія — гэта кветка душы чалавека”. І гэта бадай што самае трапнае выслоўе, якім можна ахарактарызаваць прадстаўленыя працы.

Пасля ўрачыстай часткі госці правялі майстар-клас. Некалькі хвілін — і кітайскія іерогліфы напісаны. Па просьбе гасцей адзін з кітайскіх мастакоў напісаў беларускі пейзаж — дрэва, якое ўразі-

ла яго падчас экскурсіі ў музейны комплекс “Дудуткі”. Апладысменты яшчэ доўга гучалі ў гонар кітайскіх творцаў.

На здымку: беларускі пейзаж 3-пад пэндзля кітайскага мастака.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ глыбока смуткуюць з выпадку раптоўнай смерці 24 студзеня пісьменніка, рэжысёра і актёра МАКАРЦОВА Мікалая Фёдаравіча і выказваюць шчырыя спачуванні яго блізім і родным.

Соф'я МАРОЗАВА

Дараваць памяці

Перад намі аналітычная проза з моцным лірычным струменем, якой магла б ганарыцца любая заходнеўрапейская літаратура. Уласна, Запад і спарадзіў аналітычную, “даследчыцкую” плынь у рэалістычным рамане (Б. Канстант, А. Бальзак, А. Стэндал, Г. Флабэр, М. Пруст...). Варта сказаць, даследуе Алена Брава не сацыяльныя рухі ці зрухі, а паводзіны і абстрактныя, што маюць метафізічны, ледзь не філасофскі, анталогічны характар. Фобія, свабода і рабства, залежнасць ад маці, скажоны адбітак гісторыі ў люстры сучаснасці... Пра апошняе — аповесць “Дараванне”. У ёй кранутая хваробай памяць “вычварна блукае ў лабірынтах мінулага”, разбураецца перад тым як памерці. “Тканка быцця, што складаецца са звычай, распіятаецца, як прагнілы гамак, і чалавек правальваецца ў пустэчу”.

Хвароба Альцгеймера — паражэнне галаўнога мозгу, што выклікае разбурэнне памяці (адна з найбольш распаўсюджаных хвороб у развітых краінах). Менавіта на яе фоне і падаюцца дзве галоўныя лініі твора — “замежны муж і рэха вайны” (паводле абалучэння Алесі Лапіцкай). Вобразы хваробы і хворага яскравыя і запамінальныя, разгорнутыя, узбагачаныя псіхалагічнымі дэталямі. Але нельга сказаць тое ж самае пра некаторыя іншыя вобразы ды сюжэтныя элементы. Напрыклад, дачка галоўнай гераіні прысутнічае ў творы толькі наменклатурна (імя, пол, сціслы жыццяпіс) — верагодна, яна была ўведзена, каб надаць аб’ёмнасці вобразу галоўнай гераіні. Некаторая павярхоўнасць, урэшце, уласцівая і самому дараванню. Маю на ўвазе ключавыя сюжэтны вузел, запраграмаваны назвай твора. Здакладлівы чытач чакае яго ад таго моманту, як толькі зададзены сюжэтныя межы апаведу. Галоўная гераіня — Ларыса, пабраўшыся шлюбам з немцам, вымушана даглядаць

Назвы большасці твораў гэтай аўтаркі падобныя да дзэнскіх каанаў, над імі можна медытаваць: “Імя ценю — святло” (2003), “Змяя, пакрытая пёрамі птушкі Сонца” (2004), “Каменданцкі час для ластавак” (2004), “Менада і яе сатыры” (2008)...

Таму і самі гісторыі Алены Брава разгортваюцца як складаныя метафары, вобразныя светлы. Сярод іх вылучаецца аповесць “Дараванне”.

Хаця б паводле назвы. Экзистэнцыяльная прастата, закладзеная ў ёй, абяцае немудрагелісты змест, ісціну, старую як свет. А між тым у новай аповесці пісьменніца не адступае ад метафарычнага стылю. Толькі гэтым разам, каб адчуць смак скразнога вобраза, чытачу давядзецца паглыбіцца ў аповед.

хворага нямецкага свёкра, які, па супадзенні, у 1941 годзе ваяваў у яе роднай вёсцы. Цяпер Ганс (так завуць старога) “ваюе ў яе [Ларысы] дома”, бо хвароба ўзяла верх над яго свядомасцю, і старому здаецца, што ён у 1941-м. Неўзабаве закручваецца складаны вузел узаемных беларуска-нямецкіх гістарычных комплексаў, і разрывае яго неспадзяванае... дараванне. У стыхійнасць, шчырасць гэтага парыву цалкам верыцца. Вось толькі штуршком да пачуцця, своеасаблівым “пераключальнікам” свядомасці (ці, як любяць казаць мовазнаўцы і камп’ютаршчыкі, “трыггерам”) стаецца сентыментальная гісторыя кахання немца-акупанта да беларускай дзяўчыны Зосі, працягнутая галоўнай гераіняй у дзённіку хворага. Гэтакі “міні-«Хам»” Элізы Ажэшкі ў сярэдзіне апаведу. Думаецца, устаўны “мікрасюжэт” парушае стыль апавесці і дадае льючку дзётца.

Аповесць “Дараванне” — факт надзвычайнай смеласці аўтаркі. Алена Брава ўзялася за складаную тэму (маю на ўвазе тое самае “рэха вайны”) — і здолела сказаць у ёй сваё слова, а адэпты ваеннай тэмы прызналі аповесць “сваёй”. А між тым яна — пра сучаснасць. “Дараванне” (як і іншыя тво-

ры Алены Брава) можна назваць мастацкім даследаваннем. Яе паэтыцы ўласціва згушчанасць, насычанасць, і часам здаецца, што з мэтай эксперыменту герояў змясцілі ў штучныя ўмовы. Так, нібыта нябачнай клапатлівай рукой Ларыса перанесена ў Нямецчыну (зрэшты, гэта псіхалагічна абгрунтаваецца ў своеасаблівай перадгісторыі). Невыпадковы і факт, што Ганс у 1941-м ваяваў менавіта ў Беларусі, больш за тое — у той жа самай вёсцы, дзе жыла наша гераіня. Нават дзень, у які адбываецца дзеянне, — 9 мая! Часам тэкст нагадвае нізку, у якую злучаны самакаштоўныя элементы (вобразы, сітуацыі, думкі). Такую асаблівасць апаведу Ціхан Чарнякевіч называе “градацый псіхічных станаў” — пераход ад адной сітуацыі ці вобраза да іншай(-га) паводле логікі эмоцый, уражанняў. Гэта ілюструе, напрыклад, матыў пошуку Ганса (хворы ў напавядомым стане ўцёк з дому). Раз за разам Ларыса нібыта правальваецца ў палонкі памяці, дзе перажывае мінулае ва ўсёй яго матэрыяльнасці, а потым “прачынаецца” ад успамінаў.

Паддаючыся “градацый псіхічных станаў”, чытач пройдзе праз розныя сітуацыі і ўрэшце займе аб’ёмнасць бачання. Пісьменніца

сабрала ў творы і злучыла паміж сабой разнастайныя рэаліі, што датычаць абранага кола праблем — рэха вайны, феномен памяці, беларуска-нямецкія ўзаемаадносіны, парадоксы пасляваеннай сучаснасці. Ад лірычна-філасофскіх назіранняў (“праявы той хваробы носыць нечакана прыгожыя грэчаскія назвы: агнозія, афазія, апраксія — тры сястры, тры антыподы Мнемзіны”), метафарычных сноў — да вобразаў ледзь не публіцыстычнага зместу (пра вязняў “душэўнага гета”). Ад перакручаных, у традыцый Кузьмы Чорнага, лёсаў (“жывы пражыў жыццё па дакументах мёртвага”) — да спачування немцам, якіх захлынула хваля славянскага эзатэрызму (“бедныя немцы! па-наехала ж нас на вашу галаву!”). Цікава супаставіць усё гэта, ды і такая задача — для ўдумлівага чытача.

Урэшце, упэўнена, што кожны, незалежна ад чаканняў, атрымае задавальненне ад апавесці. І справа тут у выдатным стылі, дзе кожнае слова ўзважана, у сітуацыях, прамаляваных з майстэрствам і вялікім жыццёпадабенствам. Ды і ў актуальнасці тэмы — актуальнасці своеасаблівай, усвядомленай далёка не кожным. Патрэбы памяці рэдка ўсведамляюцца.

Universum

Віка ТРЭНАС

Бялынічына: гістарычны экскурс

Як вы думаеце, што яднае вядомай мастачку Ларысу Журавовіч, папулярную пісьменніцу Наталію Батракову і блізкавага музыканта Юрыя Несіярэнку? Адказ: малая радзіма, гарадскі пасёлак Бялынічы Магілёўскай вобласці. Гэта мястэчка, як зрэшты, і яго ваколіцы, увайшлі ў гісторыю не толькі з вышэйзгаданымі імёнамі нашых сучаснікаў. Бялынічы ўпамінаюцца ў пісьмовых крыніцах з XVI стагоддзя, у розныя часы яны належалі Сапегам, Радзівілам, Агінскім. У 1634 годзе мястэчку было нададзена магдэбургскае права, у 1650-х гг. тут пры кармеліцкім кляштары працавала друкарня... Як многія іншыя беларускія вёскі, мястэчкі і гарады, Бялынічы зазналі і знішчальныя пажары XIX ст., і бязлітасныя войны XX. Пра тое, якія таямніцы гісторыі гатовыя раскрыць Бялынічы, пра людзей, што сталіся гонарам гэтай зямлі, і пра цікавую кнігу, нядаўна пабачыўшую свет, — сённяшняя гутарка.

Новы погляд на даўнія мясціны

Ілюстраванае выданне, апублікаванае напрыканцы мінулага года, апаўвае пра Бялынічыну, яе гісторыю ад першых летапісных згадак, пра славытых ураджэнцаў рэгіёна або тых знакамітасцей, чыё жыццё было непасрэдна звязана з гэтай зямлёй. Асаблівую цікавасць у кнізе “Бялынічына: Краязнаўчы энцыклапедычны даведнік” уяўляюць артыкулы, прысвечаныя дахрысціянскім святыням — камяням і крыжам, а таксама старажытным архітэктурным помнікам. Асобнае месца адводзіцца паходжанню хрысціянскіх рэліквій, напрыклад, чудатворнага абраза Маці Божай Бялыніцкай. Наконт яго з’яўлення ў Бялынічах існуе некалькі версій, адных з якіх прытрымліваюцца праваслаўныя вернікі, другіх — каталікі.

Даведнік стаў вынікам працы калектыву аўтараў і з’яўляецца праектам рэдакцыі Бялыніцкай раённай газеты “Зара над Друццо”. Выданню папярэднічае ўступнае слова Аляксандра Вароніна, старшыні Бялыніцкага райвыканкама, у якім падкрэсліваецца важнасць захавання гістарычнай памяці: “Актуальна ўважлівае працаваць з гэтай зямлёй, дасягнуць ўсімі пакаленнямі нашых папярэднікаў, мы сумесна і кожны паасобку пракладаем масток паміж былым і будучым”.

Дапытлівы краянаўца

Укладальнікам кнігі і аўтарам праекта стаў Міхась Карпечанка — пісьменнік, журналіст, краянаўца, рэдактар раённай газеты “Зара над Друццо”. Міхась Аляксеевіч нарадзіўся ў 1959 годзе ў вёсцы Болін Краснапольскага раёна. Скончыў Наваельнінскую СШ Краснапольскага раёна, філалагічны факультэт Белдзяржуніверсітэта. Адзін з заснавальнікаў і кіраўнікоў Бялыніцкага краянаўчага таварыства, грамадскай ініцыятывы “Асацыяцыя краянаўцаў малых мястэчак Магілёўшчыны”. Лаўрэат некалькіх раённых і абласных спецыяльных прэмій, у тым ліку — імя В. К. Бялыніцкага-Бірулі. Спадар Міхась адносіцца да людзей з шырокімі гуманітарнымі зацікаўленасцямі, таму чытачы ведаюць яго і як аўтара прозы. У лютаўскім нумары часопіса “Маладошч” будзе апублікавана яго аповесць “Дзэрцір”. Але гэта ўжо зусім іншая гісторыя...

Новае выданне

«Полымя роднае» Уладзіміра Гайдуга

Сяргей ЧЫГРЫН

У Беластоку ў бібліятэцы беларускага літаратурнага аб’яднання “Белавежа” пабачыла свет кніга Уладзіміра Гайдуга “Полымя роднае”, рэдагаваў якую Ян Чыквін.

комплексу нацыянальнай непаўнаценнасці, якія пераходзілі б у плач і скаргі беларусаў”.

У Гайдуг верыць найбольш зямлі. Калі прыгадаем Якуба Коласа, які пяў гімны роднай беларускай зямельцы, то Уладзімір Гайдуг на Беласточчыне п’е свае гімны той зямлі, на якой жыве і працуе. Ён то далучаецца да жаваранка, які “спявае песню маці-зямлі”, то называе вецер “святой песняй вечна жывой зямлі”, то лісцем жоўтае восені абсыпае дарогу, каб ногі парадніліся з зямлёй. Чалавечыя замілаванне маці-прыродай выяўлена ў кнізе глыбока і разам з тым проста. Пошукі глыбіні, спробы раскрыць у жанры лірычнага верша ўсю складанасць духоўнага свету чалавека, яго псіхалогіі — без гэтага немагчыма ўявіць Гайдуга-паэта.

Калі чытаеш яго творы, адчуваецца і замілаванне аўтара да слова народнага, да традыцыйна-народных вобразаў, матываў, да паэтыкі народнай песні. Паэтычныя радкі арганічна развіваюць фальклорныя традыцыі:

Ой вы, думкі-песенькі
З роднае старонкі.
Ой вы, песні сумныя,
Ой вы, песні звонкія...

Ці вось гэтыя радкі з верша “Дажынкі”:

Ой, вылець, вылець,
Ператэлачка,
Жытка выжата
З свайго полечка...

Уладзімір Гайдуг — паэт нешматслоўны, схільны да афарыстычнасці, але запамінальны, даверлівы, трохі нават наіўны з “тугой загоенай”. Асабліва гэта наіўнасць адчуваецца ў лірычных радках пра каханне і пра яе, каханую. Ён апраўдвае сябе і бытую сваю сяброўку: “Я не вінаваты, ты не вінавата, што была нам святам палявая мята”.

Ёсць, праўда, у зборніку і слававатыя радкі і строфы. Асабліва іх шмат у вершах, якія раней не друкаваліся ў паэтычных зборніках і склалі трэці раздзел кнігі. Здаецца, гэтыя радкі-экспромты пісаліся проста дзеля рыфмы. Напрыклад, “Устаў я пазнавата, а ў галаве шумок: зачадзілі багата... трэ хачыць ў Беласток...” І тым не менш кніга атрымалася, бо, як піша аўтар, “паэзія — душы гарэне”.

Няхай паэтычная душа Уладзіміра Гайдуга яшчэ доўга гарыць творчым полымем і піша пра Полымя роднае і не толькі. Замест пастскрыптума скажу, што Полымя — назва роднай вёскі Уладзіміра Гайдуга на Беласточчыне.

Уладзімір Гайдуг на Беласточчыне жыве ў сельскай мясцовасці, як кажуць беларусы, “гаспадарыць на хутары”. Тыя, хто пісалі пра Уладзіміра Гайдуга, заўсёды падкрэслівалі, што ён паэт-сялянін (Уладзімір Конан), што яго матэрыяльныя ўмовы моцна трымаюць пры зямлі, прыніжаюць яго, ставяць у недарэчную залежнасць (Ян Чыквін). Тым не менш Уладзімір Гайдуг даўно вырваўся з гэтай, мякка кажучы, матэрыяльна-фізічнай сялянскай прыгнечанасці. Зямля, вёска, праца, хутар — гэта ўсё ні пры чым. Галоўнае, што ёсць паэт — шчыры, светлы, адкрыты, якому можна верыць:

На лясы, на луг шырокі
Сонца падаюць праменні,
А дзяўчынка сінявока
Ловіць “зайчыка” у жменю.
Замігцелі, як жывыя,
Пасярэбраныя росы,
А дзяўчынка боткі шыбы,
Каб не змерзла лялька босай.

У кнігу “Полымя роднае” Уладзіміра Гайдуга ўвайшлі вершы з ранейшых паэтычных зборнікаў “Ракіта” (Беласток, 1971), “Блакитны вырай” (Беласток, 1990), “Пах аернага хлеба” (Беласток, 1997), а таксама не друкаваныя раней творы. Вядома ж, тэмы вёскі, зямлі, сялянскай працы застаюцца галоўнымі для новага выдання. Яны прасякнутыя пачуццём нейкай ціхай радасці, лёгкай журбы. Але ў душы паэта, як пісаў Ян Чыквін, “няма пакутных думак пра нацыянальную пакрыўджанасць, няма

Вераніка РУСАКОВА

Музыка кахання і веры

*І, нібы брыльянты, ззяюць
Максімавы трыялеты,
Бо ён спаляліў сваё сэрца
Напхненнем сярод начэй.*

У падборцы вершаў Юркі Голуба няма ніякіх выдавочных паралеляў з асобай Максіма Багдановіча, але трэба адзначыць і тое, што яго творы поўняцца багдановічаўскай “хвалай пачуцця”, яны прасякнутыя пачуццёвай вобразнасцю і эмацыянальнасцю. Вобразы — галоўныя дзеючыя асобы стваральнікі вершаў, народжаныя думкамі, назіраннямі, эмоцыямі і пачуццямі паэта.

Пачуццёва-эмацыянальнамі і па-жаночы светлымі паўстаюць перад чытачом вершы Таццяны Мушынскай. Каханне светлае і жаданае, рэальнае і мройнае, трагічнае і пакутліва-ўзнёслае — усё пераплятаецца, спалучаючыся ў вялікую музыку любові. Кахаць — гэта шчасце, але ці робіць шчаслі-

вым чалавека чаканне? Паэтэса адназначна сцвярджае, што “гэта светлае шчасце — чакаць і кахаць...”, пераконваючы ў тым, што, не зведаўшы горычы, не адчуеш і не спазнаеш сапраўдны смак і музыку шчаслівага пачуцця. Тэма адносін, кахання — вечная тэма, таму і не дзіўна, што ледзь не кожны аўтар так ці інакш звяртаецца да яе.

У падборцы Анатоля Зэкава таксама ёсць верш, прысвечаны няпростым адносінам паміж мужчынам і жанчынай, магчымасці немагчымага, спалучальнасці неспалучальнага, гарманічнаму адзінству мужчынскага і жаночага пачаткаў. Але лейтматывам яго нізкі з’яўляецца ўсё ж тэма дарогі, руху, здзяйснення ці немагчымасці гэтага руху, але моцнае яго жаданне, вялікая прага. Дарога ў аўтара — гэта і фізічная рэальнасць, і метафарычнае ўвасабленне жыццёвага шляху, і рух

да мары, і своеасаблівы прысуд-рахунак уласнаму жыццю. Узнікае вобраз скончанага дарогі, зламанага адрэзку, калі аўтар дзеліцца з намі сваімі эмоцыямі наконт заўчаснага сыходу з жыцця Таісы Бондар, Валянціны Коўтун, Яўгеніі Янішчыц, маці паэта.

Апавяданне Ніны Рыбкі “Вечар перад Ражствам” — твор пра сучасныя рэаліі і, на жаль, гэта гісторыя не новая, нават ужо класічная. Акурат перад Калядамі старая маці апынаецца ў доме-інтэрнаце для састарэлых, куды яе выпраўляе адзінае роднае дзіця — дачка. У палаце, куды трапляе Вера, яшчэ тры такія ж сям’ёўкі па няшчасці. Аснову апавядання і складаюць расповеды кожнай з жанчын пра сваё жыццё. Адназначнасць, няўскладненасць і лінейнасць гэтых расповедаў, здаецца, мусілі б спрасціць гэту гісторыю, зрабіць яе банальнай, прадказальнай, але гэта

толькі здаецца. Па-першае, не адарвешся, пакуль не дачытаеш твор да канца, па-другое, задумаўшыся, разумеш, што вось так і адбываецца ў жыцці. Гора — адназначнае ў сваёй метафізіцы, а вось тое, што стаіць за ім, — чалавечыя перажыванні, перыпетыі лёсу — шматзначныя і шматаспектныя, так бы мовіць “рознакаляровыя”, але калі б аўтар ставіла на мэце распавесці пра ўсё з самага пачатку, то, відавочна, памераў апавядання не хапіла б.

Нягледзячы на змрочны, бязрадасны характар апісанай у апавяданні сітуацыі, Ніна Рыбкі нібы ў якасці перадкаляднага падарунка дорыць надзею. Гэта і ёлачка з зіхатлівымі агеньчыкамі ў пакоі дома-інтэрната, і святочная вячэра, і аптымізм санітаркі Зінаіды, і нават імя гераіні апавядання — Вера, якое падаецца сімвалічным: пакуль чалавек верыць, яго жыццё не марнае.

Адкрывае снежаньскі, заключны, нумар часопіса за 2011 год верш Эльвіры Ярчак “Максіму Багдановічу”. Гэты акцэнт зроблены невыпадкова: 9 снежня 2011 года выбітнаму класіку беларускай літаратуры споўнілася 120 гадоў. Менавіта так — споўнілася, таму што, як слухна заўважае аўтар верша:

*Паэты не паміраюць
(У вершах душы паэта),
Іх зоркі не падаюць з неба,
А толькі гараць ярчэй,*

Нагалья ПАХОМЧЫК

Высокі штэль для нізкай матэрыі

ецца павышанай увагай, робячы тым самым ласку яго аўтару.

Сугучная думка ёсць у вершы згаданага вышэй Уладзіміра Кастрова. Працывічуем: “Один графоман в солидный журнал // прислал корявый стишок. // Совсем таланта не было в нём, // и стиль был весьма смешон. // Но чтобы вывод под стих подвести, // в нём были такие слова: // «Жизнь такова, какова она есть, // и больше — никакова!»... Но строчки вошли, как благая весть, // до самого естества. «Жизнь такова, какова она есть, // и больше — никакова!»”

Цвяроза ўсведамляючы ўсе гэтыя акалічнасці, тым не менш прысвячаем сваю крытыку апавяданню Яўгена Шышкіна “Лгунья”.

Сюжэт: герою застаецца тры дні да канца адпачынку ў Хосце — курорце ля Чорнага мора; прагматык, ён імкнецца скарыстацца гэтым часам з найбольшым каэфіцыентам карыснай дзейнасці: выцікоўвае жанчыну Надзю, замужніцу (“А то, што она замужне, так это ещё и лучше: замужние менее капризные,

более чистоплотные...”; “она не какая-нибудь бестолковая болтушка в разводе или пугливая строптивая дозамужняя коза, или с заплывшими мозгами и тяжёлым задом толстуха-обжора”), заляцаецца да яе. Усё ідзе спачатку нібыта гладка, ды раптам Надзея, пакідае нашага героя. Справа ў тым, што яе “праграма-мінімум” скончылася раней, чым “праграма” нашага героя: дома яе чакае каханы муж, дачка, яна добра правяла час, дзякуе герою і просіць прабачэння за тое, што “погубила вечер”. Чаму ж “лгунья”? Справа ў тым, што Надзея, застаючыся вернай мужу, сям’і, прызнаецца, што “падманвае жанчын”: дома яна абавязкова распавядзе сваім сяброўкам, што “мы с вами всюду безумно целовались и вы были неотразимым любовником”. Акрамя таго, як ману ўспрымае герой пастаўлены Надзеяй “дыягназ”: “И неужели она права в том, что мне уже всё равно, кого обнимать — лишь бы помоложе, покрасивее, постройнее... А вдруг Надя... обманула? Впрочем, женщины, вероятно, и

созданы для того, чтобы обманывать простаков мужчин”. У цэлым, калі не браць пад увагу гэты апошні “па-мужчынску” цыннічны акорд з ноткамі дзіцячай крыўды — развязка ўспрымаецца досыць цікавай. Але...

Круці не круці, мастацкі твор для чытача — гэта выражэнне пэўнага погляду на рэчаіснасць. “Лгунья”, як падаецца, адлюстроўвае рэчаіснасць вачыма цынічна-нычка, прытым страшнага прагматыка, часам — пахабніка, недзе глыбей — няўпэўненага ў сабе чалавека, што шукае вінаватага ва ўсіх сваіх няшчасцях. У дадзеным выпадку — вінаватая жанчыны. Як бы глыбока гэтая думка ні заганялася ў падтэкст далікатнымі словамі, цытатамі, алюзіямі, яна ўсё роўна, як дрэнна прывязаны сабака, зрываецца з ланцуга. Апавядальнік згадвае Чэхава, Талстога, Дастаўскага, Джойса, але ўвесь гэты інтэлектуальны антураж не толькі не надае апавяданню глыбіні, але падкрэслівае абмежаванасць “карціны свету” героя, дзе нават такія класікі ўспрымаюцца “мелкавата”.

Дарэчы, згаданы інтэлектуальны антураж перацякае месцамі і ў плынь апавядання, у яго стыль: звышскладанымі сказами, кароткімі прыметнікамі, інверсіямі — такім высокім “штэлем” часам кіне ў вочы “Лгунья”, кіне — ды ізноў за сваё: “У отдыхающих в Хосте — свои преимущества: городишко несуетен, тенист, уютен; пляжи чисты, по крайней мере, морская вода у берега более прозрачна, чем в том же Сочи; а ещё здесь реконструирована Мацестинская водолечебница... Хоста весьма известна у искушённых курортников [звярніце ўвагу — усе азначэнні раскрываюць выразна прагматычны код успрыняцця рэчаіснасці героем]. Стоит где-то упомянуть о ней в компании, как тут же кто-то подхватит: “О! Хоста! Конечно знаю! Я там ещё с подружкой одной схлестнулся из Питера”.

Ізноў прыгадваюцца радкі з Кастрова: “Словно бы не хотел, но соврал, // Словно фальшь протачил в эти залы. // Словно и не поэт ты, а Карл, // Карл, укравший у Клары кораллы”.

Празаічныя мініяцюры “мгновения” Юрыя Бондарова, якімі распачынаецца літаратурна-мастацкая частка часопіса “Нёман”, задаюць высокую планку да якасці астатніх публікацый. Тут жа вызначаецца і адна з тэматычных дамінантаў нумара — мастацкая рэфлексія літаратуры. Падборка вершаў Уладзіміра Кастрова ў гэтых адносінах — выбітная. Асабліва трапныя — развагі пра прыроду мастацтва слова.

Як гэта часта бывае, пакуль шэраг моцных публікацый без водгукаў тоне ў летапісе дзён, твор “неадназначны” карыста-

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

Ад Юргона да Юджына

і марыць вярнуцца да яе. Аднойчы Юджын сустракае дзіўную бабулю, чыё “цела даўно ўжо не паграбуе ежы”. Менавіта яна імкнецца падказаць герою выйсце з духоўнага крызісу...

На першы погляд, аповесць з’яўляецца досыць тыповай для творчасці пісьменніка, у якой дамінуюць жарсць і містыка. Але пры больш уважлівым разглядзе твора такую думку можна аспрэчыць. Па-першае, “юргонаўскія” матывы выглядаюць у аповесці дастаткова сціпла. Апісанне напаяголеных прыгажунь у кароткіх халаціках, “гарачыя” сцэны, характэрныя для ранейшых твораў А. Казлова (напрыклад, “Юргон”), саступаюць канстатацыі рамантычных прыгодаў як фактаў, што адбыліся з героем. Па-другое, містычнасць уласцівая, бадай, толькі вобразу бабулі. Апошняю можна ўспрымаць і як анёла-ахоўніка, і як душу кагосьці са сваякоў Юджына. Пра гэта сведчыць наступны фрагмент: “Ты не забудзь яшчэ, як выглядала

наша хата, — бабулька закашлялася, закланіла далонню вусны, выдыхнула натужна і працяжна, — твая хата як выглядала, не забудзься?” Але самае галоўнае, што містыка звязана з арыгінальным пісьменніцкім успрыманнем часу.

Параўнальна нядаўна мы згадвалі пра “сонечную” і “начную” прозу. Характэрнай рысай другога кірунку, да якога я аднёс і творчасць А. Казлова, было названа імкненне пісьменнікаў адлюстраваць дысгармонію, паглыбіць яе, стварыць гэтым кантраст з гармоніяй і падвесці чытача да разумення неабходнасці апошняй (тады як “сонечныя” пісьменнікі імкнуцца прывесці да гармоніі сваіх герояў). Сулярэннасць паміж двума кірункамі праявілася і ва ўспрыманні часу, які стаў філасофскай асновай аповесці А. Казлова.

Для тлумачэння мадэлі чалавечых узаемаадносін, якую прапануе пісьменнік, параўнаем разуменне часу ў творцаў двух кірункаў. Паколькі “сонечныя”

пісьменнікі ўспрымаюць свет гарманічна, яны бачаць аднасць сучаснага з мінулым і вышэйшую, боскую логіку ў развіцці сусвету. Напрыклад, у А. Станюты нязменнай катэгорыяй выступае прастора, якая яднае час. “Начныя” пісьменнікі нават пры адноснай, вонкавай гармоніі бачаць вытокі дысгармоніі ўжо ў мінулым. Таму яны адмаўляюць адзінства апошняга з сучаснасцю і нават з пэўнай варожасцю ставяцца да часу. Дадзены тэзіс знайшоў увасабленне ў аповесці “Абганяючы сны”.

На думку бабулі, “разуменне часу ды месца супакойвае, дае ўпэўненасць, што ў кожнага яшчэ наперадзе бязмежка... у сотню гадоў. Але часу няма і не было. Сусвет не ведае часу. <...>. Людзям ён патрэбны, каб не заблукаць у саміх сабе”. Гераіня лічыць, што “калі чалавек вольны, яму няма патрэбы ў снах і часе”. Катэгорыя “сноў” успрымаецца ў творы як адлюстраванне часу, дакладней — мінулага (сны Юджына

заўсёды з’яўляліся “надакучлівымі ды небяспечнымі”). Менавіта таму бабуля імкнецца навучыць героя абганяць сны. “Стрымлівай звярыны пачатак у сабе. Упусці ў душу і цела радасць дня сённяшняга. Выкраслі з памяці боль учарашняга дня...” Уменне абганяць сны можа прынесці герою ўсведамленне і адчуванне пазачасавасці. “Каб пачувацца ўтульней у пазачасавасці, чалавек і прыдумаў час”, — піша пісьменнік. Мяркую, у дадзеным кантэксце пад тэрмінам “пазачасавасць” разумеецца дасягненне чалавечай гармоніі.

Прызнацца, некаторыя фрагменты аповесці выклікаюць супярэчлівае ўражанне. Напрыклад, яе пачатак (“Вам давозілася бачыць, як паміраюць дэльфіны? Не? А як яны займаюцца сексам?”) падаецца няўцямным. А дзіцячы ўспамін героя пра пошук зоркавай кветкі мае ўстаўны характар і не ўплывае на развіццё твора. Але ўвогуле аповесць А. Казлова стала творчым поспехам пісьменніка.

Праект — лаўрэат VII Нацыянальнага конкурсу друкаваных СМІ «Залатая Ліцера»

Слова краязнаўцы

Тамара Бальбот, дырэктар Крупскага гісторыка-краязнаўчага музея, распавядае пра краязнаўчыя даследаванні вучняў раённай гімназіі.

— Яшчэ працуючы выкладчыкам гісторыі ў Крупскай раённай гімназіі, заўважыла, з якім жаданнем некаторыя вучні бяруцца за розныя даследаванні, што датычаць мінулага роднай зямлі. Напрыклад, вучань 7 класа Сяргей Казадоеў цікавіцца гісторыяй з 3 класа. Пачалося ж усё з таго, што хлопец убачыў цікавыя камяні, у тым ліку і на возеры Сялява. Калі разам з настаўніцай географіі Ірынай Мікалаеўнай Цюкловай даследавалі гэтыя знаходкі, то знайшлі, вобразна кажучы, ключ да мінулага. Аказалася, што ўзрост камянёў налічвае некалькі мільёнаў гадоў! Правёўшы два розныя даследаванні, Сяргей прыйшоў да наступнай высновы: ляднік узяў з глыбінь Зямлі горную пароду (на першы погляд, гэта якраз нічым не прыкметныя камяні), перанёс яе з больш паўночных рэгіёнаў Беларусі на Крупшчыну, на месцы якой у далёкія-далёкія часы хвалявалася мора, і «падарыў» возеру прыгожы марскі вапняк-ракушачнік. Сяргей упэўнены: «Камяні — гэта нябачныя сведкі мінулага. Яны могуць распавядаць пра многае, трэба толькі навучыцца разумець іх мову».

Вучаніца 10 класа Юлія Баранчук пад кіраўніцтвам настаўніцы рускай мовы і літаратуры Марыны Пятроўны Байтрукевіч вырашыла даследаваць не толькі асаблівасці паходжання беларускіх прозвішчаў, але і гісторыю ўзнікнення прозвішчаў жыхароў нашага горада, Крупскага раёна і сваіх аднакласнікаў. Атрымалася вельмі цікавая работа.

Не перастаю здзіўляцца, якія таленавітыя ў нас дзеці! У простых, здаецца, рэчах адкрываюцца з дапамогаю педагогаў столькі таямніц.

Не магу не ўспомніць даследаванне «Вялікая Перамога ў нашай памяці жыве», якое правёў Юрый Хадатовіч разам з маці, настаўніцай рускай мовы і літаратуры Святанга Леанідаўнай Хадатовіч. А нагода для гэтага сталася тое, што ў гады вайны прапаў без весткі яго прадзядуля — Іван Цімафеевіч Крэмень, які ваяваў у арміі генерал-лейтэнанта Русіянава. І вось унучка з праўнучкам пачалі шукаць. Звярталіся ў беларускія архівы, паслалі заплыт у Германію і нарэшце даведліся, што іх продка трапіў у канцлагер Флосенбург і там памёр. Даследчыкі не абышлі сваё ўвагані і падзвіг крупчан, здзейсненымі імі падчас вайны, прытым устанавілі шмат невядомых раней фактаў.

Праз прызму радаслоўнай

Рыцар у даспехах XVII ст. з'явіўся ў заходнім флігелі старадаўняга замка роду Сапегаў у пасёлку Ружаны Пружанскага раёна. Музейная экспазыцыя, якую пачалі абсталяваць, распавядае пра гісторыю тутэйшых мясцін праз прызму радаслоўнай усемагутных вяльмож. У свой час яны пабудавалі шыкоўны дварцовы комплекс. Праўда, за мінулае стагоддзе ён прыйшоў у поўнае запустенне, але цяпер адраджаецца дзякуючы ініцыятыве мясцовых улад і дзяржаўнай падтрымцы. У трох залах музея «Ружанскі палацавы комплекс Сапегаў» «паселяцца» больш як дваццаць гістарычных асоб. Для іх ужо падрыхтавалі адпаведныя касцюмы і даспехі. Адноўленае «палацавае жыццё» ў заходнім крыле комплексу стане працягам таго, што ўжо з'явілася ва ўсходнім, дзе паўстала велічная ўзнятая брама.

Бажэна СТРОК

Музейны ўнікат

Бясцэнны фаліант

У снежні мінулага года фонды музея гісторыі Магілёва папоўніліся новым экспанатам — фаліантам «Часоўнік», які датаваны 1773 годам. Пра тое, што на інтэрнет-аўкцыёне кніга выстаўлена на продаж, супрацоўнікі музея даведліся яшчэ летам, але з-за недахопу сродкаў не мелі магчымасці набыць рарытэт. Таму вырашылі адкласці яго пакупку на 2012 год. Паскорыць гэты працэс дапамагла дабрачынная акцыя.

Раіса МАРЧУК

— Частку неабходнай сумы выдзеліў гарвыканкам, — паведаміў дырэктар Музея гісторыі Магілёва Аляксей Бацуюкоў. — Вельмі прыемна, што ўсё-такі значную частку грошай сабралі самі магіляўчане. Нават большую суму, чым патрабавалася.

Свой унёсак у гэту добрую справу зрабілі таксама студэнт гістарычнага факультэта Белдзяржуніверсітэта Андрэй Радкоў і яго навуковы кіраўнік, загадчык аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі Зміцер Яцкевіч, якія аб'явілі ў электрон-

ных СМІ збор ахвяраванняў для набыцця «Часоўніка».

— Пакуль мы не ведаем, як рарытэт трапіў да калекцыянера, але яго аўтэнтычнасць не выклікае сумневу, — значыць Аляксей Бацуюкоў. — Праўда, у тэксце адзначана іншая дата выдання — 1713 год, але фаліант утрымлівае календар, які пачынаецца менавіта з 1773 года. Усе кропкі над «і» будуць расстаўлены падчас экспертызы. Мы рады, што змаглі агульнымі намаганнямі атрымаць сапраўды ўнікальны экспанат, паколькі такіх кніг у нашай краіне ўсяго чатыры. Астатнія тры знаходзяцца ў дзяржаўных устано-

вах Мінска, у тым ліку ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

Пасля правядзення навуковай экспертызы фаліант зойме пачэснае месца ў пастаянна дзеючай экспазыцыі музея. Такім чынам і гараджане, і госці абласнога цэнтра змогуць у хуткім часе пазнаёміцца з бясцэннай, нягледзячы на акрэслены кошт, рэліквіяй. Дарэчы, «Часоўнік» убачыць свет у выдавецтве пры Багаяўленскім манастыры, якое было заснавана вядомым беларускім кнігадрукараром, асветнікам і літаратарам Спірыдонам Собалем. Таму можна ўпэўнена сцвярджаць: «Часоўнік» прадстаўляе традыцыю магілёўскага кнігадрукавання.

Інстытут нацыянальнага адраджэння

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1).

Важнай рысай дзейнасці ІБК, як да, так і пасля надання беларусізацыі дзяржаўнага характару, па праве можна лічыць яго штодзённы клопат пра культуру не толькі беларусаў, але і ўсіх этнічных супольнасцей БССР. Здавалася б, што, зведаўшы такую страшэнную дыскрымінацыю беларускай культуры з боку свецкіх і духоўных уладаў царызму, яе носьбіты ў асобе творчай інтэлігенцыі нават і пальцам не паварушаць, каб адкрыць шлях для развіцця іншых культур. На практыцы такога не адбылося. Наадварот, яны шукалі магчымасць забяспечыць у рэспубліцы па-сапраўднаму квяцістую культурную разнастайнасць. Для гэтага адпаведным чынам была сфарміравана структура Інбелкульту, створаны яўрэйскі і польскі аддзелы, а затым яшчэ літоўская і латышская кафедры (1927). Адсутнасць падобных падраздзяленняў для рускай культуры тлумачылася яе дэвольны трывалымі пазіцыямі на тэрыторыі Беларусі. Кіраўніцтва ІБК асаблівае значэнне надавала яўрэйскай этнічнай групе. Чаму? У той час яўрэйская культура, як і беларуская, лічылася дыскрэдытаванай царскімі ўладамі, чаго не зведала культура польскай этнічнай групы. Пастанову аб заснаванні ў структуры ІБК яўрэйскага аддзела ўрад прыняў 25 ліпеня 1924 года. Праца вялася па чатырох галоўных напрамках: яўрэйская мова, літаратура, гісторыя, археалогія.

Неблагіх набыткаў дабіліся і супрацоўнікі польскага аддзела, літоўскай і латышскай кафедраў ІБК. Спрыяў гэтаму і сам характар дзяржаўнай палітыкі

беларусізацыі, якая ні ў чым не парушала нацыянальных інтарэсаў этнічных груп. Наадварот, чым лепш ішлі справы з нацыянальна-культурным адраджэннем тытульнага народа, тым лягчэй вырашалі аналагічную праблему нацыянальныя меншасці.

Пры пераводзе ўсіх без выключэння сфер грамадскага жыцця на беларускую мову (рабілася гэта ўдумліва, разважліва) нельга было не заўважыць, што для такога маштабнага выкарыстання ў яе нестала патрэбнага лінгвістычнага рэсурсу. Здзіўляцца гэтаму ніяк нельга, бо доўгі час родная мова з'яўлялася толькі сродкам міжасобных зносін людзей, прычым пераважна сельскай мясцовасці, для чаго не патрабавалася вялікага слоўнікавага запаса. З пераходам да афіцыйнай беларусізацыі становішча карэнным чынам змянялася, чаго нельга было не ўлічваць супрацоўнікам навукова-тэрміналагічнай камісіі Наркама т асветы БССР і кіраўніцтву ІБК. У гуманітарнай секцыі інстытута існавалі слоўнікавая і тэрміналагічная камісія, якія займаліся складаннем слоўніка жывой беларускай мовы і дыялекталагічнага слоўніка. Штогод вялікая колькасць слоў наступала ў картатэку Цэнтральнага бюро краязнаўства, асабліва ад настаўнікаў. З 1922 года пачалі выдавацца матэрыялы «Беларускай навуковай тэрміналогіі». Да 1930 года пабачылі свет 24 выпускі.

Многіх у тую пару вельмі ўхвалявала засмечанасць беларускай мовы паланізмамі і русізмамі, што рабіла яе не такой арыгінальнай, адметнай, якой яна магла быць. Гэтаму

спрыяла працягла адсутнасць яе ў службовым справаходстве, адукацыі, царкоўна-рэлігійным жыцці. Ніхто настолькі заціка не выступаў супраць такіх шкодных уплываў, як Язэп Лёсік. Яшчэ ў 1920 годзе ў газеце «Беларусь» ён пісаў: «...трэба ўмець бараніцца ад тае навалы чужых слоў, што без ніякае патрэбы заносзяцца ў нашу родную мову і якія могуць быць лёгка заменены сваімі словамі. Пільнавацца чысціні мовы павінен як кожны беларус, так асабліва беларус інтэлігент, і асабліва людзі, што прымаюць учасьце ў беларускай літаратурнай працы». Парада надзвычай слушная. Даволі часта штосьці зусім непатрэбнае з рускай лексікі цяпер заносіцца ў беларускую мову нават самімі літаратарамі, журналістамі. Галоўным чынам, з-за дрэннага валодання ёю. Не сакрэт, што для развіцця любой мовы выключна важнае значэнне мае выкарыстанне яе ў сферы навуковай дзейнасці, бо менавіта тут ідзе стараннае «адточванне» не толькі кожнай фразы, але і кожнага слова.

У лістападзе 1926 года адбылася Акадэмічная канферэнцыя, прысвечаная рэформе беларускага правапісу і азбукі. Заўважым, да ўтварэння Беларускай акадэміі навук яшчэ больш як два гады, а ўжо стаданай канферэнцыі надалі статус акадэмічнай, што можа тлумачыцца глыбокім разуменнем ролі беларускай мовы для тагачаснай параўнальна ўсё яшчэ маладой савецкай рэспублікі.

Удзельнікі канферэнцыі ўнеслі прапановы па ўдакладненні роднай мовы. Самым вялікім пурытанінам у гэтым пытанні паказаў сябе Вацлаў Ластоўскі: «...наша старая і самабытная

мова, дзякуючы сучаснай граматыцы і правапісу, якія зафіксавалі толькі асобнасці канчаткаў слоў, а ў каранях пакінулі расійскі правапіс, — выглядае правінцыяльным дыялектам расійскай мовы, а гэтае апошняе з'яўляецца перашкодай адраджэнню нашай пісьменнасці... ня толькі ў слове, як зьмесьце народнай мыслі, але і ў форме гэтага слова, у кожным паасобным гукі яго ці злучэнні гукі — адбіваецца гісторыя народу. Дык трэба-ж дасягнуць таго, каб нашы словы, формы і гукі на пісьме былі адбіццём гісторыі нашай пісьменнасці, гісторыі крыўскага (беларускага. — Л. Л.), а не расійскага ці польскага народаў, сярод моваў якіх наша пісьменная мова выглядае цяпер, як толькі правінцыяльная адмена...»

Гэту высакародную справу давалося спыніць, калі над палітыкай беларусізацыі згусціліся чорныя хмары і Савет Народных Камісараў БССР 26 жніўня 1933 года прыняў пастанову «Аб зьменах і спрашчэнні беларускага правапісу».

Дзейнасць Інстытута беларускай культуры праходзіла ў параўнальна спакойны ў палітычных адносінах час, у час буйнамаштабных нацыяўтваральных працэсаў. Гэта спрыяла працы яго супрацоўнікаў, якія зрабілі важкі ўнёсак у нацыянальна-культурнае адраджэнне Бацькаўшчыны. У самы пік яго Інбелкульт рэарганізавалі ў Беларускаю акадэмію навук.

Нядаўна пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь утвораны і функцыянуе Інстытут беларускай культуры. Хацелася б пажадаць яго калектыву плённай працы на карысць нашай краіны.

Спадчына

Каб не звёўся род чалавечы

Унікальны абрад “Цягнуць Каляду на дуба”, адноўлены ў 90-я гады мінулага стагоддзя ў вёсцы Новіна Бярэзінскага раёна, летась увайшоў у Дзяржаўны спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь.

Гэта — найлепшае ўшанаванне памяці нашых продкаў і магчымасць захаваць калядныя традыцыі рэгіёна.

Мілана ТРАПЯНОК,
фота Алены Громавай

Пачалося ж усё з вучобы загадчыцы Новінскага СДК Ніны Клімовіч у Мінскім культасветвучылішчы, дзе яна атрымала заданне напісаць работу пра рэдкі народны абрад “Цягнуць Каляду на дуба”. Некалі ён быў шырока распаўсюджаны амаль па ўсёй тэрыторыі раёна і з’яўляўся этнічнай адметнасцю тутэйшага насельніцтва. У суседніх рэгіёнах ён існаваў толькі на сумежжы. У савецкі час абрад быў забаронены ўладамі, але людзі адзначалі яго ўпотаі. Таму не дзіўна, што з часам ад абраду засталіся толькі сумеснае застолле і назва.

— Памятаю з дзяцінства, што на дуба ў маёй роднай вёсцы Пуцькава цягнулі барану, — гаворыць жанчына. — Рабілі гэта вечарам, а потым была складчына, на якой дзеці не прысутнічалі, а гулялі толькі дарослыя.

Ніна Клімовіч падрыхтавала работу пра Каляды ў вёсцы Новіна і яе наваколлі. Пра абрад ўжо ведаў і выкладчык Беларускага інстытута культуры Пётр Гуд. Ён назіраў яго ў 1984 годзе ў вёсцы Глухі Ток і прысвяціў яму артыкул у энцыклапедыі “Беларускі фальклор”. Не пакінула раўнадушнай справа аднаўлення абраду “Цягнуць Каляду на дуба” і Ніну Клімовіч. Ёй як работніку культуры цікава было надаць другое жыццё старажытнай традыцыі, адрадыць калядны цыкл, у тым ліку і провады Каляд 21 студзеня. У 1998 годзе абрад цалкам аднавілі.

Кожны жыхар раёна ведае: “Цягнуць Каляду на дуба” азначае развітацца з каляднымі святамі, зладзіць з суседзямі і сябрамі добры абед з гульнямі, песнямі, скакамі, катаннем на санях і нязменнай забавай са сняжкамі. Так, у народзе лічылася: да абеду — Каляда, потым пара вяселляў, а затым і Масленіца.

Знайшліся ў раёне старыя людзі, якія памяталі, што цягнулі да дуба і да якога дуба. Прычым у кожнай вёсцы меліся свае атрыбуты і асаблівасці абраду. Адны казалі, што на санях сямейныя мужчыны цягнулі на дуб кола з сенам і гаршчок з куццёй. Па словах вясцоўцаў, гэта ратавала ад грому і спрыяла пасяленню буслоў. Іншыя сцвярджалі: гліняны гаршчок з куццёй разбівалі палкамі, калі цягнулі на дуба, ды так моцна, каб куцця разляцелася як мага далей — верная прыкмета багатага ўраджая.

Дуб — свяшчэннае дрэва, якое нашы продкі лічылі дрэвам жыцця, сімвалам роду, ён злучаў жывых са светам памерлых. Ніжняя частка яго — карані — зона продкаў, уваход у царства смерці. Сярэдняя — наша жыццё. Верхняя сімвалізуе свет вечнасці, там жывуць душы продкаў і птушкі. Да дуба неслі кола — сімвал

сонца, а таксама куль саломы ад вымалачанага зажыначнага снапка як увасабленне продкаў і кашу (куццю) на ахапку сена, як у гняздечку — каб не звёўся род чалавечы.

Са слоў Галіны Федарэнчык з вёскі Новіны стала вядома: 21 студзеня, пасля двух тыдняў Каляд, было развітанне са святам. Зрання калядоўшчыкі хадзілі па вёсцы і спявалі святочныя песні. З сабой яны неслі Каляду ў выглядзе драўлянага кола, упрыгожанага чырвонай стужкай і снапком. Кола сімвалізавала сонца як крыніцу святла і цяпла.

Жыхарка вёскі Падваложка Таццяна Кіклевіч паведала пра адметную рысу свята. Каляда была ў выглядзе добра ўпрыгожанага снапа. Яго даручалі цягнуць на дуб самаму маладому і дужаму хлопцу, астатнія яму дапамагалі. Зацягнуўшы Каляду, яе спальвалі. Увесь гурт спяваў “Каляда, Калядзіца”.

А вось Аляксандра Бурая з вёскі Падосава памятае: моладзь збіралася ў адной хаце. Накрывалі стол. У кутку ставілі ступу (Каляду), упрыгожвалі яе дзеразой і стужкамі.

Штрыхі жыцця

«Песні» Пятра Бяссонава

Прафесар Пётр Бяссонаў (1827 — 1898) быў выдатным даследчыкам славянскай “народнай песнятворчасці”, фалькларыстам-падзвіжнікам, філолагам, гісторыкам, этнографам, музыказнаўцам, грамадскім дзеячам. Для беларускай культуры, яе стварэння і развіцця дзейнасць П. Бяссонава ўяўляе немалую цікавасць. Фактычна, менавіта ён першым сярод рускіх паставіў пытанне пра вывучэнне беларускай народнай творчасці.

Аляксандр КАПІШН,
доктар гістарычных навук,
г. Харкаў

Дзеля справядлівасці варта сказаць, што самым першым сярод рускіх асаблівасці беларускай гаворкі пачаў вывучаць К. Калайдовіч (1792 — 1832). Але яго дзейнасць была кароткатэрміновай (у 1825 яе перапыніла хвароба). У 1830-х гадах беларускія землі наведваў тады яшчэ малады, але ўжо знакаміты збірльнік фальклору П. Кірэўскі (1808 — 1856). У яго “Беларускі архіў матэрыялаў” увайшлі напісаныя лацінкай народныя песні і розныя нататкі. Каб іх выдаць, патрабавалася шмат падрыхтоўчай працы. Сам Кірэўскі не меў на гэта часу, бо рыхтаваў да друку рускія духоў-

ныя вершы і песні. Акрамя таго, у гэтым не было зацікаўлена тагачаснае грамадства. Кірэўскі перадаў “беларускі архіў” свайму вучню, выпускніку Маскоўскага ўніверсітэта Пятру Бяссонаву, у якога пазней нарадзілася думка пра выданне “Беларускіх песень”.

Аднак даследчыкаў чакала шмат працы. Трэба было перапісаць песні кірыліцай, а каб пазбегнуць памылак, вывучыць жывую мову і народны побыт. Яшчэ пры жыцці Кірэўскага Бяссонаў пад кіраўніцтвам настаўніка пачаў дапаўняць яго збор. У прыватнасці, адшукаў некалькі беларускіх рукапісаў. Асабліва каштоўным выглядаў той, які быў датаваны XVII стагоддзем і меў пры сабе ноты. Па-

сля смерці Кірэўскага ў 1856 г. Бяссонаў уключыў у яго зборнік “Калікі перажоіце” шмат беларускіх духоўных вершаў.

Напрыканцы 1863 г. Пётр Аляксеевіч прапанаваў маскоўскаму Таварыству аматараў расійскай славеснасці выдаць свой “беларускі” зборнік, які ўключаў ужо 500 песень: як народных, вусных, так і дапоўненых са старых рукапісаў. Улічваючы вопыт і веды Бяссонава, выглядае невыпадковым той факт, што папачыцель Віленскай навучальнай акругі І. Карніловіч запрасіў яго ў Вільню. У студзені 1865 г. ён быў прызначаны дырэктарам рабінскага і іншых яўрэйскіх вучылішч, пасля — старшынёй Віленскай археаграфічнай камісіі, дырэктарам Віленскага рэальнага вучылішча і Віленскай класічнай

гімназіі і выконваў абавязкі галоўнага загадчыка віленскага музея старажытнасцей і грамадскай бібліятэкі.

Таксама Бяссонаў падрыхтаваў у Вільні выданні мясцовых актаў ад Археаграфічнай камісіі, зрабіў агляд галоўных архіваў і манастырскіх, грамадскіх і прыватных бібліятэк у беларускім краі. Частку збораў апошніх, якія складалі 200 тысяч тамоў, Бяссонаў разабраў, каталагізаваў і зрабіў даступнымі для грамадства. Такая ж праца была здзейснена і ў дачыненні да капітульнага і епархіяльнага архіваў, што меліся пры рыма-каталіцкай кафедрэ ў Вільні. Сярод дасягненняў Бяссонава і вырагаванне бібліятэкі Нарбута, якая была перададзена ў Віленскі музей.

З тымі ж мэтамі, што і ў Вільню, П. Бяссонаў быў камандзіраваны ў Варшаву. Тут ён склаў рэдкі ўласны збор польскіх “кантычак” (духоўных вершаў) і напісаў пра іх бібліяграфічнае і філалагічнае даследаванне.

Усе весяліліся. Пасля 12 гадзін ночы ішлі да дуба цягнуць Каляду. Па дарозе танцавалі і спявалі калядныя песні і прыпеўкі. Першай неслі ступу на руках самыя моцныя хлопцы, яе ставілі каля дуба і вадзілі карагод. Удзельнікі рытуалу былі апрануты ў цыганой. Каля дуба гулялі, варажылі на ўраджай. Нагуляўшыся, моладзь разыходзілася, ступа ж вісела да ранку. Калі яна была каму патрэбна, яе здымалі, а калі не — вісела да будучых Каляд.

Ніна Асташонак з вёскі Паложына ўздавае: сталыя людзі 21 студзеня збіраліся ў адну хагу. Гаспадары — галоўныя героі свята — запрашалі ўсіх частавацца. Асноўнай абрадавай стравой была куцця. Кожная гаспадыня павінна была адразу падняць свой гаршчок з кашай як мага вышэй, пры гэтым трэба было хваліць сваю ежу і прыгаворваць, што яна самая смачная. Той, хто рабіў гэта лепш за ўсіх і чыя каша была ўзнята вышэй за іншыя, аказваўся пераможцам.

У сучасным варыянце абрад “Цягнуць Каляду на дуба” святкуецца кожны год толькі ў вёсцы Новіна. Тут ён набыў свае характэрныя рысы і вельмі часта наладжваецца ў выглядзе свята вчорак альбо провадаў Каляд. 21 студзеня раніцай вясцоўцы збіраліся і ўпрыгожвалі куль саломы ад зажыначнага снапка, які прыносіў у хату перад першай каляднай куццёй і стаяў у чырвоным куце ўсё свята. З яго і рабілі абрадавую ляльку, якую апраналі ў жаночае адзенне. Звараную ў чыгунку альбо ў гліняным гаршчку куццю ставілі на сена ў рэштата, бралі старое кола ад воза ці барану і везлі на санях або на саначках да дуба, які стаяў адзінока ў полі альбо ў канцы вёскі. Старое кола і саламяную ляльку, калі яны захаваліся з мінулага года, скідвалі з дуба і падпальвалі, а на дуб усцягвалі новую ляльку або барану з куццёй. Спявалі абрадавыя песні, вадзілі карагод вакол дуба.

— Старажытны загадкавы абрад прыцягвае турыстаў, — распавяла Ніна Клімовіч, — і натхняе нас, культработнікаў, на творчы пошук і новыя экспедыцыі, якія ўзбагацяць культуру рэгіёна.

На здымках: галоўная захавальніца абраду Ніна Клімовіч; вось так цягнуць на Бярэзіншчыне Каляду на дуба.

Бяссонаў правёў вялікую працу па вывучэнні беларускай “гаворкі”. Падрабязнае знаёмства з мінуўшчынай, народным побытам і мясцовымі (у значнай ступені польскімі) даследаваннямі дазволілі яму яшчэ больш абгрунтаваць уласны погляд на становішча беларусаў. Збор народных песень падчас знаходжання Бяссонава ў краі істотна павялічыўся. У працы даследчыку дапамагалі немцы, яўрэі, палякі.

У далейшым выданне Пятра Аляксеевіча абмежавалася толькі адным выпускам, які меў назву “Беларускія песні з падрабязнымі тлумачэннямі іх творчасці і мовы, з нарысамі народнага абраду, звычаяў і ўсяго побыту” (выдадзены ў Маскве ў 1871 г.). Ён змяшчаў грунтоўныя ўвядзены і пасляслоўе. Асноўная частка ўключала песні на Вялікдзень, на святога Юр’я, Міколу, на Пятроўкі, купальныя, валачобныя, калядныя, на Масленіцу. Да розных раздзелаў песень былі далучаны тлумачэнні звычаяў. Асноўная частка была прысвечана народу, які, паводле глыбокага пераканання даследчыка, “заўсёды нязменны, асноўны і карэнны дзеяч усялякай гісторыі”.

Зміцер
Арцюх

Памылка

Зіма не хоча быць забытай.
Яна вяртаецца.
І снег,
Нясмелым днём вясны прыбіты,
Марудзіць ход жыцця...
Я збег
Ад гэтага змагання з лёсам
Туды, дзе я, дзе толькі сны.
Мне на імгненне падалося:
“Яшчэ далёка да вясны”.
Але ізноў я памыліўся,
Бо чую ў сэрцы недавер.

Ізноў з прамой дарогі збіўся,
І — сорамна да слёз цяпер.

Два вершы ад Адама

1.
А вы паслухайце мяне:
Я нарадзіўся на Выгодзе
У той заснежанай карчме,
Што на Палужскі тракт выходзіць.

На кнізе пупавіну там
Мне перарэзалі старанна,
І я прыйшоў на зло вятрам,
Каб беларускім стаць Адамам.

Тады не Беларусь — Літва —
Мне напярочыла выгнанне,
Кароткі лёс, і без цяпла
Зямнога, простага кахання,

Якое да сканчэння дзён
Насіў у сэрцы чалавечым.

Фота Кастуся Дробавы

...Я захаваў твой медальён
Як сімвал незямной сустрэчы.

2.
Была ў жыцці Марыля Верашчака.
Адзінаю, каханаю была.
І не магла з Путкамерам не плакаць,
Бо думкай пра мяне яна жыла.

І я не мог з Цэлінаю растацца,
І жыць не мог, пісаць не мог,
А жыў.
Я пакаранне — на Зямлі бадзяцца —
Зусім нядаўна ў Бога адслужыў.

З вандровак я вярнуўся на Радзіму,
Дзе мой спакой, дзе зноў яе сустрэў,
І сапраўды пачуў: “Ты мой адзіны.
Чакала я. І вось — ты прыляцеў...”

Чантарэі

Заснежаныя дрэвы ў Чантарэях
Маўкліва спяць.
Ім сняцца цуда-сны,
Што зноў вясна разбудзіць і сагрэе,
Што стануць зноў зялёнымі яны.
Ад белай пражы нітка застанецца
Вады жывой,
Што ў Рутку пацячэ.
Яна вытоку рэчкі дакранецца
І дружак новых сабярэ яшчэ.
І курс на Нёман выбера імклівы,
Каб зноў вярнуцца снегам на зямлю,
Каб дрэвы ў Чантарэях
Гаманлівых
Пачулі ад вясны:
“Я вас люблю!”

Вольга
Норына

Пахаванні часцей, а вяселлі здараюцца зрэдку
У радні нашай сьпывнай,
што мкнецца праз вір перамен.
Ад сялянцаў пайшлі мовазнаўцы,
вайскоўцы, паэты,
І адзін за адным нарадзіўся вялікі спартсмен.
Выключэнняў няма: і святыя былі, і вар’яты,
І далёка не кожнаму ішэнціла стаць на крыло,
І гарэлі ў вайну, і здаралася, плакалі ў святы,
Толькі здрадніцаў,
дзякаваць Богу, у нас не было.
Хіба можна ў жыцці
паваротку прадбачыць зараней?
Хіба можна пакінуць аўто і пайсці пехатой?
Я шукала адказу, я ставіла лёсу пытанні,
Ды на мове, відаць, настаянна зусім не на той.

Зімовы парк

Прыхаваныя жарсці шматкі
Драпіроўкай бялюткаю сцэны,
І не бачна, як сэрца ракі
Хвалі пругкія гоніць па венах.
Мост — бы здзіўленых вуснаў авал,
Снег атласам іскрыцца здалёку.
Прарываюцца словы, як шквал,
На мелодыю зладжаных крокаў...
Бездакорнасьць куліс нездарма.
Строгай графікі ліній пячатка.
Спакушае ізноўку зіма
Нашу п’есу паставіць спачатку.
Бездань мёртвых надзей,
процьму ў садзе ападкаў,
Неба птахаў прымоуклых,
прытушаных зор
Жнівень верасню
сёння прайграў да астатку.
Развіталыны гарыць, палымнее касцёр.
І бясконцыя ліўні
Павіслі ад рання.
І распята душа
На крыжы скрыжавання.

Алена
Вядзеш урокі кройкі і шыцця,
А вучыш веру не губляць і мроі,
Што можна перайначыць бег жыцця
І нат жыццё нанова перакройць.

Праявіцца адвечны лёсу рух,
Калі ў тваім убачу падарунку
Сучаснае — і колішняга дух:
У моднай рэчы бабчыны карункі.

І ў кроснах дзён — святочныя ніты,
І спакая прыходзіць разуменне,
Што гэты свет трымаюць тры кіты:
Любоў жанчыны, мудрасць і цяргенне.

Вядзеш урокі кройкі і шыцця,
Не вытраўляеш глупства ў стосах сивыткаў,
Ды адчуваю сэнс свайго жыцця,
Пакуль у іголку пападае нітка.

Стары горад

Прашу, вярні аднойчы мне, вясна,
Амаль бязлюдны вузенькі завулак,
Акно расчыніш — пах салодкіх булак
Даносіць вецер. Музыка чутна:

Царкоўны звон і партыя вакалу.
Трымціць акно фіранкамі з паркалю.
Развозілі адно не да відна
Карэты кавалькадай пасля балю.

Прымрояцца праз плойму цьмяных лет,
Калі заплюшчыш вочы летуценна,
Уборы старадаўнія, і сцэна,
І на цівку сярэбраным партрэт.

І, ўсцешаная, слухаеш, і плечы
Ахутвае ліловы дзіўны вечар...

***
Навучыцца па-іншаму жыць —
Не змагацца з прызначаным лёсам.
А інакш — мы наклічам дажджы
З незагойнае раны нябёсаў;
Ці ў змаганні мы проста згарым
І забудзем пра шлях да збавення;
Ці сваё стане раптам чужым,
Прадамо за капейку сумленне.
Ці забудзем, што грошы — вада
І зямля, як ваду, іх прымае.
А душа?
Там без Бога расце лебядя.
Лебядою душа зарастае.

Мы павінны па-іншаму жыць.
***
Белы космас...
Зорак хаатычнасць...
Пазіраю ў неба праз акно —
І сняжынак суперартыстычнасць
Сыпле на мантаж сваё кіно.

А сюжэт надзіва фантастычны —
Пра жыццё галактыкі Вясна.
Той, дзе сонца, — жаўтаваты клічнік;
Той, дзе месяц, — з келіхам віна.

Там зусім не снежна, не марозна.
Там жыццё спакойнае цячэ.
І туды, вядома ж, трапіць можна.
Толькі тут патрэбны я яшчэ.

***
З неба падалі вершы
На парванай паперы.
Да зямлі даляцеўшы,
Снегам сталі яны.
Танцавалі ў паветры
З ветрам вечарам шэрым
Несустрэтай вясны.
І знікалі ў абдымках,
І здаваліся казкай
Ліхтароў перамовы,
Гарадскія машыны
Свой складалі сюжэт...
З неба падалі вершы
І паэта прасілі
Падабраць на асфальце
Нечаканы санет.

Святлана
Захарэвіч

Чаруе зверху песня жаўрука,
Мелодыя любові з неба льецца.
Здаецца, што матуліна рука
Да галавы маёй лагодна дакранецца.

Так лёгка мне, нічога не шкада,
Усёй душой такому рада дару,
Як быццам ні журбота, ні бяда
Ніколі не краналі майго твару.

Роднаму краю

Люблю я мора, пальмы і пясок,
Але свой край
мілей за ўсё на свеце,
Калі вясна ў бярозах гоніць сок
І промень сонца
праз галіны свеціць.

Люблю рачулку ціхую сваю,
Што сарамліва між ракіт уецца,
Калі тут сум і боль душы гаю,
І пошчак салаўя над ёй ліецца.

Даруй жа мне ты,
любый краю мой,
Што споведзі маёй не чуў ніколі,

Але ж цябе люблю я ўсёй душой
І для цябе жадаю лепшай долі.

Даруй, Радзіма, што я больш маўчу,
Хоць рупіць лёс гісторыі і мовы,
Павер: табе сказаць усё ж хачу
Удзячныя свае ад сэрца словы.

Споведзь

Хай будзе так:
Цябе я ўсё ж забуду,
Не буду ў крыўдзе
Давідна не спаць,
І вершы пра цябе
Складаць не буду,
Не буду больш
Сустрэч з табой чакаць.
Хай будзе так!
Але ж не думаць думу
Я пра цябе
Ніколі не змагу,
Як не змагу прагнаць
Ад сэрца суму,
І не здалець
Мне горкую тугу.

**Пад ветразем
замілавання**
Ці ёсць на свеце нешта прыгажэй,
Чым сонечны, у роднай вёсцы, ранак,
Калі выходжу я пад скрыт дзвярэй
На любы сэрцу наш старэнькі ганак.
Замілавання ветразь калыхне
І паплыве ў дзівосныя абшары,
У карабель збяруцца да мяне
Усе мае няздзейсненыя мары.

Душан Джурышыч:

«Беларусь відаць і з Падгорыцы...»

Кастусь ХАДЫКА,
Падгорыца — Мінск

— Душан, як вы пазнаёміліся з беларускай літаратурай? Што сталася першай нагодай для многіх вашых перакладаў з беларускай на чарнагорскую?

— Было гэта яшчэ ў 1974 годзе... Мамчыла Джэркавіч і Радаслаў Пайкавіч надрукавалі калекцыю песень “Беларускія бярозы” аднаго з самых геніяльных беларускіх паэтаў Аркадзя Куляшова. Чытанне тых радкоў стала маёй першай сустрэчай з Беларуссю. Сустрэча пераўтварылася ў радаснае адкрыццё: часта сабе пачаў паўтараць, што, маўляў, у невядомай мне і далёкай ад Чарнагорыі краіне ёсць вартыя захаплення паэты! І што самае галоўнае — блізкія мне па эстэтычных, мастацкіх зацікаўленнях. А ў 1986 годзе Мамчыла Джэркавіч надрукаваў зборнік Максіма Танка “Перапіска з часам”. Паступова я пачаў пільна ўглядацца ў беларускую паэзію. Таксама пераклаў шэраг твораў Максіма Танка, але ўжо тыя вершы, якія адрасаваны маленькаму чытачу. Зацікавіла мяне і паэзія Валянціна Лукшы. Пераклады твораў згаданых майстроў з’явіліся ў чарнагорскіх маладзёжных газетах і часопісах. А зусім нядаўна — і ў весніку “Новыя сустрэчы”. У часопісе “Quest” (Падгорыца) надрукаваны вершы Міколы Мятліцкага і Алеся Бадака ў маім перакладзе.

— Хто і што дапамагае вам рабіць перакладчыцкі выбар?

— Мой добры дарадца — Слабадан Вуканавіч. Яго веданне Беларусі, беларускай літаратуры ўражае. А ў лютым 2011 года давялося пабываць яшчэ і ў Маскве. Шкадуно, што не даехаў да Мінска. Там, у расійскай сталіцы, сустрэкаўся і з другім добрым сябрам беларускай літаратуры — Вячаславам Ар-Сяргі. Ён нагрузіў мяне многімі тэкстамі, расказаў шмат пра каго з беларусаў. З такой жа павагай пра сучасную беларускую паэзію мы размаўлялі і з Барысам Лукіным. Тут, праўда, ёсць фактар, што стрымлівае. Не ведаючы беларускай мовы, я перакладаю з рускай. А апошнім часам не так шмат і друкуецца па-руску перакладаў беларускай паэзіі, як мне падаецца.

— Сапраўды. Раней праз рускую мову адкрывалі ў свеце многіх беларускіх паэтаў...

— Сёння патрэбны стасункі новага ўзроўню. Чаму б не наладжваць непасрэдныя масты з Беларусі ў Чарнагорыю? У мяне даўно спее задума зра-

з Душанам Джурышычам мяне пазнаёмілі чарнагорскі паэт Слабадан Вуканавіч, часты госць на Беларусі, ды народны пісьменнік Удмурці Вячаслаў Ар-Сяргі, які ў многіх лістах з Іжэўска не прамінаў расказаць пра стасункі удмурцкага мастацкага пісьменства з чарнагорскім. Так і сабраліся падставы, каб пагутарыць з не чужым беларускай літаратуры пісьменнікам.

Візітка

Душан Джурышыч нарадзіўся 19 чэрвеня 1932 года ў вёсцы Градзінне каля Царыброда ў Сербіі. Закончыў студыю югаславянскіх літаратур на філасофскім факультэце ў Скоп’і. Цяпер — прэзідэнт Саюза чарнагорскіх дзіцячых пісьменнікаў і Саюза літаратурных перакладчыкаў Чарнагорыі, сябра Чарнагорскага таварыства незалежных пісьменнікаў. Галоўны рэдактар весніка літаратурных перакладчыкаў “Новыя сустрэчы”. А галоўнае — паэт, празаік, крытык, перакладчык, сатырык, выдавец. За свае здабыткі ў літаратуры адзначаны болей як 40 чарнагорскімі і міжнароднымі прэміямі. Акрамя сваіх 20 арыгінальных кніг выдаў 24 кнігі перакладаў, склаў некалькі перакладных анталогій. Творы Душана Джурышыча перакладзены больш як на 40 моў народаў свету. Часта перавыдаецца ў Чарнагорыі і ў іншых краінах яго кніга, адрасаваная дзецям, “Вялікі капітан” (упершыню пабачыла свет у 1964 годзе). Жыве і працуе Душан у Чурьюце каля Данілаўграда і ў Падгорыцы — сталіцы Чарнагорыі.

біць анталогію беларускай дзіцячай літаратуры на чарнагорскай мове. Спадзяюся, што беларусы дапамогуць зрабіць падрадкаўнікі на рускую мову...

— Што новага, на ваш погляд, у апошнія гады прыўнесена ў літаратуру Чарнагорыі перакладчыкамі з беларускай?

— Нам хацелася б, каб было прыўнесена, дзеля гэтага мы працуем. Але пашырэнню прасторы не спрыяе тое, што здарылася з друкаваным словам у апошнія паўтара — два дзесяцігоддзі. Тыражы літаратурных часопісаў вельмі нізкія. “Новыя сустрэчы” выходзяць накладам 2000, часцей — 1000 асобнікаў. Кнігі — ад 500 да 1000 экзэмпляраў. Але нельга сказаць, што пераклады выдаём для саміх жа перакладчыкаў. Як і раней, пераклады са славянскіх літаратур, у тым ліку і славянскай паэзіі, чытаюць. Толькі інтарэс зменшыўся ў прапорцыях, як да кнігі ў цэлым.

— Уолт Уйтмен неяк сказаў: “Каб мець вялікіх паэтаў, патрэбна таксама і вялікая аўдыторыя...” Наколькі ўсё ж вялікая аўдыторыя ў вашых перакладаў з беларускай, іншых славянскіх літаратур?

— Перакладчыкі — самыя самаахварныя стваральнікі, самыя адважныя мастакі слова. Бо яны іншым дораць свае творчыя здольнасці, дасягненні, а самі заўжды застаюцца ў ценю тых яркіх асоб, за пераўвасабленне чыіх твораў яны бяруцца. Перакладчыкі — бы-

тая зіхатлівая вясёлка, якая звязвае дзве культурныя, літаратурныя, моўныя прасторы. Вясёлка-мост, па якой следам за перакладчыкам прыойдуць да новага і чытачы. Хіба ж гэта не высокая мэта — азнаямленне і збліжэнне духоўных гарызонтаў, узбагачэнне такім чынам свайго, уласнага, таго, што нашы народы перададуць у спадчыну наступнікам?! Я яшчэ параўнаў бы перакладчыкаў з садоўнікамі, якія выбіраюць прыгожыя кветкі і перасаджваюць у свой паэтычны сад, робяць гэта на тое, каб свет стаў цікавейшым і прыгажэйшым.

“ Перакладчыкі — самыя самаахварныя стваральнікі, самыя адважныя мастакі слова. Бо яны іншым дораць свае творчыя здольнасці, дасягненні, а самі заўжды застаюцца ў ценю тых яркіх асоб, за пераўвасабленне чыіх твораў яны бяруцца. Перакладчыкі — бы тая зіхатлівая вясёлка, якая звязвае дзве культурныя, літаратурныя, моўныя прасторы.

Так што, спадзяюся, аўдыторыя — гэта не толькі чытачы з сёння, а яшчэ і тыя, для каго мастацкае слова застанеца і на заўтра.

— “Чытанне кніг — гэта толькі пачатак справы. Творчасць жыцця — вось мэта”, як сказаў М. Рубакін. Якія мэты вы асабіста прапаведуеце, звяртаючыся да перакладчыцкай працы?

— У некаторай ступені я ўжо адказаў на гэта пытанне. А калі гаварыць пра пэўныя здабыткі, то, здаецца, зроблена не так і мала. Шмат гадоў я перакладаў вершы і аповяданні рускіх пісьменнікаў, адрасаваныя дзецям і моладзі. Друкаваў гэтыя пераклады ў перыёдыцы былых югаслаўскіх рэспублік, а па сённяшнім часе ў незалежных краінах — Чарнагорыі, Сербіі, Босніі і Герцагавіне, Харватыі. У розных анталогіях, зборніках, дапаможніках. Як некаторы плён такой работы — і два вялікія зборнікі вершаў і аповяданняў рускіх пісьменнікаў. У Цітаградзе выйшла падрыхтаваная мной анталогія армянскай дзіцячай паэзіі. У 1990-м — зборнік 16 мангольскіх аўтараў “Вясёлка над стэпам”. Асаблівае задавальненне мне прынесла кніга песень татарскага дзіцячага паэта Роберта Мінуліна “Што самае патрэбнае ў свеце” (яна выдадзена ў 2010 годзе ў Падгорыцы). А яшчэ як перакладчык працаваў над увасабленнем на чарнагорскай мове вершаў і песень грузінскіх, туркменскіх, латышскіх, эстонскіх, башкірскіх, казахскіх і кіргізскіх паэтаў. Лічу, што такім шляхам я не толькі ўзбагачаў свой свет, але і для дзяцей адкрываў нешта новае, пашыраў межы іх жыццёвых уяўленняў.

Некаторая частка маіх перакладчыцкіх пошукаў звязана з

класікай. Але ў большай ступені працую з творами сучаснікаў ці тых аўтараў, хто яшчэ параўнальна нядаўна працаваў у нацыянальных дзіцячых літаратурах. Ганаруся тым, што пэўную частку жыцця прысвяціў сумою з Пушкіным, Лермантавым, Маршакі. З цікавасцю адкрываў новыя вершы Сяргея Баруздына, Сільвы Капуцікян, Аванеса Туманяна, Вячаслава Ар-Сяргі. Спадзяюся яшчэ і на новыя адкрыцці ў знаёмстве з беларускай дзіцячай літаратурай. Для мяне Беларусь і сёння відаць з Падгорыцы!.. Наша краіна невялікая, але чарнагорцы вельмі ўпарта захоўваюць свае нацыянальныя прыярытэты. Чаго жадаем і беларускім пісьменнікам!

У падтрымку чытання

Рэжысёр
Аляксандр
Анісімаў:

Збор твораў Чэхава — за канікулы

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

— Чэхаў перавярнуў маё жыццё. Калі быў класе ў сёмым, бацька падарыў сямнаццацітомны збор яго твораў. Мы заклочылі пары, што я ўсё гэта прачытаю за лета. Я настолькі захапіўся манерай чэхаўскага пісьма, што прачытаў яшчэ хутчэй — літаральна за паўтара месяца, уключаючы тамы перапіскі. З таго часу гэта адзін з маіх любімых аўтараў. Як і Леў Талстой.

З сучасных аўтараў, якія падабаюцца, назаву Людмілу Уліцкую. Ёсць у яе аповяданні чэхаўскага плана. Мне здаецца, на пабудову яе матэрыялу аказала вялікі ўплыў менавіта творчасць Чэхава.

Канчатковае фарміраванне сябе як чытача адношу да гадоў студэнцтва. Помню, тады моцна ўразіла кніга С. Львова “Грамадзянін Горада Сонца. Аповесць пра Тамаза Кампанэлу”.

З апошняга прачытанага выдзелю кнігу пра майго настаўніка Ілью Кургана. Прачытаў — і атрымаў такую асалоду, якую даўно ад літаратуры не атрымаў. Аўтар выданні “Залаты голас Беларусі — Ілья Курган” — былая студэнтка Іль Львовіча Дэльфіна. Яна вытрымала меру: у кнізе вельмі мала яе і дастаткова настаўніка. Верагодна, яна пісала маналогі на дыктафон: яго ўспаміны пра дзяціства, юнацтва. У кнігу ўвайшлі і добрыя словы пра І. Кургана выбітных дзеячаў культуры Беларусі.

На здымку: рэжысёр А. Анісімаў з сынам Глебам.

Маладзічок

Казачнік з Нафтаграда

Жыве ў беларускім горадзе Рэчыца на першы погляд звычайны чалавек. Шкодных звычак не мае. Раніцаю робіць зарадку, увечары бегае па 2 — 3 кіламетры. І піша казкі пра тое, што добра ведае, — пра нафту.

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

— Анатоль Захаравіч, чым адметныя ваша дзяцінства і юнацтва?

— Нарадзіўся ў рабочай сям’і беларусаў — у пасёлку імя Арцёма, што непадалёк ад Баку, на востраве ў Каспійскім моры. Маё дзяцінства прайшло сярод нафтавых свідравін і буравых вышак. Побач з домам знаходзіліся дзве шахцасотгадовыя свідравіны, выкапаныя ўручную. Глыбіня іх дасягала 100 метраў, дыяметр — 1,2 метра. Першыя нафтаздабытчыкі на Зямлі рабілі варонкападобныя свідравіны, да самай нафты, потым абкладвалі дошкамі і абсыпалі зямлёй. Падымалі нафту са свідравін, як з калодзежаў — на вярхоўках у скураных мяхах. Адметнасцю вострава былі вялізныя, на 5000 тон, рэзервуары для захавання нафты, упрыгожаныя надпісам Nobel (да 1917 года азербайджанскія нафтавыя промыслы належалі шведскай кампаніі мільянера Нобеля).

— Ці падабалі вам самому ў дзяцінстве казкі?

— Канечне! Пра Бураціна і Папялушку, Каныка-Гарбунка і цара Салтана, Марозка, Дзюймовачку і трох парсючок... Упэўнены, усе людзі Зямлі растуць з казкай, любячы яе герояў, перажываюць за іх, радуюцца іх перамогам і ўдачам. Менавіта з казак мы разуме-

ем, што ёсць дабро і зло, на іх вучымся высакароднасці і любові.

— Скажыце, як лёс прывёў вас у Беларусь?

— Працаваў я пачаў з 15 гадоў — памочнікам бурьлышчыка, токарам, бульдазерыстам, памочнікам бурьлышчыка па рамонце нафтавых свідравін, аператарам па здабычы нафты. Шмат гадоў давялося працаваць і вучыцца ў сусветна вядомым горадзе на моры — Нафтавыя Камяні. Ён знаходзіцца за сто кіламетраў ад Баку. На стальных эстакадах проста ў моры — пяціпавярховыя дамы здабытчыкаў нафты, сотні нафтавых свідравін і буравых вышак. Уявіце сабе: на эстакадах растуць лімоны, мандарыны, ві-

наград, масліны, алеандр, ружы, рамонкі, гладыёлусы, ляўкоі... А навокал лягаюць белыя чайкі і ўсюдысныя верабі. У неба часта можна ўбачыць верталёты. На хвалях — лебедзяў і качак, якія не палохаюцца цеплаходаў. У гэтым незвычайным горадзе я скончыў тэхнікум. А калі даведаўся, што ў Беларусі знайшлі нафту, без ваганняў вырашыў паехаць туды. Вясюю 1970 года я прыехаў у горад з ласкавым імем Рэчыца. Ён мне вельмі падабаўся — горад на беразе Дняпра, у зеляніне садоў. Жыву тут, у беларускім Нафтаградзе, ужо 42 гады.

— А як напісалі першую казку?

— Неяк пачуў на вуліцы, хлопчык запытаўся ў маці, што робіць месяц на небе сярод зорак, і тая адказала: “Ён там баранчыкаў пасвіць”.

Візітка

Анатоль Караленка — выдатнік нафтавай прамысловасці. Узнагароджаны Ганаровым знакам Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі, ганаровымі граматамі Гомельскага абласнога аб’яднання прафсаюзаў, газеты “Советская Белоруссия” і інш. На яго рахунок 15 кніг, 140 казак, палова якіх прысвечана нафце — рускай, беларускай, азербайджанскай, украінскай, амерыканскай... Анатоль Захаравіч з асаблівым гонарам прыгадвае і выдадзены альбом малюнкаў дзяцей-сірот рэчыцкай школы-інтэрната “Чароўны свет казак вачыма дзяцей”, які адзначаны Ганаровым дыпламам Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Пра салавейку і ластаўку

Анатоль ЗЭКАЎ

Быў час, калі дзеткі беларусаў не мелі кніжак на роднай мове. Адным з першых, хто парупіўся, каб такія кніжкі з’явіліся, стаў Карусь Каганец. Пад гэтым псеўданімам друкаваўся Казімір Карлавіч Кастравіцкі.

Нарадзіўся Карусь Каганец у 1868 годзе ў Сібіры. У далёкім горадзе Табольску бацька будучага пісьменніка адбываў высылку за ўдзел у паўстанні пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага. У Беларусь хлопчык разам з бацькамі вярнуўся, калі яму споўнілася чатыры гады.

Карусь Каганец цікавіўся гісторыяй беларускага краю і яго маляўнічай прыроды, запісаў народныя легенды і паданні, працаваў над беларускім слоўнікам, быў здатным мастаком. У 1906 годзе выдаў “Беларускі лемантар” — так тады называўся буквар.

Выдавецтва “Мастацкая літаратура” пажадала пазнаёміць юных беларусаў з тымі творами, па якіх вучыліся нашы продкі на пачатку ХХ стагоддзя, і распачало выданне кніг у серыі “Даўнейшая чытанка”. У ёй убачыла свет кніга Каруся Каганца “Нашыя птушкі” з прадмовай дзядзькі Юрася, у вобразе якога ўгадваецца рас-

працоўшчык серыі Юрась Паццопа.

Ёсць у чытанцы і аднайменны раздзел, у якім змешчаны кароткія нарысы пра нашых крылатых сяброў: шпака, варону, сароку, сойку, дразда... Яны, хоць і выкладзеныя па-літаратурнаму, больш за ўсё нагадваюць кароткія энцыклапедычныя даведкі пра тое, як выглядае канкрэтная птушка, якое мае апярэнне і як спявае, дзе селіцца і чым жывіцца, якія яйкі нясе і як выводзіць птушанят, а да ўсяго — чым карысная для чалавека. Напрыклад, “сарока мае доўгі хвост; вельмі рухавая і цікавая птушка... Сярэдзіна яе тулава белая, а перад, зад і крылле чорныя. Плодзіцца сарока нізка ў густым маладняку. Яна не любіць вялікае кампаніі. Жывіцца ўлетку чарвямі, яйцамі і маладымі, яшчэ голымі, птушанятамі, а зімою падлітае да хаты ды збірае на сметніку ўсякія ападкі”. Пра варону чытачы даведаюцца, што яна “хапае часам гусянят, качанят і куранят”; пра шпака — “ён мае такую натуру, што пераймае ўсякія галасы... то салаўя перадражніць, то курыцу-квахтуху, а бывае, што і гутарку людскую пярэйме”, пра сойку — што яна “робіць больш шкоды, як карысці, бо выдзірае гнезды птушак”; пра крумкача, які “любіць адзінокае жыццё... закладае гнездо

яшчэ зімою дзе ў вялікім лесе на высокай ліне”.

Магчыма, сённяшніх школьнікаў не дужа здзівіш падобнымі “адкрыццямі”, але тут неабходна зрабіць папраўку на час, калі “Нашыя птушкі” пісаліся, а значыць — перанесіцца на сто гадоў назад, калі не было не тое што інтэрнэту і папулярных дзіцячых энцыклапедыяў, а нават звычайнага слоўніка беларускай мовы.

Апроч аповедаў пра птушак чытачы знойдуць у кнізе і вершы пра салавейку, жавароначка і ластаўку. А яшчэ — казкі пра тое, адкуль мядзведзь узяўся, а адкуль — зязюля, як вандравала кропелька расы і чаму скрыпач для ваўка іграў...

Прыемна, што, захоўваючы стылістыку аўтара, выдаўцы зрабілі зноскі, якія тлумачаць не вельмі спрактыкаваным у беларускай мове сучасным чытачам малавядомыя словы. Сярод іх — і тыя, што абазначаюць найменні людзей тагачасных заняткаў (ваявода — кіраўнік войска, начальнік акругі; землянін — абшарнік, уладальнік зямлі; бараналок — селянін, які працуе з бараной), і тыя, што ў даўнія часы характарызавалі пэўную тэрыторыю (слабада — вялікае сяло або частка горада, месца, дзе жылі вольныя, г.зн. “слабодныя”, людзі) або прадпрыемства

Адразу нарадзілася казка. Ды нават не адна, а дзве: “Сонейка, Месяц і Зямля” і “Як Мядзведзь у госці хадзіў”. Але далёка не адразу казкі пра нафту сталі друкаваць. Спачатку і ў Беларусі, і ў Азербайджане ставіліся да іх з прахалодай: маўляў, ніхто не пісаў пра нафту і ніколі не будзе, і так казак хапае.

Лічу сваімі настаўнікамі Яраслава Пархуту, Аргура Вольскага, Міколу Чарняўскага. Яны мне шмат далі карысных парад у нялёгкай справе — пісаць для дзяцей, самых патрабавальных на свеце чытачоў. Аргура Вольскі неяк адзначыў, што ў казачніка дзяцінства ніколі не заканчваецца, яно вечнае. Са знакамітым дзіцячым пісьменнікам Міколам Чарняўскім сябруем ужо 30 гадоў. Ён нават у газеце “Раніца” праводзіў конкурс сярод беларускіх дзяцей на лепшае заканчэнне маёй казкі “Нафтаград”. Першы зборнік — “Чорны грыфон, альбо Вяселька нафтавых промняў” — выйшаў у 1993 годзе. Потым былі іншыя кнігі. З усіх прэзентацый маіх кніг асабліва запомнілася імпрэза ў рэчыцкай школе-інтэрнаце. Таму і з кнігай “Вяселька «чорнага золата»” завітаў да іх першых. Шчаслівы, што выдавецтва “Мастацкая літаратура” знайшло магчымасць даць ёй жыццё.

Сёння працую над вялікай кнігай “Нафтаград”, прысвечанай 800-годдзю Рэчыцы. Плануецца да выхаду ў 2013 годзе. У яе ўвойдуць казкі, апавяданні, песні, карціны — мае і дзяцей-сірот рэчыцкага інтэрната, будзе шмат фота і прысвячэнняў Рэчыцы і яе цудоўным жыхарам.

(смялярня — дзе здабывалі смалу, шкіпінар, вугаль з хваёвых дрэў), і тыя, што выйшлі з нашага ўжытку (пакалак — кол, кій; рына — жолаб, латок, па якім вада скіроўваецца на кола ў млыне; рага — струмень, паводка; віціна — крыты вадаплаў для перавозу збожжа па рацэ), і тыя, што на жаль, даволі рэдка сустракаюцца ў сучаснай літаратурнай мове (раззірацца — разглядацца, глядзець па баках; падстаркаваты — не малады, на парозе старэння; дураўства — свавольства; рэхат — гул грымотаў; лізгаць — рабіць кароткія рухі языком, аблізвацца) і г.д.

Падсумоўваючы свае ўражанні ад кнігі Каруся Каганца “Нашыя птушкі”, хацелася б адзначыць, што яна не толькі стане добрай чытанкай для хлопчыкаў і дзяўчынак, а і бліжэй пазнаёміць з тымі творами, якія чыталі ў іх узросце нашы продкі ажно сто гадоў таму.

На паліцы

Навігатар у тэатральным моры

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

Апошнім часам з’яўленне зборнікаў крытыкі становіцца надзвычай рэдкай з’явай у кнігавыданні. Тым прыемней прадставіць чытачам “Тэатральную крытыку новага часу” (РВУ “Літаратура і Мастацтва”), напісаную Таццянай Арловай.

Тэатр нездарма лічыцца для творцаў адным з самых удзячных і адначасова бязлітасных відаў мастацтва. У адрозненне ад твораў літаратуры ці музыкі, якія могуць доўга ісці да чытача, драматычныя, музычныя і ляльчаныя пастаноўкі знаходзяць хуткі эмацыйны водгук у аўдыторыі. Але праходзіць час, і яны непазбежна сыходзяць з рэпертуару, вызвалючы прастору для новых прэм’ер. Пры адсутнасці відэазапісаў менавіта сведчанні і ацэнкі тэатральных крытыкаў часам з’яўляюцца адзінай крыніцай для рэканструкцыі працы актёраў, рэжысёраў і сцэнографіаў. Хто, як не Таццяна Арлова, можа дапамагчы ў вырашэнні гэтай задачы?

Таццяна Дзмітрыеўна на праве лічыцца патрыярхам тэатральнай крытыкі. Доктар філалагічных навук, аўтар больш як дзясятка кніг, яна стала настаўнікам для шэрагу даследчыкаў і аналітыкаў, прайшоўшы яе школу на факультэце журналістыкі (у апошнія гады — праз курс па профілі “тэатральны крытык”, што чытаецца на кафедры літаратурна-тэатральнай крытыкі Інстытута журналістыкі БДУ). На маю думку, маюцца ўсе падставы казаць пра існаванне школы Т. Арловай.

Не сакрэт, што пры інтэрпрэтацы пэўнага спектакля крытык заўсёды сутыкаецца з цяжкасцю: неабходна расказаць пра прадукт мастацтва, які з’яўляецца абстрактнай з’явай. Некаторыя тэатразнаўцы ідуць шляхам інтэрпрэтацыі іх на высокім навуковым узроўні. Гэта ўводзіць спектаклі ў кантэкст сучаснага мастацтва, але абмяжоўвае патэнцыяльную чытацкую аўдыторыю. А вось прадстаўнікі кірунку, якога прытрымліваецца Т. Арлова, імкнучыся паглыбляць тэатральныя з’явы глыбока, але адначасова проста, дэмакратычна і зразумела для гледачоў.

Такі прынцып знайшоў сваё адлюстраванне ў зборніку “Тэатральная крытыка новага часу”. Кніга падзелена на чатыры часткі. Першая, “Гісторыя тэатра ў асобах”, распавядае пра легендарных беларускіх актёраў: Віктара Тарасова, Генадзія Аўсяннікава, Аляксандру Клімаву, Расціслава Янкоўскага і іншых. Другая частка, “Гісторыя аднаго тэатра (РТБД) у спектаклях”, прысвечана развіццю аднаго з самых цікавых беларускіх драматычных калектываў — Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі. У трэцяй, “Гісторыі тэатральнай крытыкі ў жанрах”, аўтар дае ўзоры тэатральнага фельетона, памфлета, хронікі, рэпартажу. Нарэшце, назва чацвёртай часткі, “Гісторыя пра тое, як паядналися тэатр і журналістыка”, гаворыць сама за сябе. Наогул, выданне можа лічыцца бездакорным навігатарам у беларускім тэатральным моры і з’яўляецца практычным дапаможнікам для любога пачынаючага творцы.

Кнігі можна набыць:

- у РВУ “Літаратура і Мастацтва” (вул. Захарава, 19);
- у краме № 13 “Белсаюздруку” (падземны пераход станцыі метро “Плошча Перамогі”);
- у краме “Кніжны салон” (вул. Калініна, 5);
- у крамах ААТ “Белкніга”.

Юзефа ВОЛК,
Денис МАРТИНОВИЧНовый день —
новое блюдо

Сколько рецептов блинов вы знаете? Думаю, немного — два или три. А вот автор книги «365 блюд к праздникам и на каждый день» Дарья Ермакович знает их намного больше. Блинчики скороспелые, блины гречнево-пшеничные, дрожжевые, заварные, овсяные, блины с припеком... Впрочем, если ваш желудок пуст, эту книгу лучше не раскрывайте. А хотя нет, раскрывайте! Возможно, она вдохновит на приготовление новых яств или подскажет новые рецепты любимых супов, бутербродов, гуляша, котлет.

Кроме описания самого способа приготовления блюда книга содержит множество полезных советов, знакомит с историей того или иного лакомства. Вот, например, рассказ о первом приготовлении куриных котлет, известных под названием «Пожарские», — история очень даже занимательная. Дело было так. Однажды император Николай I ехал из Москвы в Санкт-Петербург. В маленьком городке Осташков Тверской губернии его карета сломалась, и император вынужден был остановиться в городском трактире. Он сам составил меню обеда, в которое включил котлеты из телятины. Но телятины у трактирщика Пожарского не оказалось. И тогда предприимчивая жена Пожарского решила пойти на обман и приготовила блюдо из куриного фарша. Императору настолько понравились эти нежные и сочные котлеты, что он вызвал к себе хозяина трактира и попросил рецепт. После государь даже велел это блюдо включить в меню дворцовой кухни и назвать котлеты по фамилии изобретателей — Пожарскими.

Секрет кулинарного счастья

Классик белорусской литературы Максим Танк писал: «Простое шчасце людское, // Так, як і наша з табою, // Пэўна, складаецца з солі, // З хлеба, сабранага ў полі, // З поту, з дарожнага пылу, // З роднага небасхілу». Произведение имеет ярко выраженный философский характер. А как вы думаете, в чём заключается кулинарное счастье? Помогут найти ответ издания, вышедшие при участии ООО «Харвест».

В издании «365 блюд к праздникам и на каждый день» вы найдёте рецепты самых разнообразных салатов и закусок, первых и вторых блюд, а также выпечки и десертов. Для удобства пользования рецепты блюд в разделах расположены в алфавитном порядке.

От картошки
до мяса

Разумеется, в каждом обществе существуют те, кто с иронией относится к национальной кухне и проводит свободное время в дорогих ресторанах и барах. Однако большинство белорусов являются кулинарными традиционалистами, в рационе которых ежедневно присутствуют знакомые с детства продукты. Но они даже не догадываются, какие блюда можно из этих продуктов приготовить. Проиллюстрируем наши рассуждения на примерах мяса и картошки.

Картофель — один из самых популярных и любимых в мире овощей. В 125 странах выращивают около 50 тысяч сортов — от мелкого ярко-красного из США до японского «съедобного лопуха», который представляет собой тонкий корень длиной 1 м. Рецепты оригинальных и вкусных блюд из картофеля — от аппетитных салатов и закусок до всевозможной выпечки и даже кондитерских изделий — предлагают многие национальные кухни. Н. Полетаева, автор полной энциклопедии продуктов «Картошка», которая вышла в серии «Миллион меню», собрала для читателей лучшие из них. Книга состоит из нескольких разделов. Прочитав первый, «Салаты, закуски и продукты», каждый сможет приготовить картофельный суп с копчёными колбасками, огурцом или индейкой. Раздел «Основные блюда» знакомит с рецептами картофельного пюре с зелёным горошком; картофеля, фаршированного печёной картошкой; картофельных котлет с креветками и множеством других необычных блюд. Третья часть, «Выпечка», поможет приготовить пирог с картофелем и цуккини и слоёный пирог с картофелем и беконом. Кроме того, в книге содержится ряд дополнений, в том числе «Основные виды и способы нарезки картофеля», «Картофель в национальных кухнях», «О сортах картофеля в кулинарии». Напоследок рекомендуем вам «Сладкие блюда и напитки»: напиток из картофельного сока и отвара не оставит вас равнодушными!

В этой же серии вышла полная энциклопедия продуктов «Мясо», редактором-составителем которой выступила Е. Ермолаева. Уверен, вегетарианцы возмутятся, услышав о таком заголовке! Противники употребления мяса в пищу, они настаивают на том, что изначально человек был существом травоядным. Поэтому его пищеварительная система не приспособлена к усвоению мясных продуктов. Однако современные учёные ответственно заявляют: по устройству организма

вообще и пищеварительной системы в частности человек в равной степени отличается как от травоядных, так и от хищников. Он всеяден, а значит, с удовольствием попробует блюда, приготовленные по рецептам из обеих энциклопедий.

Кроме того, исследователи человеческого организма подсчитали, что для детей ежедневная порция мяса должна составлять 70 — 100 г, для подростков

— 130 — 150 г, для работников умственного труда 120 — 140 г, для занятых тяжёлым трудом — 160 — 190 г, для пожилых людей — 100 — 120 г. Таким образом, у нас не остаётся другого выбора, как приступить к мясной трапезе. А значит, обратиться к полной энциклопедии продуктов.

Книга состоит из нескольких разделов. Названия первых двух совпадают с предыдущей книгой. В разделе «Салаты, закуски и продукты» обращаем ваше внимание на мясную рулет с яблоками и черносливом, баранину с кашечками авокадо и суп из свинины с яичной лапшой. В разделе «Основные блюда» — на ростбиф с йоркширским пудингом, мясо в горшочке по-корсикански и рагу из баранины с баклажанами. Что касается раздела «Изделия с тестом», вам обязательно приглянутся слоёные квадратки со свининой, ирландский мясной пирог и самосы с говядиной и мятым чаем. Кроме того, в книгу включены полезные советы о том, как правильно выбирать, разделять и хранить мясо, а также сведения о мясных полуфабрикатах.

Заметим, что разработчики серии «Миллион меню» приготовили своим читателям сюрприз. Каждый из рецептов в обеих книгах имеет свой номер. Вы заходите на сайт <http://www.millionmenu.ru>, вводите номер в поле «ID рецепта» — и попадаете на страницу обсуждения. Там каждый сможет загрузить фотографию получившегося блюда и оставить свой комментарий. Ведь иногда так хочется рассказать о реакции домочадцев на кулинарную революцию, совершённую с помощью замечательных книг!

Приятного вам аппетита!

Данила АРТИМОВИЧ,
Екатерина БЕДУЛИНАКто убил
Янку Купалу?

Серия «Неизвестная история», основанная в 2009 году историком и издателем Анатолием Тарасом, пополнилась новой книгой. На суд читателя представлена «Забятая Беларусь» Вадима Деружинского.

Для главного редактора газеты «Секретные исследования» издание стало уже вторым в проекте. До этого В. Деружинский написал книгу «Тайны белорусской истории». «Многие белорусы не знают, что наш народ до 1840 года назывался литвинами, — писал автор, — что никакой «Беларуси» в средние века не существовало, а была Литва — к которой Республика Летува не имеет отношения. Великое княжество Литовское создал прусский король Миндовг, сама же Литва появилась на территории Западной Беларуси около 1220 года, с миграцией сюда с Запада полабских славян». Не удивительно, что четыре издания книги разошлись, а публика дружно потребовала продолжения.

Результатом новых поисков В. Деружинского стала книга «Забятая Беларусь». Автор поставил перед собой задачу разоблачить многочисленные выдумки и мифы о белорусском прошлом, которые долгое время насаждали официальные учреждения, историки и публицисты царской империи и СССР.

Незабытая история

Насколько автор смог решить поставленную задачу? Проиллюстрируем его рассуждения на примере одной из глав, которая называется «Кто убил Янку Купалу?». В. Деружинский знакомит читателей с открытой информацией (воспоминаниями свидетелей, мнениями сотрудников музея Янки Купалы), которая уже известна специалистам. Делается экскурс в начало 1930-х годов, рассматриваются попытки привлечь поэта к участию в мифическом «Союзе освобождения Беларуси». К расследованию привлекаются криминалисты. В результате читатели подводятся к определённым выводам. Но главной сенсацией этой главы становится «украинский след» в гибели Янки Купалы. Как события, произошедшие в июне 1941

года на западе Украины, повлияли на судьбу поэта, вы сможете узнать на страницах «Забитой Беларуси».

Сказание
о Руси

Книга «Веды Руси» (в прочтении, переводе и с пояснениями Александра Асова) — это по сути свод древнерусских летописей, песен и тризнов, повествующих о царстве Русколяни. Издание предлагает картину жизни от времён родовичей до IX века н.э., рассказывает о великом князе Руси Аланской Бусе Белоляре, его сестре Лебеди, брате Златояре, а также внуке Бояне.

Обработки этих легенд, перепевы песен и тризны послужили основой

для многих памятников древнерусской литературы, поэзии, а также духовных песен, исполняющихся и в наши дни. «Веды Руси» содержат «Велесову книгу» — священное писание славян IX века. По легенде, она была начертана на берёзовых дощечках волхвом Ягайло Ганом, содержит сказания о предках и богах, истории славян и многих иных народов Евразии, начиная с эпохи прародителей.

В данном издании впервые публикуется прочтение руники старославянской буквицей, уточнённый перевод и Велесова грамота. В книге можно также найти «Ярилину книгу» — русколянскую летопись конца III — начала IV в. н.э.; «Белую Крыницу» — свод древнерусских песен и тризнов Златояра и Бояна, повествующих о Временах Бусовых; «Веды Булгар», которые содержат болгаро-татарскую летопись начальных времён. Также в свод входит болгаро-помакская «Веда словена», представляющая эпос родопских болгар-помаков, переселившихся на Балканы с Волги.

ХАРВЕСТ HARVEST

Издательство «Харвест» — динамично развивающаяся компания, основана в 1991 году и открыта для сотрудничества со всеми желающими.

Издательство «Харвест» выпускает **КНИГИ** всех жанров и направлений, которые распространяются как на территории Республики Беларусь, так и далеко за её пределами. Это — книги **для детей, художественная литература, деловая литература, издания для досуга**, научно-популярные издания, энциклопедии, словари и многое другое. Кроме того, ООО «Харвест» **осуществляет оптовую торговлю книгами.**

220013, Республика Беларусь, г. Минск, ул. Кульман 1/3, ком. 42.
Тел./факс: (017) 331-35-49,
Тел./факс: 205-77-75
E-mail: harvest_torg@tut.by
harvest08@mail.ru
natalipoljko@rambler.ru

Сведения о субъектах хозяйствования, имеющих специальное разрешение (лицензию) на осуществление издательской деятельности, по состоянию на 15 декабря 2011 года

* 1—официальная литература, 2—научная, 3—научно-популярная, 4—производственно-практическая, 6—учебная, 7—массово-политическая, 8—справочная, 9—для досуга, 10—литературно-художественная, 12—духовно-просветительная.

Наименование лицензиата	Местонахождение лицензиата (юридический адрес)	Учетный номер плательщика (УНП)	Сведения о лицензии (№ бланка лицензии, дата и № приказа о выдаче)	Срок действия лицензии	Составляющие издательской деятельности: по тематическим направлениям
РУП «Белтаможсервис»	22036, г. Минск, ул. Лермонтова, д. 27	101561144	02330/0552909, выд. 1.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	01.04.2014	производственно-практическое, справочное, издание для досуга
РУП «Издательство «Печатковая школа»	220034, г. Минск, ул. З. Бядули, д. 9, к. 216	101236542	02330/0494367, выд. 1.04.2004, № 77, прод. 16.03.2009 № 31	01.04.2014	научно-популярное, учебное, литературно-художественное, справочное, издание для досуга
ОДО «Издательство «Четыре четверти»	220013, г. Минск, ул. Б. Хмельницкого, д. 8, к. 215	100172143	02330/137, выд. 01.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	01.04.2014	научное, научно-популярное, производственно-практическое, учебное, литературно-художественное, справочное, издание для досуга, духовно-просветительное
ПЧУП «Бизнесофсет»	220043, г. Минск, пр. Независимости, 95, корп. 7, к.3	190171556	02330/0494334, выд. 1.04.2004 № 77, прод. 16.03.2009 № 31	01.04.2014	научное, научно-популярное, производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ООО «Харвест»	220013, г. Минск, ул. Кульман, д. 1, корп. 3, эт. 4, к. 42	100723008	02330/0494377, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 16.03.2009 № 31	30.04.2014	официальное, научное, научно-популярное, производственно-практическое, учебное, массово-политическое, литературно-художественное, справочное, духовно-просветительное, издание для досуга
ООО «Амалфея»	220073, г. Минск, ул. Кальварийская, д. 62	100157088	02330/0494420, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 8.04.2009 № 39	30.04.2014	научное, научно-популярное, производственно-практическое, учебное, справочное, издание для досуга
ООО «Дикта»	220073, г. Минск, ул. Кальварийская, д. 62, ком. 17	101283634	02330/0494267, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 8.04.2009 № 39	30.04.2014	научное, научно-популярное, производственно-практическое, учебное, справочное, издание для досуга
РИУ «Культура и искусство»	220013, г. Минск, пр. Независимости, д.77, к. 16-28, 94-98	190315403	02330/0003879, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 16.03.2009 № 31	30.04.2014	научно-популярное, производственно-практическое, литературно-художественное, справочное, издание для досуга
ООО «ЛИМАРИУС»	220138, г. Минск, ул. Геологическая, д. 59, корп. 4, оф. 29	100647928	02330/0003920, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 8.04.2009 № 39	30.04.2014	научное, научно-популярное, производственно-практическое, учебное, литературно-художественное, справочное, издание для досуга
Учреждение «Национальная книжная палата Беларуси»	220002, г. Минск, ул. В. Хоружей, 31а	100083317	02330/0494277, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 8.04.2009 № 39	30.04.2014	официальное, научное, научно-популярное, производственно-практическое, литературно-художественное, справочное, издание для досуга
РУП «Издательство «Белбланкавыд»	220037, г. Минск, ул. Ботаническая, д. 6 А	100083608	02330/0552518, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 08.04.2009 № 39	30.04.2014	производственно-практическое, справочное
УО «Мозырский государственный педагогический университет имени И.П. Шамякина»	247760, г. Мозырь, ул. Студенческая, 28	400083888	02330/0549479, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 14.05.2009 № 56	30.04.2014	научное, научно-популярное, учебное, справочное
УО «Брестский государственный технический университет»	224017, г. Брест, ул. Московская, 267	200002511	02330/0549435, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 8.04.2009 № 39	30.04.2014	научное, учебное, справочное
УО «Витебский государственный профессионально-технический колледж»	210017, г. Витебск, ул. Гагарина, 41	300031267	02330/0549491, выд. 20.04.2004 № 94, прод. 14.05.2009 № 56	30.04.2014	производственно-практическое, учебное, справочное
УО «Витебская ордена «Знак Почета» государственная академия ветеринарной медицины»	210026, г. Витебск, ул. 1-я Доватора, 7/11	300002681	02330/0494345, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 16.03.2009 № 31	30.04.2014	научное, научно-популярное, производственно-практическое, учебное, справочное, издание для досуга
ГУ «Национальный пресс-центр Республики Беларусь»	220030, г. Минск, ул. Октябрьская, 5	100557314	02330/0549476, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 14.05.2009 № 56	30.04.2014	официальное, научное, научно-популярное, производственно-практическое, учебное, массово-политическое, литературно-художественное, справочное, издание для досуга
ИЧУП «ИЛАТАН-М»	220089, г. Минск, ул. Железнодорожная, д. 27-А, к. 11	190154380	02330/0494376, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 16.03.2009 № 31	30.04.2014	справочное, издание для досуга
ОО «Белорусский союз дизайнеров»	220039, г. Минск, ул. Брилевская, 14	100078927	02330/0549469, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 14.05.2009 № 56	30.04.2014	производственно-практическое, литературно-художественное, справочное
ООО «Новое знание»	220050, г. Минск, ул. Шаранговича, 7, 2136	101467611	02330/0552555, выд. 30.04.2004, прод. 08.04.2009 № 39	30.04.2014	научное, научно-популярное, производственно-практическое, учебное, справочное
ОАО «ОРГСТРОЙ»	220034, г. Минск, ул. Берестянская, 16	100029434	02330/0549434, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 08.04.2009 № 39	30.04.2014	производственно-практическое, справочное
ООО «В.И.З.А. ГРУПП»	220073, г. Минск, ул. Кальварийская, 25, комн. 113	100850265	02330/0549472, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 14.05.2009 № 56	30.04.2014	научно-популярное, производственно-практическое, справочное, издание для досуга
КПУП «Заславская фабрика»	223036, г.Заславль, ул. Пугейко, 1	690023648	02330/0549431, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 08.04.2009 № 39	30.04.2014	производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ООО «ЛЕКСИС»	220012, г. Минск, ул. Толбухина, д. 16, к. 1	100423359	02330/0494400, выд. 30.04.2004 № 94, прод. 8.04.2009 № 39	30.04.2014	научно-популярное, учебное, литературно-художественное, справочное

Внесение изменений в сведения о субъектах хозяйствования, имеющих лицензию на полиграфическую деятельность, по состоянию на 30 декабря 2011 года

Наименование лицензиата	Местонахождение лицензиата (юридический адрес)	Учетный номер плательщика (УНП)	Сведения о лицензии (№ бланка лицензии, дата и № приказа о выдаче)	Срок действия лицензии	Составляющие полиграфической деятельности: выпуск печатной продукции
Прекращено действие лицензии на полиграфическую деятельность, выданной обществу с ограниченной ответственностью «М один» на основании его письменного уведомления о прекращении осуществления им лицензируемой полиграфической деятельности					
ООО «М один»	210022, г. Витебск, пр-т Победы, д. 7	390316839	02330/0552710 выд. 04.09.2009 № 102	04.09.2014	за исключением периодических изданий
ООО «Аида Пионер Продакшн»	220037, г. Минск, ул. Уральская, д. 3, первый этаж, комната 2	191011636	02330/0552761 выд. 01.06.2010 № 87	01.06.2015	за исключением периодических изданий
Научно-техническое частное унитарное предприятие «Дизель-91»	220131, г. Минск, ул. Кольцова, 48, к. 207	100261523	02330/0150040 выд. 04.12.2007 № 184	04.12.2012	за исключением периодических изданий и книжной продукции
ООО «Торговый Дом «Вишневка»	223044, Минская обл., Минский район, д. Касынь, контора ООО «Белинтертранс», каб. 6	190369742	02330/0150404 выд. 04.09.2008 № 102	04.09.2013	за исключением газет
Внесено изменение в лицензию на полиграфическую деятельность, выданную обществу с ограниченной ответственностью «ТРИАДАПРИНТ» в связи с изменением наименования и юридического адреса местонахождения производства					
ООО «ТРИАДАПРИНТ»	230029, г. Гродно, ул. Горького, 89	591500378	02330/411 выд. 03.11.2011 № 199	03.11.2016	за исключением периодических изданий
Продлен срок действия лицензии на осуществление полиграфической деятельности					
Иностранное частное унитарное производственно-торговое предприятие «АТВ-ЛИТ» компании «А.Т.В. Латент Экспорт Импорт ЛТД»	220037, г. Минск, ул. Козлова, 27, комн. 5а	800014874	02330/0150001 выд. 05.02.2007 № 18, прод. 28.12.2011 № 231	27.12.2016	за исключением периодических изданий

Навінкі кнігавыдання

Айчынныя выданні, зарэгістраваныя
Нацыянальнай кніжнай палатой
Беларусі апошнім часам

Пачатковая школа. Сярэдняя школа

Намінатывыя і функцыянальныя аспекты вывучэння мовы і маўленчай дзейнасці ў школе і ВНУ: зборнік навуковых артыкулаў / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт ім. А. С. Пушкіна, Кафедра рускай і беларускай моў з метадыкай выкладання; [рэдкалегія: Г. Н. Канцава, С. С. Кацэвіч, Ж. М. Селюжыцкая]. — Брэст: Альтэрнатыва, 2011. — 139 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 40 экз. — ISBN 978-985-521-262-2.

Планы-канспекты ўрокаў па беларускай мове: 5-ты клас: кніга для настаўнікаў агульнаадукацыйных устаноў / укладальнік А. В. Чабатарова. — 4-е выд. — Мазыр: Белы Вецер, 2012. — 103 с. — 57 экз. — ISBN 978-985-538-440-4.

Правярэем дамашнія заданні. Беларуская мова: 5-ты клас: каментарый да практыкаванняў вучэбнага дапаможніка для 5-га класа агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання, 2009 г. (аўтары: В. П. Красней [і інш.]) / [складальнік С. І. Цыбульскія]. — 3-е выд., выпраўленае. — Мінск: Сэр-Віт, 2011. — 170 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-568-1.

Рыхтуемся да алімпіады па беларускай мове і літаратуры: вуснае выказванне / складальнік Д. А. Доўгаль. — Мінск: Экоперспектива, 2011. — 80 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-469-400-9.

Агейчык, Н. Н. Математика: 1-й клас: тетрадь самоконтроля: [для учителей начальных классов] / Н. Н. Агейчик. — 2-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 108 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-19-0001-1.

Алгебра: 7-й [класс]: самостоятельные и контрольные работы, тестовые задания: пособие для учителей общеобразовательных учреждений с русским языком обучения: [в 2 кн.]: в 4 вариантах / [Е. П. Кузнецова и др.]. — 7-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011.

Кн. 2; 3, 4 варианты. — 2011. — 201 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-107-1.

Анискович, Н. Р. Использование социальных технологий в обучении учащихся иностранному языку: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Н. Р. Анискович; Министерство образования Республики Беларусь, Минский государственный лингвистический университет. — Мінск: МГЛУ, 2011. — 79 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-460-448-0.

Валаханович, Т. В. Дидактические материалы по геометрии: 7-й класс: пособие для учителей общеобразовательных учреждений с русским языком обучения / Т. В. Валаханович, В. В. Шлыков. — 2-е изд. — Мінск: Аверсэв, 2011. — 119 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-19-0034-9.

Валаханович, Т. В. Дидактические материалы по геометрии: 9-й класс: пособие для учителей общеобразовательных учреждений с русским языком обучения / Т. В. Валаханович, В. В. Шлыков. — 2-е изд., переработанное. — Мінск: Аверсэв, 2011. — 96 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-19-0023-3.

Внутрискольный контроль: практическое пособие для руководителей общеобразовательных учреждений и их заместителей: в 2 ч. / [составитель М. Г. Старикова]. — 3-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2012. — ISBN 978-985-538-431-2.

Ч. 2: Организация методической работы в общеобразовательных учреждениях. — 2012. — 111 с. — 163 экз. — ISBN 978-985-538-429-9.

Евдошенко, И. А. Русский язык: 3-й класс: самостоятельные работы: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / И. А. Евдошенко. — 3-е изд. — Мінск: Жаскон, 2011. — 63 с. — 1608 экз. — ISBN 978-985-6923-50-3.

Забавный алфавит: [для учителей начальных классов] / составитель А. Н. Якимович. — Мінск: Народная асвета, 2011. — 141 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1664-6.

Загвоздкина, Т. В. Основы безопасности жизнедеятельности: 2–4-е классы: Правила пожарной безопасности. Охрана жизни и здоровья: пособие для учителей учреждений общего среднего образования с русским языком обучения / Т. В. Загвоздкина. — Мінск: Зорны Верасок, 2011. — 258 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6957-49-2. — ISBN 978-958-6957-49-2 (ошибоч.).

Задания и решения республиканской олимпиады школьников по химии, 2010–2011: учебно-методические материалы для организации подготовки школьников к олимпиадам по химии / Белорусский государственный университет; [редколлегия: В. Н. Хвалюк и др.]. — Мінск: Право и экономика, 2011. — 149 с. — Часть текста параллельно на русском и белорусском языках. — 200 экз. — ISBN 978-985-442-990-8.

Иванов, Ю. А. Педагогические технологии в обучении географии: учебно-методическое пособие для студентов географического факультета / Ю. А. Иванов; Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина. — Брест: БрГУ, 2011. — 226 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-473-755-3.

Инновационные технологии обучения физико-математическим дисциплинам: материалы международной научно-практической интернет-конференции, посвященной 60-летию доктора физико-математических наук, профессора Н. Т. Воробьева, Витебск, 21–22 июня 2011 г. / [редколлегия: Л. А. Шеметков (гл. ред.) и др.]. — Витебск: ВГУ, 2011. — 219 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 15 экз. — ISBN 978-985-517-307-7.

Интегрированные уроки / [авторы-составители: А. Р. Борисевич, В. Н. Пунчик, О. В. Сушевич]. — Мінск: Красико-Принт, 2011. — 173 с. — 1200 экз. — ISBN 978-985-405-640-1.

Крылова, П. В. Литературное чтение: 2-й класс: тестовые и творческие задания: пособие для учителей учреждений общего среднего образования / П. В. Крылова. — 5-е изд. — Мінск: Жаскон, 2011. — 47 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6923-85-5.

Крылова, П. В. Литературное чтение: 3-й класс: тестовые и творческие задания: пособие для учителей учреждений общего среднего образования / П. В. Крылова. — 5-е изд. — Мінск: Жаскон, 2011. — 35 с. — 508 экз. — ISBN 978-985-6923-81-7.

Нестандартные уроки по английскому языку: 5–11-е классы: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / [О. В. Езерская и др.]. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2012. — 114 с. — 153 экз. — ISBN 978-985-538-428-2.

Олимпиады по предмету «Всемирная история. История Беларуси» / Управление образования Гродненского облисполкома, Государственное учреждение образования «Гродненский областной институт развития образования»; [составитель: Н. В. Нечаева]. — Гродно: ГроИРО, 2011. — 78 с. — 280 экз.

XV Республиканский конкурс исследовательских работ школьников. Химия: учебно-методические материалы для организации подготовки школьников к олимпиадам по химии: г. Мінск, 25–27 февраля 2011 г. / Белорусский государственный университет; [составитель: В. Н. Хвалюк, редколлегия: В. Н. Хвалюк и др.]. — Мінск: Право и экономика, 2011. — 111 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-442-991-5.

Садовская, И. И. Профессиональное мастерство учителя в теории и практике среднего образования в Беларуси: первая треть XX века / И. И. Садовская; под научной редакцией С. В. Снапковской. — Мінск: Зорны Верасок; Москва: Скрипторий 2003, 2011. — 127 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6957-58-4 (Зорны Верасок). — ISBN 978-5-98527-146-1 (Скрипторий 2003).

43-я Международная химическая олимпиада школьников по химии. Теоретический и экспериментальный туры. Задания и решения, 9–18 июля 2011 г., г. Анкара, Турция: учебно-методические материалы для подготовки к олимпиадам по химии / Белорусский государственный университет; Кафедра ЮНЕСКО по естественнонаучному образованию; [составитель: Хвалюк В. Н.; перевод на русский язык: Хвалюк В. Н. и др.]. — Мінск: Право и экономика, 2011. — 145 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-442-998-4.

Старовойтова, Т. А. Формирование умений учебной деятельности у младших школьников: учебно-методические материалы: [для преподавателей] / Т. А. Старовойтова; Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова. — Могилев: МГГУ, 2011. — 50 с. — 72 экз. — ISBN 978-985-480-727-0.

Уроки трудового обучения. Обслуживающий труд / [составитель О. Н. Максимова]. — Мінск: Сэр-Вит, 2011. — 61 с. — 2500 экз. — ISBN 978-985-419-597-1.

Формирование ответственного поведения личности в подростковом возрасте: учебно-методическое пособие для слушателей факультета повышения квалификации и переподготовки кадров УО РИПО / [Т. А. Исакова и др.]. — Мінск: РИПО, 2011. — 99 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-503-148-3.

Чеботаревская, Т. М. Математика в 1 классе: учебно-методическое пособие для учителей учреждений общего среднего образования с белорусским и русским языками обучения / Т. М. Чеботаревская, В. В. Николаева. — Мінск: Аверсэв, 2011. — 172 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-533-110-1.

Шумель, Т. И. Путешествие по стране Здоровья: занятия по формированию здорового образа жизни: 5–7-е классы: практическое пособие для педагогов общеобразовательных учреждений / Т. И. Шумель. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 219 с. — 202 экз. (доп. тираж). — ISBN 978-985-538-337-7.

Чытальня зала

Цуды на Івана Купалу

Новая кніжка Галіны і Сяргея Трафімавых «Іванаў клад», што ўбачыла свет у серыі «Апавяданні Дзэда Прыродазнаўцы» выдавецтва «Народная асвета», пачынаецца з прыгожай легенды. Мудры Дзядуля расказвае маленькім чытачам, як нашы продкі-славяне ў ноч на Івана Купалу шукалі чароўную папараць-кветку, што адкрываеклады. А ад легенды пераходзіць да зусім, на першы погляд, звычайных рэчаў — раслін, якімі багатая наша зямля. Усе яны трошачкі чароўныя, бо насамрэч лекавыя.

Напрыклад, іванавы траўка, ці святаяннік. Гэта лекавая расліна пачынае цвісці менавіта на Купалле. Іванавым цветам клічуць у народзе аж дзве расліны: «рамонак» (на якім звычайна варажаць і які на самай справе носіць назву нівянік) ды вятроўнік меданосны. І расліны, і насякомаыя, пра якіх пойдзе гаворка гэтым разам, нейкім чынам звязаныя з Купаллем: менавіта да гэтага старажытнага свята дуб радаваў сваімі ярка-зялёнымі галінкамі ў цёмна-зялёнай верхавіне — іванавымі галінкамі; паўсюдна з'яўляюцца іванаўскія чарвячкі — светлякі, таксама вельмі карысныя. Дададзім раствор, атрыманы з іх рэчыва, што свеціцца, скажам, у малако. І шкодныя арганізмы, якія ў ім утрымліваюцца, выдадуць сябе — тут жа пачнуць свеціцца. (Дзядуля расказаў, дзе і за што гэтым маленькім істотам пастаўлены помнік.)

Легенд на старонках гэтай кніжкі шмат. Прачытаўшы яе, вы даведаецеся, чаму фіялку трохколеравую клічуць браткамі, чаму скрыпень яшчэ завуць «ласіным чаем», з якой расліны гатуюць іванаў алей — сродак для лячэння ран, нанесеных кінжалам ці мячом; дзе нарадзіўся ванька мокры.

Як і ў іншых кнігах серыі, вас чакаюць загадкі і галаваломкі.

Вольга НОРЫНА

Экологическое образование Брестской области / Управление образования Брестского облисполкома, Брестский областной комитет природных ресурсов и охраны окружающей среды, ГУО «Брестский областной эколого-биологический центр учащихся». — Брест, 2011. — 18 с. — 500 экз.

Пазашкольная агульная адукацыя. Самаадукацыя

Дополнительное образование взрослых: традиции, инновации, перспективы: материалы V научно-практической конференции (Брест, 21–22 октября 2011 г.) / [под общей редакцией А. А. Лапка]. — Мінск: Газ-институт, 2011. — 99 с. — 90 экз. — ISBN 978-985-6809-11-1.

«Дополнительное образование детей и молодежи: опыт, перспективы развития», международная научно-практическая конференция (2011; Минск). Материалы Международной научно-практической конференции «Дополнительное образование детей и молодежи: опыт, перспективы развития»: 19–20 октября 2011 г. [Мінск] / редколлегия: Н. В. Васильченко (гл. редактор) и др.]. — Мінск: Национальный центр художественного творчества детей и молодежи, 2011. — 282 с. — Часть текста на белорусском языке. — 150 экз.

Образование взрослых в контексте развития инновационных образовательных систем: сборник научных статей / Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова; под редакцией Ж. А. Барсуковой. — Могилев: МГГУ, 2011. — 157 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 80 экз. — ISBN 978-985-480-732-4.

Программно-методические материалы участников финала Республиканского конкурса профессионального мастерства «Педагог года внешкольного учреждения» / Учреждение образования «Национальный центр художественного творчества детей и молодежи» Министерства образования Республики Беларусь; [составитель: Ольга Алексеевна Клецова]. — Мінск, 2010 (обложка 2011). — 316 с. — Часть текста на белорусском языке. — 50 экз.

Арганізацыя выхавання і адукацыі

Башинская, Т. В. Как превратить «неговорящего» ребенка в болтуна: (из опыта преодоления моторной алалии): пособие для учителей-дефектологов учреждений, обеспечивающих получение дошкольного образования / Т. В. Башинская, Т. В. Пятница. — 3-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2012. — 122 с. — 57 экз. — ISBN 978-985-538-421-3.

Кислякова, Ю. Н. Методические рекомендации по использованию мультимедийных средств обучения в специальном образовании: учебно-методическое пособие для педагогов / Ю. Н. Кислякова, Т. В. Лисовская. — Мінск: Четыре четверти, 2010. — 51 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6981-19-0.

Кривоязова, Н. Д. Обучение русскому языку детей с тяжелыми нарушениями речи: учебное пособие для студентов учреждений, обеспечивающих получение высшего образования по специальности «Дефектология» / Н. Д. Кривоязова. — Мінск: Зорны Верасок, 2011. — 214 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6957-54-6.

Мартынова, В. В. Социально-педагогическая работа с детьми-сиротами и детьми, оставшимися без попечения родителей: учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальностям: 1-03 04 01-02 Социальная педагогика. Воспитательная работа в образовательных учреждениях, 1-03 04 02-02 Социальная педагогика. Практическая психология, 1-03 04 02-01 Социальная педагогика. Иностранный язык, 1-03 01 04-04 Музыкальное искусство. Социальная педагогика / В. В. Мартынова; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка. — Мінск: БГПУ, 2011. — 75 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-501-963-4.

Проблемы неполных семей / [авторы-составители: Л. М. Волкова, Н. П. Бурдыко]. — Мінск: Красико-Принт, 2011. — 125 с. — 1300 экз. — ISBN 978-985-405-641-8.

Феклистова, С. Н. Методика коррекционно-развивающей работы при нарушении слуха: учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальностям: 1-03 03 06-01 «Сурдопедагогика. Дошкольное образование»; 1-03 03 06-02 «Сурдопедагогика. Начальное образование» / С. Н. Феклистова, Т. И. Обухова, Л. В. Михайловская; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка. — Мінск: БГПУ, 2011. — 215 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-501-950-4.

Формирование личности ребенка с особыми потребностями в условиях меняющегося мира: учебно-методическое пособие / [С. Е. Гайдукевич и др.]; Национальная комиссия Республики Беларусь по делам ЮНЕСКО, Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка. — Мінск: БГПУ, 2011. — 311 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 200 экз. — ISBN 978-985-501-977-1. — ISBN 978-985-501-975-7.

Прафесійная адукацыя. Палітэхнікумы

Актуальные направления воспитания личности в системе профессионально-технического и среднего специального образования: методические рекомендации / [О. С. Попова и др.]; под редакцией О. С. Поповой, Т. А. Сезеньки; Министерство образования Республики Беларусь, Республиканский институт профессионального образования. — Мінск: РИПО, 2011. — 159 с. — 350 экз. — ISBN 978-985-503-174-2.

Сборник типовой учебно-программной документации для учреждений, обеспечивающих получение профессионального образования / Министерство образования Республики Беларусь, Республиканский институт профессионального образования. — Мінск: РИПО, 2000.

Вып. 106: специальность 3-70 02 51 Производство строительного и ремонтных работ: в 2 кн., кн. 1: профессионально-квалификационная характеристика, квалификация: 3-70 02 51-51 Арматурщик – 2, 3, 4-й разряды, 3-70 02 51-52 Бетонщик – 3, 4, 5-й разряды, 3-70 02 51-53 Каменщик – 3, 4, 5-й разряды, 3-70 02 51-54 Монтажник строительных конструкций – 2, 3, 4-й разряды, 3-70 02 51-55 Печник – 2, 3, 4-й разряды, 3-70 02 51-56 Стропа-

льщик – 2, 3, 4-й разряды, 3-70 02 51-57 Мостовщик – 2, 3, 4-й разряды, 3-70 02 51-58 Плотник-бетонщик – 3, 4, 5-й разряды, 3-70 02 51-59 Дорожный рабочий – 2, 3, 4, 5-й разряды. — 2011. — 103 с. — 110 экз.

Вып. 108: учебная специальность 3-91 01 51 Общественное питание: в 2 кн., кн. 1: профессионально-квалификационная характеристика, типовые учебные программы по общеспециальным предметам, минимальный перечень машин и оборудования, единичные квалификации: 3-91 01 51-51 Бармен – 4-й, 5-й разряды, 3-91 01 51-52 Буфетчик – 3, 4, 5-й разряды, 3-91 01 51-53 Калькулятор, 3-91 01 51-54 Кондитер – 2, 3, 4-й разряды, 3-91 01 51-55 Кулинар мучных изделий – 4-й разряд, 3-91 01 51-56 Официант – 3, 4, 5-й разряды, 3-91 01 51-57 Повар – 3, 4, 5-й разряды, 3-91 01 51-58 Повар детского питания – 4-й разряд, 3-91 01 51-59 Член бригады объекта быстрого обслуживания (ресторана) – 3-й разряд. — 2011. — 191 с. — 115 экз.

Вып. 108: учебная специальность 3-91 01 51 Общественное питание: в 2 кн., кн. 2: типовые учебные программы, единичные квалификации: 3-91 01 51-51 Бармен – 4-й, 5-й разряды, 3-91 01 51-52 Буфетчик – 3, 4, 5-й разряды, 3-91 01 51-53 Калькулятор, 3-91 01 51-54 Кондитер – 2, 3, 4-й разряды, 3-91 01 51-55 Кулинар мучных изделий – 4-й разряд, 3-91 01 51-56 Официант – 3, 4, 5-й разряды, 3-91 01 51-57 Повар – 3-й, 4-й разряды, 3-91 01 51-58 Повар детского питания – 4-й разряд, 3-91 01 51-59 Член бригады объекта быстрого обслуживания (ресторана) – 3-й разряд. — 2011. — 323 с. — 115 экз.

Вышэйшая адукацыя. Акадэмічнае навучанне

Актуальные проблемы юридического образования: международная научно-методическая конференция (Мінск, 27 октября 2011 г.): тезисы докладов / [редколлегия: А. Л. Савенок (ответственный редактор) и др.]. — Мінск: Академия МВД Республики Беларусь, 2011. — 203 с. — 160 экз. — ISBN 978-985-427-699-1.

Выпускники биологического факультета / [В. В. Лысак и др.]. — Мінск: БГУ, 2011. — 326 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-518-517-9 (в пер.).

Глубокий, В. И. Расчет главных приводов станков с ЧПУ: методическое пособие по дисциплине «Конструирование и расчет станков» для студентов машиностроительных специальностей / В. И. Глубокий, В. И. Туромша; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский национальный технический университет, Кафедра «Металлорежущие станки и инструменты». — Мінск: БНТУ, 2011. — 175 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-525-528-5.

Прыватная аб'ява

Прадам кнігі:
Ева Лявонова. Беларуская літаратура XX ст. і еўрапейскі літаратурны вопыт. — Мінск: БДУ, 2002.
Любоў Тарасук. Апалогія краіны: кніга пра беларускую паэзію. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2002.

Тэл. 8 (017) 260-75-29

КУПОН

Для бесплатнага частнага аб'явления

Информация не для печати:

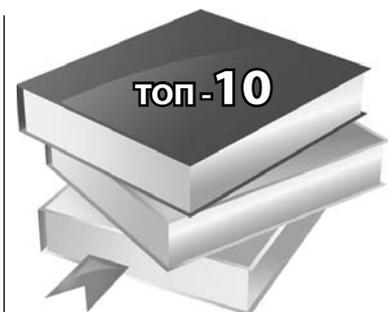
Ф.И.О. заказчика _____

Адрес: _____ Тел.: _____

Разборчиво заполните, вырежьте и отправьте

на адрес редакции: 220034, г. Минск, ул. Захарова, 19.

Телефоны для справок: 284 66 71, 284 66 73

Кнігарня «Далеч», г. Мінск Кнігі беларускіх выдавецтваў

1. Роман Мотульский. Из прошлого в будущее. Библиотеки Беларуси. Ч. 1. — Минск: Беларуская Энцыклапедыя імя Пятруся Броўкі, 2011.

Автор ізабіа — доктор педагогічных навук, прафесар, дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Роман Мотульскі, спецыяліст в абласці кніговедання і бібліятэкаведання, аўтар ісследований, посвящённых теории и истории библиотечного дела и библиотечно-информационных систем — раскрывает основные тенденции развития книжного и библиотечного дела в Беларуси с древнейших времен до начала XX в. в контексте национальных и обще-европейских культурно-исторических традиций.

2. Андрей Метельский. Владельцы старого Несвижа. — Минск: Беларуская Энцыклапедыя імя Пятруся Броўкі, 2011.

3. Максім Багдановіч: энцыклапедыя. — Минск: Беларуская Энцыклапедыя імя Пятруся Броўкі, 2011.

4. Ларыса Міхальчук. Беларусь шматнацыянальная. — Мінск: Рыфтур, 2011.

5. Юры Бохан, Анастасія Скеп'ян. Побыт феодалаў Вялікага Княства Літоўскага ў XV — сярэдзіне XVII стагоддзя. — Мінск: Беларусь, 2011.

6. Беларусь: страницы истории. — Минск: Беларуская навука, 2011.

7. Максім Багдановіч. Раманс. — Мінск: Беларускі фонд культуры, 2011.

8. Антоніна Карпілова і др. Экран і культурнае наследие Беларуси. — Минск: Беларуская навука, 2011.

9. Евгений Замятин. Мы. — Минск: Мастацкая літаратура, 2011.

10. Віктар Граўдзін. Вяртанне з апраметнай. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2011.

Кнігі расійскіх выдавецтваў

1. Виталий Вульф. "Музы" великих Женщины, вдохновлявшие гениев. — Москва: Текстура-пресс; Яуза; Эксмо, 2011.

2. Мария Метлицкая. То, что сильнее. — Москва: Эксмо, 2011.

3. Валерий Перевозчиков. О Высоцком — только самые близкие. — Москва: Эксмо; Алгоритм, 2011.

4. Василий Верещагин. 1812. Наполеон в России. — Москва: Эксмо; Алгоритм, 2011.

5. Николай Стариков. Кто финансирует развал России? От декабристов до моджахедов. — Санкт-Петербург: Питер, 2012.

6. Николай Стариков. Шерше ля нефть. Почему мы платим дань Америке? — Санкт-Петербург: Питер, 2012.

7. Виктор Пелевин. S.N.U.F.F. — Москва: Эксмо, 2012.

8. Джозеф Максвелл Кутзее. Дневник плохого года. — Москва: АСТ; Астрель, 2011.

9. Пола Маклейн. Парижская жена. — Москва: АСТ; Астрель, 2012.

10. Джонатан Коу. Какое надутельство! — Москва: Эксмо; Санкт-Петербург: Домино, 2011.

гия», 2011. — 79 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6542-71-1.

Лихачева, А. В. Химия окружающей среды: лабораторный практикум: учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений по специальности 1-57 01 01 «Охрана окружающей среды и рациональное использование природных ресурсов» / А. В. Лихачева, Л. А. Шибика; Белорусский государственный технологический университет. — Минск: БГТУ, 2011. — 202 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-530-102-9.

Морзак, Г. И. Экологические риски воздействия тяжелых металлов на организм человека / Г. И. Морзак, И. В. Ролевич. — Минск: БНТУ, 2011. — 201 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-525-742-5.

Национальная система мониторинга окружающей среды Республики Беларусь: результаты наблюдений, 2010 / Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь, Главный информационно-аналитический центр Национальной системы мониторинга окружающей среды Республики Беларусь, Республиканский научно-исследовательское унитарное предприятие «Бел НИЦ «Экология». — Минск: Бел НИЦ «Экология», 2011. — 307 с. — 90 экз. — ISBN 978-985-6542-72-8. — ISBN 978-985-6512-72-8 (ошибоч.).

Природные ресурсы Молодечненского района / [фото Виктора Козловского]. — Минск: Рифтур, 2011. — 47 с. — Часть текста на белорусском языке. — 2000 экз.

Сахаровские чтения 2011 года: экологические проблемы XXI века = Sakharov readings 2011: environmental problems of the XXI century: материалы 11-й международной научной конференции, 19–20 мая 2011 г., г. Минск, Республика Беларусь / [под общей редакцией С. П. Кундаса, С. С. Позняка]. — Минск: МФЭУ, 2011. — 348 с. — Часть текста на английском языке. — 250 экз. — ISBN 978-985-551-002-5.

Сборник методик выполнения измерений, допущенных к применению при выполнении измерений в области охраны окружающей среды: в 3 ч. / Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь, РУП «Бел НИЦ «Экология»; редколлегия: В. В. Анцукевич и др. — 4-е изд., переработанное и дополненное. — Минск: Бел НИЦ «Экология», 2011. — 300 экз. — ISBN 978-985-6542-65-0.

Ч. 1. — 282 с. — ISBN 978-985-6542-66-7. Ч. 2. — 270 с. — ISBN 978-985-6542-67-4. Ч. 3. — 277 с. — ISBN 978-985-6542-68-1.

Семенченко, В. П. Экологическое качество поверхностных вод / В. П. Семенченко, В. И. Разлуцкий; Национальная академия наук Беларуси, НПЦ НАН Беларуси по биоресурсам. — 2-е изд., исправленное. — Минск: Беларуская навука, 2011. — 328 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-08-1335-0.

Состояние окружающей среды и природопользование города Минска / Минский городской комитет природных ресурсов и охраны окружающей среды, Республиканское научно-исследовательское унитарное предприятие «Бел НИЦ «Экология»; [составители: А. А. Саватенко, А. В. Яковенко]. — Минск: Бел НИЦ «Экология», 2011. — 94 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6542-70-4.

«Техника и технология защиты окружающей среды», международная научно-техническая конференция (2011; Минск). Международная научно-техническая конференция «Техника и технология защиты окружающей среды»: 26–27 октября 2011 г. [Минск]: материалы конференции / редколлегия: И. М. Жарский (главный редактор) и др. — Минск: БГТУ, 2011. — 239 с. — Часть текста на польском языке. — 70 экз. — ISBN 978-985-530-119-7.

Экоконсалтинг: справочник / [составитель: М. В. Гаевская]. — Минск: Бизнес-офсет, 2011. — 78 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6939-33-7.

Restoration and conservation of Belarusian peatlands / [prepared by Annett Thiele et al.]. — 2011. — 17 с. — На английской мове. — 250 экз.

Узнаўленне і захаванне балот Беларусі

Матэматыка

Мураўёва, Г. Л. Матэматыка: вучэбны дапаможнік для 1-га класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання: у 2 ч. / Г. Л. Мураўёва, М. А. Урбан. — Минск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2011. — ISBN 978-985-465-876-6 (у пер.).

Ч. 2. — 2011. — 143 с. — 7700 экз. — ISBN 978-985-465-893-3.

Чабатарэўская, Т. М. Матэматыка: вучэбны дапаможнік для 1-га класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання: у 2 ч. / Т. М. Чабатарэўская, В. У. Нікалаева. — Минск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2011. — ISBN 978-985-465-874-2 (у пер.).

Ч. 2. — 2011. — 141 с. — 14200 экз. — ISBN 978-985-465-945-9.

Агейчык, Н. Н. Матэматыка: 3-й клас: тетрадь для самоконтроля / Н. Н. Агейчык. — 3-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 110 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-529-997-5.

Агейчык, Н. Н. Матэматыка: 4-й клас: тетрадь для самоконтроля / Н. Н. Агейчык. — 3-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 92 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-19-0003-5.

Барбушина, С. Г. Считалочка: тетрадь по математике для 2-го класса: пособие

туризма Республики Беларусь]. — Минск: Национальное агентство по туризму, 2011. — 12 с. — 2450 экз. — ISBN 978-985-6871-52-1.

Наследие ЮНЕСКО: белорусские жемчужины в мировой сокровищнице / [Министерство спорта и туризма Республики Беларусь]. — Минск: Национальное агентство по туризму, 2011. — 12 с. — 2450 экз. — ISBN 978-985-6871-51-4.

Позный Брестчину / [Министерство спорта и туризма, Управление по физической культуре, спорту и туризму Брестского облисполкома; текст: Т. А. Хвагина]. — Минск: Национальное агентство по туризму, 2011. — 24 с. — 1000 экз.

Приглашаем в Беларусь! / Алтан Тур; [фото С. Плыткевича]. — Минск: Рифтур, 2011. — 36 с. — 500 экз.

Припятское Полесье: туристический путеводитель. — Минск: Национальное агентство по туризму, 2011. — 20 с. — 2450 экз. — ISBN 978-985-6871-54-5.

Belarus. Gastfreundschaft ohne Grenzen. — Minsk: National Tourism Agency, 2011. — 24 с. — На немецкой мове. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6871-47-7 (памылк.).

Беларусь. Гасціннасць без межаў Białoruś. Gościńność bez granic. — Mińsk: Narodowa Agencja Turystyki, 2011. — 24 с. — На польской мове. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6871-47-7 (памылк.).

Беларусь. Гасціннасць без межаў **Castles, fortresses, towers:** islands of inviolacy and puissance in the ocean of the centuries-long history / [Ministry of Sports and Tourism of the Republic of Belarus]. — Minsk: National tourism agency, 2011. — 23 с. — На английскай мове. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6871-55-2.

Замкі, крэпасці, вежы **Get to know the land of Brest** / [Ministry of Sports and Tourism and Board of physical Culture, Sports and Tourism by Brest Regional Executive Committee; photo: S. Plytkевич, E. Talamai; text: T. Hvagina]. — Minsk: National Tourism Agency, 2011. — 24 с. — На английскай мове. — 1000 экз.

Пазнай Брэстчыну

Этнаграфія. Фальклор

Бохан, А. С. Традицыйныя беларускія рамёствы / А. С. Бохан, М. В. Гаеўская; Моладзевая грамадская аб'яднанне "Азбука прадпрымальніцтва". — Мінск: Бизнес-офсет, 2010. — 23 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6939-12-2.

Шумскі, К. А. Традицыйныя экалагічныя веды беларусаў у XIX ст. — пачатку XXI ст.: этнаграфія / К. А. Шумскі; Міністэрства сельскай гаспадаркі і харчавання Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт. — Мінск: БДАТУ, 2011. — 191 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-519-432-4.

Этнаграфія. Цырыманія

Васільева, А. Г. Традицыйны беларускі касцюм / А. Г. Васільева, М. В. Гаеўская; Моладзевая грамадская аб'яднанне "Азбука прадпрымальніцтва". — Мінск: Бизнес-офсет, 2010. — 36 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6939-11-5.

Гаеўская, М. В. Традицыйныя беларускія гульні / М. В. Гаеўская; Моладзевая грамадская аб'яднанне "Азбука прадпрымальніцтва". — Мінск: Бизнес-офсет, 2010. — 16 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6939-13-9.

Этикет для женщин / [автор-составитель Орлова Л.]. — Минск: Харвест, 2011. — 415 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-18-0063-2 (в пер.).

МАТЭМАТЫКА І ПРЫРОДАЗНАЎЧЫЯ НАВУКІ

Прырода. Ахова прыродных рэсурсаў

Актуальные проблемы ресурспользования Брестской области / [В. Т. Демьянич и др.]; Национальная академия наук Беларуси, Белорусский республиканский фонд фундаментальных исследований, Полесский аграрно-экологический институт. — Минск: Беларуская навука, 2011. — 298 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-08-1306-0.

Баранчик, В. П. Экологический менеджмент: курс лекций для студентов специальности 1-57 01 01 «Охрана окружающей среды и рациональное использование природных ресурсов» / В. П. Баранчик; Белорусский государственный технологический университет. — Минск: БГТУ, 2011. — 240 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-530-089-3.

Водная стратегия Республики Беларусь на период до 2020 года = Water strategy of the Republic of Belarus for the period till 2020 / Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь, Центральный научно-исследовательский институт комплексного использования водных ресурсов. — Минск: Бел НИЦ «Экология», 2011. — 76 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-530-089-3.

Кузьмин, С. И. Пестициды в Республике Беларусь: инвентаризация, мониторинг, оценка воздействия на окружающую среду / [Кузьмин С.И., Саватенко А. А.]; Республиканское научно-исследовательское унитарное предприятие «Бел НИЦ «Экология». — Минск: Бел НИЦ «Экология», 2011. — 79 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6542-71-1.

Метод case-study: сборник научно-методических статей / под общей редакцией М. А. Гусаковского. — Минск: БГУ, 2011. — 153 с. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-518-457-8.

Методические рекомендации по организации и проведению вступительной кампании в Академии управления при Президенте Республики Беларусь / Академия управления при Президенте Республики Беларусь; [составители: А. Н. Морозевич, А. М. Зеневич]. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2011. — 225 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-527-046-2.

Минский институт управления = Minsk institute of management: 2011: частное учреждение образования, 20 лет / [главный редактор — Н. В. Суша]. — Минск, 2011. — 19 с. — 500 экз.

Организация работы куратора учебной группы: справочные методические материалы / Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский национальный технический университет; [составитель Т. В. Стриженкова; под общей редакцией Г. Ф. Ловшенко, Ж. И. Пахольчик]. — Минск: БНТУ, 2011. — 150 с. — 215 экз.

Пацей, Н. В. Технология разработки программного обеспечения: учебно-методическое пособие по курсовому проектированию для студентов высших учебных заведений по направлению специальности «Информационные системы и технологии (издательско-полиграфический комплекс)» / Н. В. Пацей, Д. В. Шиман, И. Г. Сухорукова; Белорусский государственный технологический университет. — Минск: БГТУ, 2011. — 128 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-530-081-7.

Санкович, Е. С. Гидравлика, гидромашины и гидропривод: учебно-методическое пособие по курсовой работе для студентов высших учебных заведений по специальности 1-36 07 01 «Машины и аппараты химических производств и предприятий строительных материалов», 1-36 05 01 «Машины и оборудование лесного комплекса» / Е. С. Санкович, А. Б. Сухоцкий; Белорусский государственный технологический университет. — Минск: БГТУ, 2011. — 140 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-530-090-9.

Современные подходы в организации работы по сохранению и укреплению здоровья студентов, профилактике табакокурения и иного зависимого поведения: материалы международной научно-практической конференции, Минск, 31 мая 2011 г. — Минск: РИВШ, 2011. — 219 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-500-486-9.

Сосновская, Т. И. Учись, студент!: практическое руководство: [для студентов младших курсов всех специальностей] / Т. И. Сосновская; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет транспорта, Кафедра «Философия, история и политология». — Гомель: БГУТ, 2011. — 47 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-468-889-3.

Учебно-методическое пособие по выполнению курсовой, контрольной и дипломной работы для слушателей переподготовки по специальности 1-26 02 85 «Логистика» / [А. Г. Губанович и др.]; Министерство промышленности Республики Беларусь, Государственное учреждение образования «Институт повышения квалификации и переподготовки руководителей и специалистов промышленности «Кадры индустрии», Кафедра «Менеджмент, экономика и информационные технологии». — Минск: Асконт, 2011. — 241 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-90216-2-6.

Холупова, Л. И. Методика преподавания спецдисциплин: курс лекций для студентов высших учебных заведений по направлению специальности 1-18 01 01-01 Народное творчество (хоровая музыка) / Л. И. Холупова; Министерство культуры Республики Беларусь, Белорусский государственный университет культуры и искусств. — Минск: БГУ культуры и искусств, 2011. — 139 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-522-038-2.

Вольны час. Святочныя дні. Канікулы

Августовский канал: туристический путеводитель / [Министерство спорта и туризма Республики Беларусь]. — Минск: Национальное агентство по туризму, 2011. — 11 с. — 2500 экз. — ISBN 978-985-6871-53-8.

«Беларустирист» приглашает в Беларусь / Федерация профсоюзов Беларуси. — Минск: Рифтур, 2011. — 19 с. — 1000 экз.

Ганцевичский район – журавлиный край / [Отдел физической культуры, спорта и туризма Ганцевичского райисполкома; фото: С. М. Плыткевич, А. Н. Дубровский; текст: Т. А. Хвагина]. — Минск: Рифтур, 2011. — 48 с. — 1500 экз.

Замки, крепости, башни: острова незбыльности и мощи в океане многовековой истории / [Министерство спорта и туризма Республики Беларусь]. — Минск: Национальное агентство по туризму, 2011. — 23 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6871-56-9.

Молодечненский район / [фото: С. Плыткевич, Е. Стельмах]. — Минск: Рифтур, 2011. — 21 с. — 2000 экз.

Нарочанский регион: туристический путеводитель / [Министерство спорта и

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Если вы хотите продать книгу из вашей домашней библиотеки или купить нужное вам издание, приложение "Книжный свет" — к вашим услугам. Заполните купон для бесплатного частного объявления о продаже или желании покупки книг, печатных периодических изданий.

ПРИМЕЧАНИЕ: объявления принимаются только при наличии вырезанного купона, а не его ксерокопии.

Вячаслаў РАГОЙША

Шчыры сябар Беларусі

Прозвішча, як і асобныя публікацыі Белаказовіча, было добра вядомае ў Беларусі яшчэ з 1950-х гг. Публікацыі змяшчаліся ў беластоцкім беларускамоўным штодзённым “Ніва”, розных польскіх часопісах, што ішлі ў цэнтральныя беларускія бібліятэкі і на якія ў тых часы можна было падпісацца. Увагу беларусістаў, у прыватнасці, прыцягнулі багатыя на факты артыкулы вучонага “Беларуская мова і польская культура” (1957), “Слаўныя людзі Падляшша: Міхась Баброўскі” (1958), “Вялікі сябар беларусаў Тадэвуш Урублеўскі” (1963), “Адам Міцкевіч і Аляксандр Герцэн аб літаграфіі “Славянскі нявольнік” (“Беларускі раб”) Юзафа Азімбалоўскага” (1967) і інш. З вялікай цікавасцю былі ўспрыняты і грунтоўныя манаграфіі Белаказовіча “Сувязі Льва Талстога з Польшчай” (1966), “3 гісторыі ўзаемных польска-рускіх літаратурных узаемасувязяў у XIX стагоддзі” (1971) — асноўныя публікацыі па яго доктарскай дысертацыі, у якіх нямала старонак было адведзена і прадстаўнікам польскай культуры, што нарадзіліся ці жылі на беларускай зямлі (М. Здзяхоўскі, Э. Ажэшка, Ю. Чапскі і інш.). Маючы гэта на ўвазе, думаю, можна цалкам зразумець маю згоду “стаць апекуном духу палякаў”, адным з якіх павінен быў быць якраз Белаказовіч. Другім маім падапечным аказаўся прафесар Вроцлаўскага ўніверсітэта Тэлефор Позыняк.

Базыль Белаказовіч нарадзіўся (2 студзеня 1932 г.) і вырас на Падляшшы, у беларускапольскім этнічным асяроддзі мястэчка Відова непадалёк ад Беластока. У 1939—1941 гг., калі Беластоцкая вобласць уваходзіла ў склад БССР, нават вучыўся ў пачатковай беларускай школе. Т. Позыняк сваім паходжаннем увогуле звязаны з тэрыторыяй сённяшняй Беларусі (нарадзіўся 28 лістапада 1932 г. у в. Трапалава Вілейскага раёна), адкуль разам з бацькамі перасяліўся ў Польшчу ў пасляваенны час. Гэткім “палякам беларускага разліву” з добрым — з дзяцінства — веданнем беларускай, а таксама рускай моў пасля заканчэння сярэдняй школы быў проста ўгатаваны шлях на рускія аддзяленні філфакаў польскіх універсітэтаў. А некаторым — і на далейшае ўдасканалванне ведаў у расійскіх навуковых і навуковых установах. Так, Белаказовіч адзін час займаўся ў Ніжагародскім універсітэце, атрымаў дыплом філалагічнага і гістарычнага факультэтаў Ленінградскага ўніверсітэта, тры гады стажыраваўся ў Маскве, у Расійскай акадэміі навук. А далей ужо асабісты творчы здольнасці вызначылі яго шлях у вялікай навуцы, дзе апрача русістыкі знайшлося трывалое месца і беларусістыцы.

На канферэнцыі Міжнароднай асацыяцыі выкладчыкаў рускай мовы і літаратуры быў адведзены час і для “культурнай праграмы”. Польскіх вучоных я знаёміў з Мінскам, вядзіў у музеі Янкі Купалы і Якуба Коласа. З імі мы наведлі купалаўскую Вязынку. А пасля, па парадзе І. Навуменкі (“Трэба, каб яны пачулі жывую беларускую мову, адчулі, што Беларусь жыве!”), павёз іх да маіх бацькоў, у недалёкае ад Мінска мястэчка Ракаў. А Ракаў — гэта “родны кут” і славянства і кампаратывіста М. Здзяхоўскага, пра якога шмат пісаў і яшчэ збіраў пісаць Белаказовіч і таленавітым паслядоўнікам якога ў польскай славістыцы і талстовазнаўстве, несумненна, быў

У гэтыя дні мы маглі б урачыста, у прысутнасці самога юбіляра, адзначыць 80-годдзе выдатнага польскага славіста, доктара філалагічных навук, прафесара Базыля Белаказовіча. Маглі б... Аднак няўможная смерць два гады таму закрэсліла такую мажлівасць. Яна перапыніла і нашы асабістыя стасункі, абмен лістамі і навуковымі выданнямі, сустрэчы і гутаркі, што часам перарасталі ў гарачыя дыскусіі. Шкада недагаворанага, недадыскутанага, не да канца адчутай і рэалізаванай узаемнай прыязнасці...

ён сам. Архітэктура тыповага заходнебеларускага мястэчка, рэшткі панскага двара Здзяхоўскіх, у якіх кавалак зямлі перад самым нараджэннем Янкі Купалы арадавалі бацькі будучага Песняра, царква і касцёл, старыя праваслаўныя, каталіцкія і яўрэйскія могілкі, будынак яшчэ царскай пошты, куды ішлі лісты Льва Талстога на адрас “Мінская губернія, почта Раков, помещику Марьяну Здзеховскому”, жывое беларускае маўленне — усё гэта зрабіла на гасцей вялікае ўражанне. А яшчэ — добрае валоданне маімі бацькамі польскай мовай (яны да 1939 г. скончылі па 7 класаў польскай школы), з якімі за гасцінным сталом з тыпова беларускімі стравамі і добрай пляшкай пушчанкі (тут маці і бацька пастараліся!) Базыль і Тэлефор дасхочу наразмаўляліся не толькі па-беларуску, але і па-польску.

З таго часу і доўжыліся нашы кантакты з Белаказовічам ажно да яго смерці (а з Позынякам доўжацца, дзякуй богу, па сёння). Мы ліставаліся, абменьваліся — па пошце і пры сустрэ-

“Непадробная прастата Б. Белаказовіча і дэмакратызм у зносінах часам нават выклікалі ў некаторых ракаўцаў пытанне: няўжо гэта той самы знакаміты польскі прафесар, ганаровы прафесар Ленінградскага і Ніжагародскага ўніверсітэтаў, вядучы даследчык польска-ўсходнеславянскіх літаратурных узаемасувязяў, якім яго прадстаўлялі на чытаннях?”

чах — навуковай інфармацыяй, уласнымі выданнямі, патрэбнымі кнігамі і часопісамі. З часам Белаказовіч стаў адным з самых вядомых польскіх славістаў, у тым ліку вядучым русістам і беларусістам, што ўвасобілася ў яго шматлікіх публікацыях, афіцыйных і грамадскіх пасадах: шматгадовага дырэктара Інстытута славістыкі Польскай

Orientalis: Acta Litteraria”, віцэ-прэзідэнта МАПРЯЛ (Міжнароднай асацыяцыі выкладчыкаў рускай мовы і літаратуры), аднаго з кіраўнікоў Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў (МАБ).

Мяне заўсёды здзіўляла працавітасць Белаказовіча. У падрыхтаваным да выдання бібліяграфічным даведніку яго прац налічваецца больш як тысяча (!) публікацый. Гэта, зразумела, у асноўным артыкулы, рэцэнзіі, выступленні на розных канферэнцыях па пытаннях рускай, беларускай, украінскай і іншых славянскіх літаратур, культуралогіі, мовазнаўства, гісторыі, этнаграфіі, крыніцазнаўства і інш. Сярод іх ганаровае месца займаюць публікацыі па творчасці Л. Талстога, якую вучоны даследаваў усё сваё жыццё, стаўшы адным з

вядучых спецыялістаў у сусветным талстовазнаўстве. Разам з тым з-пад яго пяра нярэдка выходзілі і салідныя кніжныя выданні, амаль кожнае з якіх дасылалася ў Мінск, і не аднаму мне, але і іншым сябрам МАБ, з цёплым і зусім не кароткімі інсрыптамі. Гэта “Роднасць, пераемнасць, сучаснасць” (Масква, 1988), “Мар’ян Здзяхоўскі і Леў

(Беласток, 1998), “3 польскай старонкі Льва Талстога: Новае і забытае пра Талстога і яго ўспрыманне ў Польшчы” (Ольштын, 2003) і інш.

Напісанне адной з кніг — пра Янчука — ініцыявала мая архіўная знаходка. Кантакты з Белаказовічам, з другога боку, паўплывалі і на характар майго творчага даробку. У прыватнасці, яго публікацыя перапіскі Льва Талстога з М. Здзяхоўскім прадвызначыла з’яўленне асобных краязнаўчых нарысаў. А яго выразная арыентацыя на фундаментальныя прынцыпы класічнай еўрапейскай філалогіі (імяненне да аналізу ўсёй сукупнасці крыніц, разуменне крытыкі тэксту як асновы любых герменеўтычных працэдур, уключэнне літаратурных твораў у шырокі кантэкст гісторыі ідэй і гісторыі культуры ўвогуле і інш.) не раз страхавалі мяне ад скараспелых высноў, ад суб’ектывізму т. зв. эмацыянальнага літаратуразнаўства.

Б. Белаказовіч з’яўляўся, бадай, самай каларытнай фігурай на многіх міжнародных навуковых сімпозіумах і канферэнцыях. У тым ліку — на міжнародных краязнаўчых Ракаўскіх чытаннях, якія з 1996 па 2004 праводзіліся раз на два гады. На іх ён прысутнічаў і выступаў двойчы. Так, на другіх (па ліку) чытаннях “Ракаўскія «Паўночныя Афіны»: Мар’ян Здзяхоўскі, Эліза Ажэшка і праблемы культурных кантактаў народаў цэнтральнай і цэнтральна-ўсходняй Еўропы” (1998) ён выступіў з дакладам “Мар’ян Здзяхоўскі пра еўрапейскі байранізм”. На трэціх чытаннях — “Поліэтычная культура заходнебеларускага мястэчка (на прыкладзе Ракава)” (2000) — з вялікай цікавасцю было ўспрынята яго выступленне “Мар’ян Здзяхоўскі і Леў Талстой (паводле перапіскі)”. Паўнаваты, гразнаваты, але пры тым надзвычай рухавы, энергічны, гаваркі, эрудзіраваны суразмоўца, з пранікнёным позіркам прымружаных вачэй, з тонкім пачуццём гумару, ён быў аднолькава жаданы — і за трыбунай, і за бяседным сталом. Непадробная прастата і дэмакратызм у зносінах часам нават выклікалі ў некаторых ракаўцаў пытанне: няўжо гэта

той самы знакаміты польскі прафесар, ганаровы прафесар Ленінградскага і Ніжагародскага ўніверсітэтаў, вядучы даследчык польска-ўсходнеславянскіх літаратурных узаемасувязяў, якім яго прадстаўлялі на чытаннях? І толькі калі ён уступаючы ў размову на той мове, на якой да яго звярталіся (беларускай, рускай, польскай або ўкраінскай), выяўляў сваю феноменальную памяць, глыбокія веды ўсходнеславянскай гісторыі і культуры і адначасова — непрыхаваныя шчырыя сімпатыі да ўсходніх славян, пераконваліся: так, гэта ён, Базыль Белаказовіч!

За час нашых непасрэдных кантактаў у савецкія і постсавецкія часы мы ў Беларусі і Польшчы сустракаліся не раз, на маіх “Жыгулях” аб’ездзілі ўсю Валожыншчыну (Валожын, Івянец, Вішнева, Люцінка...), пабывалі ў Маладзечне, на Міцкевічавай Наваградчыне... Апошні раз бачыліся ў верасні 2006 года, калі Белаказовіч перадаваў частку свайго беларусазнаўчага архіва ў Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва.

Заўсёды мяне дэшыла надзвычай цёплае стаўленне гэтага вучонага да беларусаў, беларускай культуры, мовы і літаратуры, да Беларусі ўвогуле. Помніцца яго сціплы аповед пра свой вымушаны пераезд на працу са сталічнай Варшавы ў ваяводскі Ольштын. Толькі нядаўна я даведаўся, што ён быў адным з першых у “чорным спісе” вучоных, прызначаных да звальнення з Інстытута славяназнаўства ПАН у 1992 г. Згадваецца і такое: у час польскай “шокавай тэрапіі” мы з дапамогай сяброў збіраем нашаму калегу перад яго ад’ездам з Мінска самыя элементарныя рэчы і прадукты... Часам пераглядаю здымкі: вось мы разам з народным мастаком з Івянца Апалінарыем Пупко ля яго па-мастацку аздобленай хаты, вось Белаказовіч з удзельнікамі Ракаўскіх чытанняў каля сельскага клуба, на якім усталяваецца мемарыяльная дошка ў гонар прыезду ў Ракаў Элізы Ажэшкі...

Базыль Белаказовіч пайшоў з жыцця 21 лютага 2010 г., у дні святкавання двухсотгоддзя з дня нараджэння Фрыдэрыка Шапэна, музыка якога тады бесперапынна гучала па ўсёй Варшаве. Пад гэту музыку яго і пахавалі на варшаўскіх могілках з назвай “Воля”.

На здымках: зацікаўленая размова: Вячаслаў Рагойша і Базыль Белаказовіч. Ракаў, снежань 2000 г.;

удзельнікі Ракаўскіх чытанняў 1998 года. Першы рад (злева): старшыня Ракаўскага сельсавета Іван Лукашэвіч, старшыня Валожынскага райвыканкама Вялянцін Малішэўскі, Вера Рыч (Лондан), Вялянціна Гіруць-Русакевіч, старшыня Валожынскага райсавета Сяргей Маляўскі; другі рад: Язэп Янушкевіч, Тацыяна Кабржыцкая, Вячаслаў Рагойша; трэці рад: Алег Лойка, Генадзь Праневіч, Эдвард Зайкоўскі, Базыль Белаказовіч (Польшча); апошні рад: Мікола Воінаў, Казімір Янушкевіч, Фелікс Янушкевіч, Пятро Рагойша, Чэслаў Сеньох (Польшча), Уладзімір Конан.

Акадэміі навук (ПАН), загадчыка кафедраў усходнеславянскага літаратуразнаўства Варшаўскага, затым Вармінска-Мазурскага (Ольштын) універсітэтаў, рэдактара навуковых часопісаў “Slavia Orientalis”, “Studia Polono-Slavica

Талстой” (Беласток, 1995), “Мікалай Янчук (1859—1921): Падляшскія скрыжаванні славянскіх традыцый” (Ольштын, 1996), “Паміж Усходам і Захадам: 3 гісторыі фарміравання беларускай народнай самасвядомасці”

Унікальны праект

Імя даследчыка з Брэста Леаніда Несцерчука добра вядомае аматарам гісторыі. Ён — аўтар яркіх манаграфій “А. Т. Касцюшка: Вяртанне героя на Радзіму”, “Напалеон Орда. Шлях да Бацькаўшчыны”. Гэтыя работы сталі не толькі дапаможнікамі для навукоўцаў, але і сапраўднымі падзеямі ў кнігавыданні краіны. Так, кніга, прысвечаная асобе Напалеона Орды, атрымала Гран-пры VII Міжнароднага конкурсу “Мастацтва кнігі” дзяржаў-удзельніц СНД. І вось перад намі — новая манаграфія Леаніда Міхайлавіча “Станіслаў Аўгуст Панятоўскі: Манарх, асветнік, мецэнат”, што пабачыла свет у Брэсцкай друкарні.

Хроніка станіславаўскага часу

Марына ВЕСЯЛУХА

Зазвычай манаграфіі выдаюцца даволі сціпла. Маленькі фармат, простае афармленне, мінімум ілюстрацый. Але кніга, прысвечаная асобе апошняга караля польскага і вялікага князя літоўскага, — выключэнне з правіл. Напэўна, гэтага wymagaе як значнасць асобы манарха, так і адсутнасць у беларускай гістарыяграфіі грунтоўнай работы, прысвечанай нашаму земляку Станіславу Аўгусту Панятоўскаму. Шыкоўна аформленае сучаснае выданне гартаеш, нібыта старажытны фаліант, старонкі якога пажайцелі ад часу, але захавалі магнетычную сілу. Яшчэ больш прывабнай кнігу робяць шматлікія ілюстрацыі (іх тут больш як дзве сотні).

Для напісання манаграфіі аўтар сабраў і апрацаваў амаль поўную бібліяграфію пра С. А. Панятоўскага — звыш тысячы друкаваных работ як айчынных, так і замежных даследчыкаў. Больш таго, у гэтай працы Леанід Несцячук уводзіць у навуковы ўжытак шэраг новых архіўных матэрыялаў, якія ён збіраў цягам 15 год у айчынных і замежных архівах, музеях і бібліятэках. Асабліва плённа — у аддзелах графікі і старадрукаў у фондах Каралеўскага замка і архіве старажытных актаў у Варшаве, у Кракаўскім нацыянальным музеі і музеі князёў Чартарыйскіх, Расійскім ваенна-гістарычным архіве ў Маскве, Дзяржаўным гістарычным архіве ў Санкт-Пецярбургу, дзе сабрана большасць крыніц пра жыццё і дзейнасць Станіслава Аўгуста Панятоўскага.

У гістарычнай навуцы стаўленне да асобы апошняга караля Рэчы Паспалітай даволі супярэчлівае. Як піша ў прадмове Леанід Несцячук, большасць польскіх гісторыкаў мяркуюць, што кароль Панятоўскі паслужыў Айчыне меней паспяхова, чым іншыя члены ягонай сям’і. Доўгія гады пры жыцці і асабліва пасля смер-

ці ён падвяргаўся шалёным папрокам у “русафільстве”, манарха лічылі ледзве не галоўным віноўнікам падзелаў Рэчы Паспалітай, папракалі, не хаваючы нянавісці. Сам кароль адчуваў гэта, бо ў сваіх брашурах і “Мемуарах” ён увесь час стараецца апраўдацца перад нашчадкамі за ўсё, што адбылося ў краіне, старанна збірае розныя сведчанні, што маглі б раскрыць сапраўдную падаплёку падзей, якія наклікалі на яго гнеў нацыі. Яшчэ да ўступлення на трон Панятоўскі адчуў катастрафічны стан краіны, яна на вачах пачала развальвацца на кавалкі. Як падкрэслівае Леанід Несцячук, Станіслаў Аўгуст лічыў, што адзіным сродкам выратавання краіны ад гібелі з’яўляецца ўнутранае адраджэнне праз рэфармаванне, асвету, культуру і пры гэтым суцэльнае падпарадкаванне Расіі і яе імператрыцы, стварэнне новай расійска-польскай імперыі. Таму адразу пасля каранацыі манарх пачаў клапаціцца пра эканамічны і палітычны ўздым краю. Былі заснаваны манетны двор, фабрыкі ліцця і зброі, кадэцкая школа. Пры ім Польшча і ВКЛ павольна падымаліся, паступова прымаючы выгляд упарадкаванай дзяржавы: лепш сталі ісці справы ў галіне земляробства, гандлю, прамысловасці, была ўдасканалена фінансавая сістэма, пашырыўся імпорт тавараў, асабліва харчовых. Некалькі гадоў спакою і парадку дазволілі загаць старыя раны і накіравалі краіну на шлях матэрыяльнага і духоўнага багацця. Адкрыццё тэатраў, заахвочванне асабіста каралём развіцця літаратуры і мастацтва, літаратурнай мовы і паэзіі, архітэктуры, гістарычнай і прыродных навук паклалі пачатак новай эпохі. Становішча Станіслава Аўгуста ўскладнялася рознагалоссем, непаразуменнем з боку кланавых групавак, нават блізкіх па крыві сваякоў. “Гэта было жорсткае выпрабаванне лёгка ранімай душы, што па волі лёсу апынулася прывязанай да эгаістычнай і ганарыстай расійскай

імператрыцы. У маладосці ён зведаў да яе салодкае пачуццё гарачага кахання, якое пастрыяла ягонаму кар’ернаму ўзлёту, а затым стала ледзяной пагрозай”, — так эмацыйна пра лёс Станіслава Аўгуста піша аўтар.

Ці меў кароль права на памылкі, цана якім — дзяржава? Адказ Леаніда Несцерчука: меў. Па яго меркаванні, мы не маем права асуджаць караля, можам толькі паспрабаваць дасканалына разабрацца, зразумець сітуацыю, што існавала ў краіне ў далёкім XVIII стагоддзі. І Леанід Міхайлавіч сам спрабуе гэта зрабіць. У манаграфіі, што складаецца з васьмі раздзелаў, ён звяртае ўвагу на паходжанне караля, роды Панятоўскіх (продкаў па бацькоўскай лініі) і Чартарыйскіх (сваякоў па маці), распавядае пра дзяцінства будучага манарха, асаблівасці фарміравання яго светапогляду, першыя пасады. Важнае месца ў кнізе займае расповед пра “каралеўскі шлях” Панятоўскага, а таксама яго перажыванні краху дзяржавы пасля падзелаў Рэчы Паспалітай.

Адметна тое, што ў манаграфіі можна знайсці не толькі традыцыйныя звесткі пра караля, якія многім могуць падацца сумнымі, але і цікавыя факты з яго жыцця. Так, мала хто ведае, што кароль двойчы выратаваў ад даўгоў знакамітага Джакома Казанову. Падчас наведвання Казановам Варшавы яны шмат размаўлялі, і спадар Джакома ў сваіх успамінах пісаў пра тое, што ён быў уражаны веданнем Яго Вялікасцю твораў італьянскіх класікаў — рымскіх паэтаў і праязікаў, якіх той цытаваў без усялякіх падказак. Прыадкрывае аўтар і некаторыя таямніцы сувязі манарха з масонскімі ложамі. Нагуральна, усіх падрабязнасцей і сапраўдных фактаў мы не даведаемся ніколі, але цяпер відавочна, што манарх асцярожна ставіўся да масонства як з’явы, а таямніцы масонаў лічыў фікцыяй. У той жа час ён быў сябрам ложа “Дабрачынны Сармат”, у якую ўступіў пад анаграмай Salsinatus a Corona Vindikata.

Значна і тое, што навуковая праца Леаніда Несцерчука спалучылася з яго дзейнасцю па аднаўленні і рэстаўрацыі радавой усыпальніцы Станіслава Аўгуста Панятоўскага — Касцёла Святой Тройцы ў Воўчыне, што на Камянецчыне. Прамежкавыя вынікі гэтай працы таксама прадстаўлены ў новым выданні.

На здымках: Станіслаў Аўгуст Панятоўскі ў каранацыйным адзенні. Малюнак мастака Марчэла Бачарэлі, 1792 г. Са збораў Нацыянальнага музея ў Познані; Гродна. Палац у Аўгустове, пабудаваны ў другой палове XVIII ст. Антоніём Тызенгаўзам у гонар С. А. Панятоўскага. Малюнак Н. Орды, 1861 — 1877 гг. Са збораў Кракаўскага нацыянальнага музея. Ілюстрацыі з кнігі Л. Несцерчука “Станіслаў Аўгуст Панятоўскі: Манарх, асветнік, мецэнат”.

Пад вокладкай

Марына ВЕСЯЛУХА

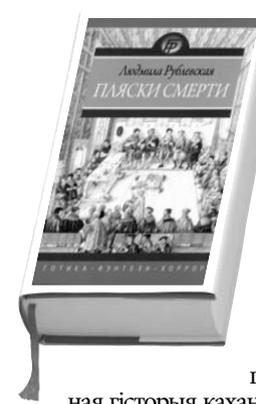
Васіль Быкаў: вядомы і невядомы: літаратуразнаўчае эсэ, успаміны / уклад. М. Н. Мінзер. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2011. — 176 с.

Новая кніга серыі выданняў пра “вядомых невядомых” пісьменнікаў, якая прысвечаная асобе Васіля Быкава, складаецца з дзвюх частак. Першая частка — гэта літаратуразнаўчае эсэ Валянціны Локун, у якое творчасць пісьменніка даследуецца ў шырокім еўрапейскім кантэксце, у параўнанні і супастаўленні з літаратурай “страчанага пакалення”. У другую частку кнігі ўвайшлі успаміны пісьменніка, генерал-маёра авіяцыі ў адстаўцы Анатоля Сульянава пра шматгадовае сяброўства з Васілём Быкавым.

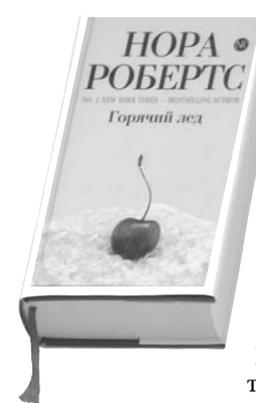
Браслаўшчына — прыгажосць і натхненне. — Мінск: Беларусь, 2011. — 143 с.

Браслаўская зямля, з мноствам блакітных азёр, сасновых лясоў, з прыгожай архітэктурай — сапраўдная крыніца натхнення для творцаў. Таму не дзіўна, што пра Браслаўшчыну шмат напісана вершаў і складзена песень. Яе краявіды захаваныя на палотнах вядомых мастакоў. У зборнік паэзіі, багата ілюстраваны здымкамі з архіваў раённай газеты “Браслаўская звязда”, увайшлі вершы такіх прызнаных паэтаў, як Уладзімір Карызна, Мікола Мятліцкі і іншых, а таксама творцаў-пачаткоўцаў, сяброў браслаўскага літаратурнага аб’яднання “Ветразь надзеі”.

Рублевская, Л. И. Пляски смерти / Л. И. Рублевская; пер. с бел. автора. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2011. — 239 с.

Гатычны раман “Скокі смерці” ўжо публікаваўся ў беларускай літаратурнай перыёдыцы, цяпер ён пабачыў свет у вылядзена асобнай кнігі. У гэтым творы злучыліся дэзэктыву, гістарычнае фэнтэзі і сучасная гісторыя кахання, гатычны каларыт і мяккі гумар. Галоўная гераіня, былая журналістка Ганна Барэцкая, бачыць сны пра сярэднявечны горад, у якім жыве яе двойнік, дачка бургамістра Анэта Ганне і яе былому мужу, рэстаўратару Юрасю Дамагурскаму, даводзіцца шукаць разгадку скокаў смерці, страшнай сярэднявечнай псіхічнай эпідэміі, а заадно і разбірацца са сваімі пачуццямі. Калі вы выпраўляецеся ў падарожжа ці проста шмат часу праводзіце ў грамадскім транспарце, гэта кніга зручнага кішэннага фармату можа стацца дарэчнай знаходкай.

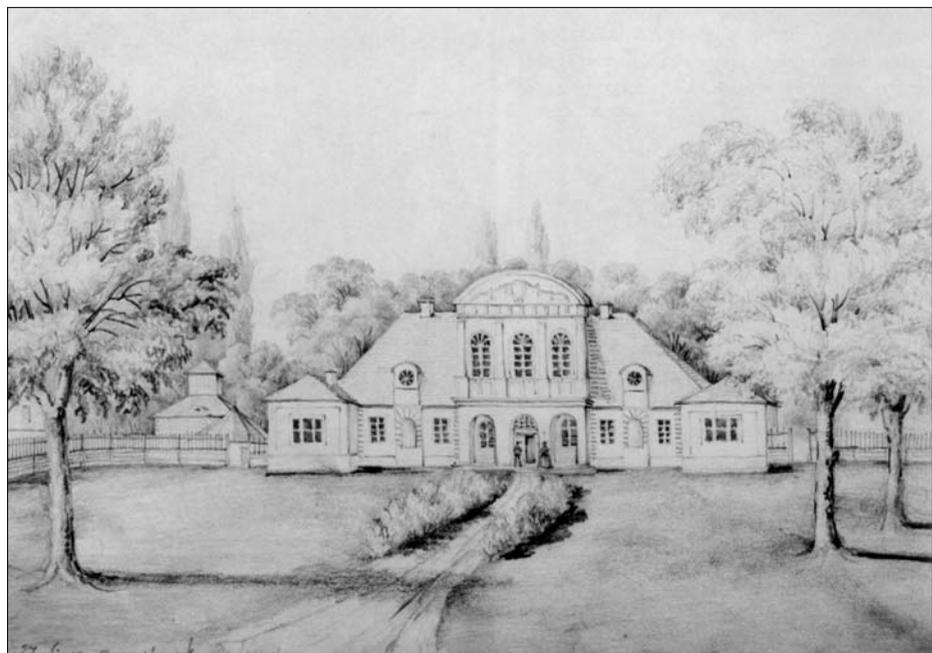

Робертс, Н. Горячий лёд / Нора Робертс; пер. с англ. С. Певчева. — Москва: Эксмо, 2011. — 448 с.

Кожную хвіліну на планеце прадаецца 21 асобнік кнігі Норы Робертс. Яе раманы перакладзены на 35 моў свету, іх агульны тыраж — больш як 300 мільёнаў асобнікаў. І гэта не дзіўна. Бо творы спадарыні Робертс так падобныя да захапальных фільмаў, з бясконцымі бойкамі, уцёкамі і пагонямі на машынах і спробамі схавацца ў шматлікіх клубках і барах Нью-Ёрка. Гэты раман — не выключэнне. Але асабліва захапляе ён яшчэ і прысутнасцю амаль класічнай для баевікоў гісторыі кахання ўладальніцы шматмільённай спадчыны і прафесійнага злодзея.

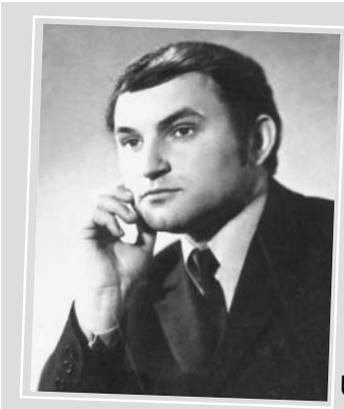
Водзукі дасылаіце на электронны адрас аўтара: himarina@tut.by

Кнігі для агляду прадастаўлены магазінам “Кніжны салон”. Тэл.: 385-60-89.

Адна ноч у санаторыі

Апавяданне

Янка Галубовіч

Света акінула яго глыбокім позіркам цёмных вачэй.

— Не ведаю нават, што і рабіць... Эліза Кавалёва да сябе павяла. Мне няма куды падзецца.

Нейкі час у пакоі стаяла цішыня.

— Такой бяды, — першы схямнуўся Андрэй. — Начуй тут на здароўе, Кавалёва лажак незаняты.

Света падышла да ложка і зняла з сябе модную, у вішанькі, ружовую кофтакку. Андрэй пстрыкнуў выключальнікам. У святле месяца добра было відаць, як да яе танклявага стану, нібы пасля дажджу, тут прыліпла лёгкая паркалёвая сукенка. Андрэй на міг спыніў позірк на грудзях Светы, высокіх, пекных, і адчуў, як зашчымеў яе сэрцы. Ён дастаў цыгарэту і выйшаў на балкон.

Месяц час ад часу хаваўся за хмарами, і тады наўкола стаяла цёмная, як дзёгаць, сцяна. Прому чуваць не было, толькі ў кронах дрэў лёгкая шапацеў дожджык ды дзесьці далёка за рэчкай брахаў сабака. Андрэй скурыву адну цыгарэту, дастаў і прыпаліў другую.

Ужо і неба ад хмар ачысцілася, дожджык сціх, і ўсё як анямела — ні туку, адно маланкі на неба-схіле зрэдку бліскалі, а ён усё стаяў і прасіў Бога, каб хутчэй наступіла раніца. Яму не хацелася вяртацца ў пакой, да Светы. Ён ужо шкадаваў, што дазволіў дзяўчыне застацца тут. А што, калі так здарыцца, і яна зноў, як нажом, паласне па сэрцы, скажа, што ён не мужчына, а баба ў штанах? Гэта думка палохала яго. Пасля Афганістана ён толькі тое і рабіў, што стараўся быць падалай ад жанчын, як мог пазбягаў іх, а тут такое суседства.

Андрэй у трэці раз дастаў цыгарэту.

— Заснуў там, ці што? — пачуўся голас Светы.

Ён сціўся ўвесь. Моцна затахкала ў грудзях сэрца.

— Чаго маўчыш? — не сунілася дзяўчына.

— Я таксама спаць хачу.

Андрэй нехаця скрануўся з месца. Света і сапраўды не спала. Сядзела на ложку, падкурчыўшы пад сябе ногі, і перабірала пальцамі валасы.

— Андрэй, баішся мяне? — ціхім голасам, які збіваўся на шэпт, спытала яна.

— Чаго мне баяцца? Хіба ты кусаешся?

— Вядома, не.

— Тады спаць, спаць...

Андрэй, не распранаючыся, лёг на лажак тварама да сцяны. Праз нейкі час Света засмялася, заварушылася. Андрэй павярнуўся і ўбачыў, што яна і не думае класціся спаць. Сядзіць у ранейшай позе, толькі вочы, бы светлячкі, свецяцца мігатлівымі агеньчыкамі. Срэбныя промні месяца, якія цапзіліся праз акно, распасціраліся на падлозе, лашчылі круглыя каленкі дзяўчыны, празрыстым туманом, нібы вэломам, аблямоўвалі яе пышныя густыя валасы.

— Андрэй, раскажы мне казку, а то не засну, — раптам папрасіла Света.

— Не, казкі не раскажу, не ўмею. Раскажы ты

мне лепш. Напрыклад, пра Кавалёва, Элізу? Адкуль ты яе ведаеш?

— Начальніца мая. Я на цагельным заводзе бугалтарам працую, а яна — галоўным.

— Во яно што! — здзівіўся Андрэй. — А калі яна паспела з ім пазнаёміцца?

Света выпрастала ногі, стоена ўсміхнулася.

— Даўно, мусіць, гадоў пяць ужо. І ў санаторый кожны год, як павязаныя, едуць. А Кавалёў... Ён таксама з намі на цагельным працуе, механікам. Ужо дачок замуж пааддаваў, а да Элізы як магнітам яго цягне.

— А Эліза не замужам?

— Замужам. Муж у сельпо працуе, абыходлівы, уважлівы да яе. А яна як здурэла.

— Ну і кампанія ў цябе! Не пазайздросціш.

— Я з імі першы раз у санаторый прыехала, думаю, хоць развеюся крыху, забудуся. Кажуць, кожны чалавек свайго шчасця каваль. А яно, гэта шчасце, як вецер...

Голас у Светы затрымеўся, і Андрэю падалося, што яна зараз заплача.

— У цябе бяда якая?

— Мужа два гады назад пахавала, Сярожку. У міліцэйскай школе вучыўся. Потым няшчасны выпадак...

Света шмарганула носам і сцішылася.

Маўчаў і Андрэй. Ён мружыў вочы, але соннік не прыходзіў. Нечакана ён адчуў на сваіх грудзях маленькую цёплую Свеціну руку і здрыгануўся.

— Андрэй, усё роўна Эліза не паверыць, што нічога не было, сарокаю разнясе. Ведаю яе. Дый па ласцы я засумавала. Усяго тры месяцы і пажыла з Сяргеем сваім. Хіба ж я не чалавек?

Андрэй адштурхнуў ад сябе Свету і выскачыў зноў на балкон. Дзяўчына не чакала гэтага. Яна закрыва рукамі твар, прысела на лажак і моцна заплакала.

Андрэй скрыгатнуў зубамі. Як бы ён мілаваў гэтую чарнавоцку, лашчыў яе, такую добрую, без аніякай хітраціі жанчыну. Але забудзь, Андрэй, пра гэта, назаўсёды забудзь, да самага скону твайго. Ты ж ведаеш цяпер, што жанчыны для цябе — ахілесава пята. Дык навошта тады кіпаціцца, рваць сабе апошнія нервы. Адно тут лякарства — узяць сябе ў рукі. Андрэй расціснуў скамянелы кулак, узняў з падаконніка пачак з цыгарэтамі, закурыву.

Ён да кашлю зацягнуўся цыгарэтай, стаяў і чуў, як плакала Света, у яго ў самога нагортваліся на вочы слёзы, шчымеў сэрца, ён хацеў вярнуцца да яе, прызнацца ва ўсім, але на гэта не хапала адвагі. Іншая справа — у Афганістане. Адвагі там у яго было хоць адбаўляй, нават на дваі хапіла б. А тут, перад жанчынай...

Думкі перанеслі Андрэя ў тую далёкую краіну, якую яны, салдаты, называлі скарачана — Афган, у якой яму давалося ваяваць ад званка да званка, лічы, усе два гады.

У запісным бланкочку Андрэя заставаліся незакрэсленымі дзесьці крыжыкаў, а гэта значыла, што да дэбеля хлопцу было ўсяго

дзесьці дзён. Ён ужо і чамадан падрыхтаваў, а Яніне, сваёй дзяўчыне, набыў падарунак... Як ночы іх падраздзяленне паднялі па трывозе: на дыспетчарскі пост напалі душманамі.

На паўдарозе з пяхор абрынуўся на іх шквальны агонь гранатамётаў. Загарэўся адзін другі бронетранспарцёр. Душманамі як усё роўна чакалі іх. Тузанулася і застыла на месцы, пахілілася на бок трэцяя машына, і адразу ж яе ахапіла полымя. З машыны выкаціўся Лявон Налівайка, сяржант, але тут жа скурчыўся і застыў. Андрэй падпоўз да яго. У Лявона каля вуха нацякло крыві, левая рука на адной скуру трымаецца, але дыхае яшчэ сяржант. Андрэй пацягнуў Налівайку да свайго бронетранспарцёра, хацеў праз ніжні лок зацягнуць, але раптам Андрэя па нагах стукнула, ды так, што цёмна стала ў вачах, і ён сам асунуўся на зямлю побач з Налівайкам.

У тым баі душманамі іх добра пакалашмацілі. На дыспетчарскі пост прарвалася ўсяго пяць бронетранспарцёраў з дзевяці, а Андрэевым сябрам — Лявону Налівайку з Львова, Ігару Шапуцьку з Чарнігава, Паўлу Іваніцкаму з Рыгі, Мішу Тулімчыку з Брэста, Міколу Пракопчыку з Магілёва, Патапу Беламу і Жэню Ярашэвічу з Мінска, Язэпу Гурыновічу з Нясвіжа, якім да дэбеля таксама заставаліся лічаныя дні, ужо не трэба было пакаваць чамаданы. Іх павезлі дамоў у цынкавых трунах.

Пасля таго бою Андрэй месяц праліжаў у шпіталі. З яго нагі дактары дасталі два асколкі, і ўсё было б добра, калі б... Трэці асколак трапіў Андрэю ў такое месца... Да якіх толькі дактароў ён не звяртаўся са сваёй бядою, але дапамагчы ніхто не змог. Яніне папярок дарогі станавіцца не стаў. З'ехаў з гарадка назаўсёды, хоць сэрца яго і цяпер абліваецца крывёю, а душа знясілена, як у дзеда старога.

Пачынала шарэць. За лесам, адкуль збіралася паказацца на свет сонца, пахарашэла, прыбралася ў апельсіны колер неба. Андрэй прыкурыву апошняю цыгарэту і моцна закашляўся.

— Чаму не спіш цэлую ноч?

Андрэй павярнуўся на голас. На суседнім балконе стаяў у майцы мужчына. Андрэй прамаўчаў. У гэты час на балкон у блакітным пеньюары высунулася жанчына. Мужчына сказаў ёй, паказваючы на Андрэя:

— Маладайка да сябе прывёў, а тая не давала-ся, усю ноч плакала. Вось і не спіць, бугай.

Жанчына зарагатала. Андрэй спалатнеў, павярнуўся і моўчкі падаўся ў пакой. Света, прыцмокваючы, моцна спала. На стала стаяла недапітая бутэлька. Наліў амаль поўную шклянку і выпіў. Потым адламаў маленькі кавалак шакаладкі, укінуў у рот і, нячутна ступаючы, каб не разбудзіць Свету, выйшаў з пакоя.

Андрэй спуціўся да рэчкі, зашыўся ў стажок сена і, стомлены целама і душою, быццам у гэту ноч, як у гады студэнцтва, ён разгрузіў вагон цэменту, моцна заснуў.

якія яны з Лізкай высаджалі, калі прадалі дачу, не адрываліся, а сцяблінкі нават не згіналіся ад парываў ветру. Жанчына працёрла вочы. У апошні час пагаршаўся зрок, і Вера Іванаўна ў душы баялася, каб хаця не здарылася бяда.

Не, рамонкі раслі акурат ля Косцева гаража. Заходзіцца завіруха, а ім — хоць бы што.

Жанчына прыхілілася спінай да стала і задумалася. Як там Лізчыны работы? Хаця б ухвалілі, хаця б звярнулі на іх увагу...

З лесвічнай пляцоўкі ў кватэру пазванілі. Вера Іванаўна падруліла да дзвярэй. Адчыніла. Суседка Дар'я ў новенькім халаце працягнула лісток.

— Гэта ж не дазваніліся да вас. Тэлеграму Ліза з Мінска прыслала.

Вера Іванаўна прабегла вачыма лісток. "Усё цудоўна. Нашы «Рамонкі» жывуць. Цалую, мамуля!"

Вера Іванаўна схілілася ў калясцы. Дар'я гледзіла суседку па плячах, што прыкметна трэсліся. І шаптала:

— Нічога. Усё цудоўна. Вунь і Косця сказаў: "Не трэба хвалявацца..." Усё ж выдатна, даражэнькая. Усё выдатна, Верачка.

Вера Іванаўна не бачыла, што снег пайшоў мацнейшы — ці не апошні на гэтым тыдні. Канстанцін у лінялай куртцы, перш чым выгнаць з гаража "Жыгулі", бо намяло лядную гурбачку снегу, ашчадна праціраў на злётным метале тры рамонкі, што некалі намалявала Ліза...

Рамонкі ў горадзе

Апавяданне

Міхась Даніленка

Ужо каторы год яна не перакладала ніводнага твора з французскай. Маладзейшыя перахоплівалі ў выдавецтве заказы на пераклады. Ды і каму тэма навінкі ў ахвоту? Вунь Лізка ці прахытала хоць адзін твор Гюго? Пра яе лаўрэатства, здаецца, забыліся. Ды і сама Вера Іванаўна ўжо не рвалася да перакладаў: пачало падводзіць сэрца. Часам прыходзілася трывозна чакаць: ці тахае яно ў левым баку грудзей?

— Мамуля, — часта абдымала яе Ліза. — Ты б з'ездзіла куды адпачыць... Вось пачакай — можа, купіць мае карціны...

— Куды я паеду? — зірнула на свае ногі маці.

— Дык я ж — з табой. "Як нітка за іголкай, я па свегу белама прайду..." Памятаеш? Так напісаў адзін паэт. Ты любіла паўтараць.

Вера Іванаўна ведала: яна прыкавана да гэтых чатырох сценаў. Як загінуў муж, а ў яе адняло ногі, жанчына ўсю мацярынскую любоў аддавала дачці. А тая то па тыднях прападала на сваіх пленэрах (перад тым, праўда, упрошвала суседку Дар'ю, каб прыглядала за маці), то бавілася на эцюдах. А то раптам ехала ў другі канец горада, каб прыдбаць нарэшце дарагі каланковы пэндз-

лік, рэдкія фарбы. Усё трэба было даставаць.

Добра, што з Францыі цераз пасольства пераслаў гэту інвалідную каляску.

За пераклад моднага рамана Вера Іванаўна стала лаўрэатам літаратурнай прэміі. Дачка тады ўзгарэлася:

— Навошта, мама, нам грошы? Няхай лепей каляску дашлюць. Косця казаў: у Францыі вельмі шыкоўныя робяць.

Дачка нават ездзіла ў пасольства. Сапраўды: навошта ім былі тэя грошы, хоць яны ніколі не лішнія? Дачу Вера Іванаўна прадала, калі загінуў у аўтакатастрофе муж. Цяпер ні перакладаў з любімай мовы, ні дачы — толькі чатыры сцяны і пенсія.

Пакойчык Веры Іванаўны нагадваў краіну, пра якую яна шмат ведала. На сценах — здымкі Елісейскіх палёў. Набярэжная Сены. Лізка нават зрабіла копію адной карціны, на якой высілася Эйфелева вежа. Нездарма кажучы: "Убачыць Парыж — і мемерці". Ёй наканава яна не ўбачыць.

Вера Іванаўна зноў пад'ехала да акна. Снег доўгімі пасмамі слаўся наўсцяж гаража. Здавалася, белыя пялёсткі рамонаў,

каб прыдбаць нарэшце дарагі каланковы пэндз-

Імгненні зіхоткага лёсу

Мяркую, што прычына застою ў любой галіне культуры — банальная лягота і разбэшчанасць, нядобрасумленнасць і непрафесіяналізм, якія перашкаджаюць не толькі думаць, але і ствараць. І тым прыемней шчаслівыя выключэнні, якія дораць нам надзею на вяртанне да Гармоніі і ў творчасці, і ў асабістым лёсе.

ствараючы аблічча далікатнай жанчыны з мудрай душою маці і мэтанакіраваным валявым характарам непараўнальнага прафесіянала.

Уступны артыкул — “Дзеячы літаратуры і мастацтва пра С. А. Акружную” — змяшчае выказванні тэатразнаўцаў, рэжысёраў і драматургаў пра яе асобу і творчасць. Перад чытачом паўстае “кранальная і мужная, жаночая і ў той жа час няўлоўна сцягваная, характарная, моцная”, “інтэлектуальная” актрыса і “проста выдатная жанчына”, якая “атачае сваім святлом тых, хто знаходзіцца побач з ёю”. Шматграннасць яе таленту адзначылі

створаным Нінэлю Шчаснай, рэпрадукцыя якога змешчана на вокладцы кнігі. Сапраўды царыца коласаўскай сцэны, у правай руцэ якой — скіпетр з калосся беларускай збавыны, у левай — дзяржава ў выглядзе таямнічай сферы, што зьяе шматколёрнасцю і сімвалізуе складанасць ды чарадзеяства акцёрскай прафесіі.

Адмысловая каштоўнасць гэтага выдання — “Аўтабіяграфічныя нарысы”, напісаны С. Акружной. У наш час важна захаваць для будучыні жывыя традыцыі сапраўдных прафесіяналаў, аднавіць гісторыю тэатра ў яе існасці або перадаць сапраўдныя сведчанні ві-

значнымі, але гэтыя ж эпохі напоўненыя няшчасцем і пакутамі як для асобных людзей, так і для цэлых пакаленняў. Самае сумнае, што гісторыя не літуе чалавечыя асобы, часам нават не прыкмячае іх. Я перажываю ўсе падзеі майго часу як уласны лёс. І вельмі хачу, каб усе гэтыя катаклізмы скончыліся выгодай для чалавека”.

У новага бібліяграфічнага паказальніка высокі навуковы патэнцыял, прадуманая структура. Зробленыя тут два падзелы — з апісаннем публікацый, рэцэнзій і водгукаў на аўтабіяграфічную кнігу актрысы “Усё пра жыццё — і каб сэрца не разбілася” і з адлюстраваннем бібліяграфічных запісаў на артыкулы з перыядычных выданняў, у якіх змешчаныя рэцэнзіі тэатральных крытыкаў і водгукі гледачоў пра спектаклі з удзелам С. Акружной. Не менш важны для гісторыкаў і даведачны апарат выдання, куды ўключаны імяны алфавітны паказальнік прозвішчаў ды ініцыялаў асоб, звесткі пра якія ёсць у бібліяграфічных запісах, “Дадатак” (храналагічны спіс узнагарод С. Акружной, спіс тэатральных і кінароляў актрысы, пералік перыядычных выданняў, прадстаўленых у паказальніку).

Фотаздымкі з сямейнага архіва, беражліва адабраныя стваральнікамі гэтай незвычайнай кнігі, арганічна ўлучаныя ў навуковае і бібліяграфічнае апісанне жыццёвага і творчага шляху Актрысы, якая з’яўляецца сапраўдным нацыянальным набыткам Беларусі.

Упэўнены, што гэта кніга будзе карысная мастацтвазнаўцам, тэатральным крытыкам, краязнаўцам, гісторыкам, супрацоўнікам архіваў, музеяў, журналістам, студэнтам, супрацоўнікам бібліятэк ды і ўсім, хто цікавіцца тэатрам і творчасцю С. Акружной.

Калі дасягненняў у сучасным тэатральным жыцці нашай краіны замала, чаму б не аналізаваць досвед акцёраў і рэжысёраў, якія прынеслі славу беларускаму мастацтву ў ранейшы час? Бо для карыфеяў сцэны — вялікае шчасце, калі цябе ведаюць, любяць і шануюць пры жыцці! А для знаўцаў і аматараў мастацтва — неацэнная карысць.

На здымках: вокладка новага выдання; народная арттыстка Беларусі Святлана Акружная ў ролі Васы Жалязной.

ART-нацёркі

Лана ІВАНОВА,
фота аўтара

Чарговая прэм’ера Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі прайшла не на галоўнай сцэне, а ў Камернай зале імя Л. П. Александроўскай, і невыпадкава. Рэжысёр-пастаноўшчык Наталля Кузьмянкова і мастак Кацярына Булгакава, салісты-спевакі ды музыканты тэатра прадставілі новую версію аднаактовай оперы М. Рымскага-Корсакава “Моцарт і Сальеры”, якая мае своеасаблівы падзагалолак: “Драматычныя сцэны на тэксце аднайменнай маленькай трагедыі А. С. Пушкіна”. Раней наватарскі пэдэўр М. Рымскага-Корсакава ставіўся ў нас на вялікай сцэне НАВТА. Але сучаснікі кампазітара лічылі яго

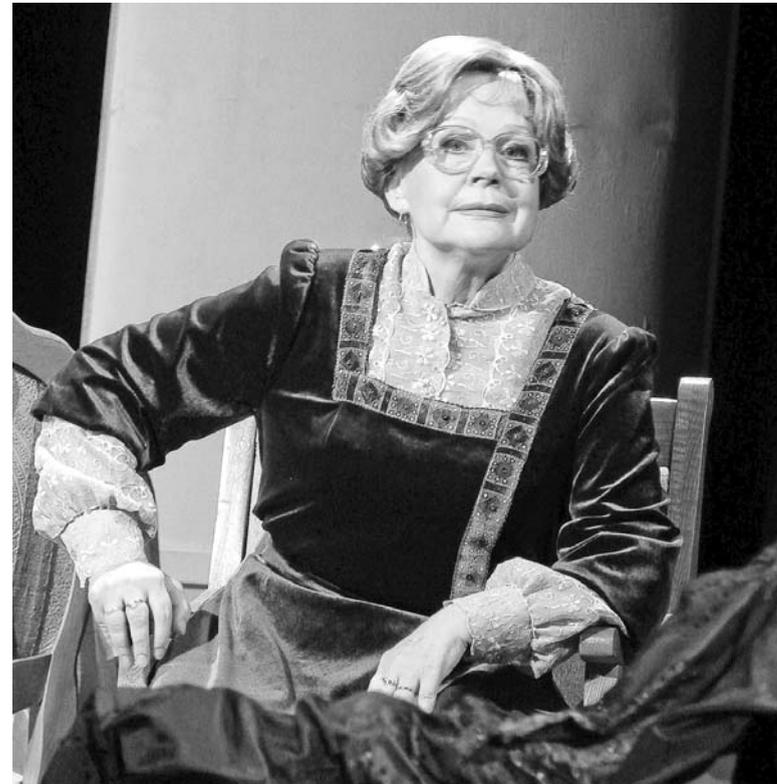
той операй, якая на малой сцэне мае больш магчымасцей пранікнуць у сэрцы і душы слухачоў. Слушнасьць гэтага меркавання і пацвердзіла новае ўвасабленне “Моцарта і Сальеры”. Прэм’ера адбылася ў межах праекта “Музычныя вечары ў Вялікім”.

Да 90-годдзя з дня нараджэння Мікалая Пяліянкава, майстра тэматычнай карціны і лірычнага пейзажу, прымеркавалі выстаўку сваіх жывапісных работ яго калегі, сябры — гомельскія мастакі, прадстаўнікі абласной арганізацыі БСМ Леанід Кір’янаў, Яўген Кір’янаў, Анатоль Отчык ды Любоў Сцяпанаву. У экспазіцыю пад назвай “На памятнай хвалі”, што размясцілася ў Музеі гісторыі горада Гомеля, увайшлі амаль тры дзясяткі іх твораў.

Дакументальная стужка “Крыху раю” створана рэжысёрам-аператарам Максімам Міхальцовым паводле сцэнарыя, напісанага ім у суаўтарстве з Элай Міловай (у якасці аператараў таксама працавалі Мікіта Пінігін ды Яўген Сяргееў-Някрасаў), на мінскай студыі ў імя святога спаведніка Іаана Ваяра. Фільм, зняты г. зв. метадам назірання, распавядае пра дзівосны свет сям’і Яўгена Наталлі Дубнікавых, якія выхоўваюць траіх родных дзяцей ды чацвярых, узятых з дзіцячага дома, і, нягледзячы на пэўныя праблемы, ствараюць “маленькі рай”, дзе пануе Любоў. Прэм’ера стужкі адбылася падчас традыцыйнай мінскай выстаўкі “Нараджэнне Хрыстова”.

Першы персанальны праект Максіма Дасько “Судакрананне” — выстаўка фотаздымкаў і фатаграфічнай інсталіяцыі — прадстаўлены ў мінскай галерэі візуальных мастацтваў “Nova” Цэнтра фатаграфіі. Малады аўтар, дыпламаваны радыёінжынер, захапіўшыся магіяй светлапісу, вызначыў для сябе як самы містычны і сутнасны момант гэтага працэсу... негатыў. На яго думку, у негатыўе — “пэўным пасляслоўі кантакту з рэальнасцю” — заключаецца існасць і таемнасць моманту, які знікае, а глядач праз тактыльны кантакт з негатывам можа нейкім чынам адчуць тую ўзаема сувязь з рэальнасцю, што зведаў фатограф падчас здымкаў... Выстаўка працуе да 18 лютага.

На здымку: скульптурны партрэт народнай арттысткі СССР Ларысы Александроўскай у Камернай зале, якой набадзена яе імя.

і расійскія крытыкі: “Гэта цалкам відавочна, што Святлана Акружная — адна з самых прыгожых, загадкавых, элегантных актрыс беларускай сцэны. І лёгкая газавая аблачына спакуслівага зьянення няўлоўна і непазбежна ідзе следам за ёй і яе гераінямі... Яна — унікальная, непаўторная, адзіная...” Усе гэтыя меркаванні “факуюцца” ў партрэце Святланы Акружной,

давожчы. Асабліва пранікліва і мудра гучаць заключныя радкі біяграфіі актрысы: “Мне давялося жыць у няпросты для маёй сям’і і маёй Радзімы час. З выпрабаванняў, якія мне выпала перажыць, я вынесла веру, перакананасць у тым, што мяне захоўвала Найвышэйшая Сіла і не дазваляла загінуць. Эпохі, напоўненыя падзеямі і зменамі, прынята лічыць цікавымі і

Вераніка РЭЧЫЦКАЯ

У сталічнай галерэі “Мастацтва” з трыумфам прайшоў вернісаж жывапісных работ мастака-графіка, рэстаўратара, выкладчыка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Юрыя Падоліна “Вяртанне (5+3)”. На адкрыцці выстаўкі прысутнічала вялікая колькасць знаўцаў мастацтва — вучні, калегі, сябры, мецэнаты мастака; творчая інтэлігенцыя нашай краіны — кіраўніцтва Беларускага саюза мастакоў, Белрэстаўрацыі, БДАМ. Яркае, нешараговая асоба ў сучасным беларускім жывапісе, Ю. Падолін не імкнецца да радыкальных эксперыментаў, ён смела ідзе па ўласным шляху, усяляк выкарыстоўваючы эпітаж як сродак самавыяўлення. Праект “Вяртанне (5+3)” перш за ўсё звязаны з адраджэннем мастацтва рэалізму ў творчасці беларускіх мастакоў XXI стагоддзя, цікавасцю да рэстаўрацыйнага мастацтва, якая ўзмацнілася ў апошнія гады.

Зварот да мінулага?

Творы, прадстаўленыя на выстаўцы, — гэта назіранні майстра за імгненнымі жыццёвымі станами, светлыя ўспаміны пра дзяцінства. Аснову жывапісу Падоліна складаюць сюжэтныя кампазіцыі. Своеасаблівы зварот аўтара да мастацтва рэалізму, з немудрагелістымі сюжэтамі і дбайным афармленнем работ, апраўленых у дарагія рамы, — гэтыя рэмінісцэнцыі стыляў барока і ракако ў сучаснай інтэрпрэтацыі і робяць творчасць Падоліна цікавай сучаснаму гледачу, які стаіць ад інфармацыйнай празмернасці ды шукае рэлаксацыі ў жывапісных карцінах. Менавіта таму новы праект мастака ўспрымаеш як антытэзу “актуальнаму мастацтву” з яго цягай да канцэптualityнасці.

Падолін не шыфруе ў сваіх работах нейкія высокія ідэі, ён проста назірае за штодзённым жыццём (“Гульня ў хованкі”, “Сакрэты”, “Гульні німфы”). Рэстаўрацыйная дзейнасць мастака паўплывала на яго ўласную творчасць: аўтар часта зьяўляецца да персанажаў, як быццам узятых з палотнаў еўрапейскага жывапісу XVII — XIX стст., і малое сваіх герояў так, быццам назірае за імі збоку.

Здзівіць публіку ідэяй экспазіцыі — адна з задач сучаснага мастацтва. І можна з упэўненасцю сказаць, што ў Юрыя Падоліна гэта атрымалася, бо яго выстаўка не пакінула абыякавым анікога.

Адбыўся IV з'езд Беларускага саюза музычных дзеячаў. Увазе дэлегатаў быў прапанаваны справаздачны даклад праўлення, з якім выступіла першы намеснік яго старшыні Наталля Вітчанка (кіраўнік БСМД Міхась Дрынеўскі адсутнічаў на з'ездзе па стане здароўя). Прагучалі справаздачы рэвізійнай (Ларыса Мурашка) і мандатнай (Віктар Войцік) камісій. У абмеркаванні даклада праўлення ўдзельнічалі дэлегаты з розных абласцей і сталіцы краіны, а таксама ганаровыя госці з'езда.

Будні музычнай эліты

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
фота Кастуся Дробава

Жыццядайныя капіляры

Прадстаўнічы форум падсумоўваў вынікі калектыўнай арганізацыйна-творчай, адукацыйна-асветніцкай, культурна-выхаваўчай, прапагандыскай працы не толькі за між'ездаўскія гады, але і за ўвесь перыяд дзейнасці суполкі айчынных музыкантаў, што доўжыцца ўжо чвэрць стагоддзя. У справаздачным дакладзе праўлення (змест яго досыць поўна адлюстраваны ў гутарцы карэспандэнта "ЛіМа" з кіраўнікамі саюза) падрабязна гаварылася пра дасягненні прафесійных унутрысаюзных асацыяцый, абласных аддзяленняў асацыяцый, іх плённы ўнёсак у арганізацыю разнастайных фестываляў, музычных конкурсаў, семінараў-практыкумаў і майстар-класаў, правядзенне юбілейных, мемарыяльных і дабрачынных імпрэз. Была адзначана праца некамерцыйнага прадзюсарскага цэнтры "Класіка" і васьмі творчых калектываў саюза. Асабліва ўвага надавалася ў выступленні Наталлі Вітчанкі стасункам БСМД і Міністэрства культуры краіны: па апошнія пяць гадоў яны кардынальна змяніліся і паспрыялі правядзенню значных сумесных акцый, а гэта пацвярджае аўтарытэт саюза як паважанай арганізацыі, што сур'ёзна дапаўняе работу дзяржаўных структур у галіне музычнага мастацтва.

Высокую ацэнку ў з'ездаўскай справаздачы атрымала супрацоўніцтва БСМД з рэдакцыяй газеты "Літаратура і мастацтва". Як падкрэсліла прамоўца, прайшло амаль дваццаць гадоў крытыкавалі за тое, што добрыя справы музычных дзеячаў не маюць ніякага розгаласу ў друку. І вось ва ўмовах, калі матэрыялы пра элітарнае, акадэмічнае, класічнае, высокае прафесійнае мастацтва ўспрымаюцца ў масавых СМІ краіны як "нефармат", адбыўся сапраўдны прарыв у інфармацыйнай прасторы: ужо чацвёрты год рэдакцыя "ЛіМа" штотомся аддае цэлую газетную паласу для публікацыі БСМД.

Расставішы акцэнты на важных арганізацыйна-творчых праблемах (напрыклад, заняпад і пагроза знікнення ўнікальнай вытворчасці музычных інструментаў), вырашэнне якіх немагчымае без дзяржаўнай падтрымкі, прамоўца зазначыла: "У справаздачным дакладзе мы не ставілі задачы прааналізаваць праведзеныя мерапрыемствы і стан музычнага жыцця ў краіне. Мы імкнуліся нагадаць пра тое, што ў мастацтве нашым і ў саюзе нашым, як ва ўсялякім жывым арганізме, ёсць артэрыі, а ёсць і капіляры: калі арганізм пазбавіць ад іх — ён асуджаны на скананне. Мы хочам захаваць капілярную сістэму".

Толькі поруч!

Першы намеснік міністра культуры Беларусі Уладзімір Карачэўскі, добра знаёмы з многімі музыкантамі, прызнаўся, звяртаючыся да дэлегатаў з'езда, што прыйшоў на гэты высокі сход як калега, каб падзяліцца пэўнымі меркаваннямі, вызначыць сумесныя планы: "Мы з вамі — аднадумцы, займаемся агульнай справай, праблемамі нашай культуры, правялі шмат важных супольных мерапрыемстваў". Расказаўшы пра вялікую ўвагу, якую надае культуры кіраўніцтва нашай дзяржавы, урад і Прэзідэнт, У.Карачэўскі падкрэсліў: "Краіна змагла захаваць сваю культуру, самабытнасць, адукацыю". І зазначыў, што міністэрства імкнецца ўсяляк падтрымліваць людзей культуры, іх праекты, ствараць умовы для творчай працы прадстаўнікоў гэтай сферы. А культуру, паводле яго слоў, трэба разумець не як баўленне вольнага часу, не як забаву: гэта значна большае — тое, ад чаго залежыць лёс нашай дзяржавы. Таму сёння дзейнічае шэраг дзяржаўных праграм, праектаў, якія спрыяюць стварэнню новых сцэнічных пляцовак, рэканструкцыі тэатральных будынкаў, канцэртных залаў. Галоўнае ж — спрыяюць падтрымцы і заахвочванню таленавітых асоб, калектываў праз ганаровыя званні, мэтавыя стыпендыі, прэміі, адрасную фінансавую дапамогу, бо прырытэтнай робіцца задача "ўкладваць у творцу", а не ў агульны працэс. І ў Міністэрстве культуры чакаюць прапаноў ад саюза, каб адзначаць вартыя увагі людзей, якія шчыруюць не толькі на сталічнай музычнай ніве. А яшчэ тут прымуць усе цікавыя ідэі, здатныя стаць асновай супольных праектаў. Асабліва актуальнымі будуць прапановы ад музыкантаў, звязаныя са святкаваннем 130-годдзя Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Як заўважыў У. Карачэўскі, набалела праблема набыцця і рамонту музычных інструментаў закралася і падчас нядаўняй сустрэчы Прэзідэнта Беларусі з творчай моладдзю. Каб справіцца з ёй, трэба найперш

вырашыць яшчэ адну, абумоўленую неабходнасцю павелічэння аб'ёму сродкаў на закупку інструментаў, выраб якіх ажыццяўляецца толькі за мяжой. Сёння ў нашай сталіцы "зношанасць" музычнага інструментарыя дацягнула крытычных дзевяноста працэнтаў. Толькі дзякуючы выкладчыкам і кіраўнікам профільных навучальных устаноў удаецца захоўваць у краіне фонд інструментаў і нават папаўняць яго новымі экзэмплярамі (лідар па фінансаванні такіх закупаў — Магілёўская вобласць). Што да айчыннай вытворчасці...

«*Беларускі саюз музычных дзеячаў — няпрэдадні свайго 25-годдзя, а значыць — у чаканні свята. Аднак і ў дзелавой, часам палемічнай атмасферы з'езда надарыліся хвіліны шчырай радасці. Вядомаму паэту-песенніку, члену БСМД Алегу Жукаву быў уручаны нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Узнагароды атрымалі актывісты саюза, выдатны музыканты: заслужаных артыстак Беларусі Ірыну Шуміліну і Галіну Асмалоўскую адзначылі ганаровымі граматамі Цэнтральнага камітэта Беларускага прафсаюза работнікаў культуры, а Валерыя Уколава і Сяргея Салохіна — нагруднымі знакамі Беларускага саюза музычных дзеячаў.*

Знакамітыя некалі прадпрыемствы ў Барысаве і Маладзечне, дзе выпускалі піяніна, гітары і цымбалы, баяны ды гармонікі, належалі да каму-

нальнай уласнасці і з-за розных прычын апынуліся ў стане ліквідацыі. Адгукнуўшыся на сённяшняю патрэбу, павялічыла колькасныя паказчыкі ў рамонце цымбал унітарнае прадпрыемства "Музрэм". На шчасце, у Беларусі яшчэ ёсць унікальныя спецыялісты. Паводле інфармацыі У.Карачэўскага, у Гродне прыватнае ўнітарнае прадпрыемства занялося вырабам цымбал і вынікі гэтай працы ацэньваюцца станоўча; у Маладзечне ёсць адмыслоўцы, якія робяць баяны. Вядома больш як два дзясяткі індывідуальных майстроў, якіх, на думку У. Карачэўскага, "трэба браць пад наша крыло": магчыма, арганізаваць гэтых таленавітых людзей вакол адпаведнай прафесійнай асацыяцыі БСМД, тады з імі будзе супрацоўнічаць і Міністэрства культуры. Сёння яно стараецца паменшыць вастрыню праблемы: звяртаецца ў адпаведныя інстанцыі з просьбай павялічыць сродкі на закупку інструментаў, імкнецца супрацоўнічаць з тымі, хто асвоіў іх выраб. З мэтай магчымага ўзнаўлення колішняй фабрычнай вытворчасці рабіліся належныя разлікі, аднак яны паказалі, што такія фабрыкі акупіць сябе толькі праз 37 гадоў. У цяперашніх умовах, мабыць, трэба аб'яднаць дробныя прыватныя прадпрыемствы, даваць ім заказы, умацоўваць іх базу.

Міністэрства трымае ў полі зроку і спецыфічную праблему кадраў, якія працуюць у сферы культуры, звязаную з неабходнасцю вандровак за мяжу: у творчыя камандзіроўкі, на вучобу, стажыроўку. Дзяржаўная справа — дапамагчы такім людзям, каб іх прафесійны досвед, набыты ў замежжы, распаўсюджваўся і ў нас. На жаль, нявырашанай застаецца

ды да яе вырашэння міністэрства і саюз будуць шукаць рашэння.

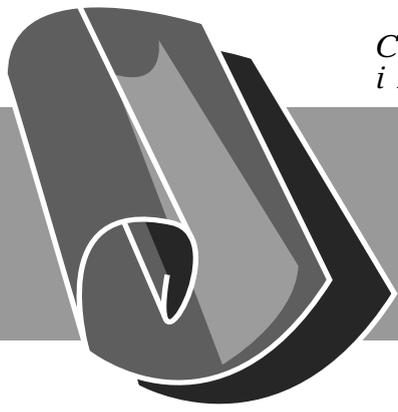
Пра гэта трэба гаварыць

Знаны дырыжор і педагог, дырэктар Маладзечанскага музычнага вучылішча імя М. Кл. Агінскага, старшыня Мінскага абласнога аддзялення БСМД Рыгор Сарока выказаў занепакоенасць той перспектывай, якая чакае выхаванцаў шматлікіх музычных школ, сярэдніх і вышэйшых спецыяльных навучальных устаноў. "Мы вучым дзяцей граць Моцарта і Раўеля, а дзеля чаго? Што будзе з імі потым: хіба высокае мастацтва запатрабаванае нашым грамадствам? Мы крычым пра экалагічную небяспеку, устрывожаны тым, што ўсюдысны пластык засмечвае наша наваколле, змагаемся за чысціню асяроддзя, аднак прымаем як належнае, калі наша культурнае, духоўнае асяроддзе, тэлеэкраны і радыёэфір засмечваюцца, як шалупіннем ад семак, легкаважкім "прадуктам" эстрады. Нам удалося стварыць у Маладзечне паўнаватарскія оперны тэатр — калектыў маладзёжны, прафесійны, паспяховы, але ці многія ў нашай жа краіне ведаюць пра гэта? — гаворыў маэстра. — І яшчэ. Нельга татальна распаўсюджваць прыцып імпартазамышчэння. Трэба даваць музыкантам-прафесіяналам і не імкнуцца "зэканоміць валюту", дапусцім, на пакупцы фірмовага кларнета, які ніколі не зробіць у нас, але які неабходны ў нашым аркестры". Пафас Р. Сарока падтрымаў і іншыя прамоўцы — вядомыя музыканты Міхась Солапаў, Віктар Кульпін, Галіна Паўлянок, Тамара Слабодчыкава, Аляксандр Карацееў, Алена Сакалова. Кіраўнік некамерцыйнага прадзюсарскага цэнтры "Класіка" Валерыя Уколаў падкрэсліў: "Наша прафесія з'яўляецца эталонным і элітарным мастацтвам. Але мы хочам, каб і народ гэта мастацтва чуў. Можна, надыходзіць час для класікі? Яна сёння ў нашым грамадстве — "нефармат". Але ёсць у нас нямала прыхільнікаў расійскага тэлеканала "Культура", французскага "Мецца" і яшчэ больш тых, у каго няма магчымасці падключыцца да гэтых каналаў, а так хацелася б глядзець перадачы пра гісторыю і сённяшні каштоўнасці сусветнай культуры, у тым ліку свайёй, беларускай. Дык ці не варта стварыць спецыялізаваны канал пад назвай «Класіка» на нашым Нацыянальным тэлебачанні?"

Выступілі таксама галоўны дарадца ўпраўлення сацыяльна-культурнай палітыкі галоўнага ідэалагічнага ўпраўлення Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі Людміла Бароўка і старшыня ЦК Беларускага прафсаюза работнікаў культуры Наталля Аўдзеева.

Адбыліся выбары новага складу кіруючых органаў БСМД, а таксама дэлегатаў на справаздачна-выбарную канферэнцыю Беларускай канфедэрацыі творчых саюзаў, правядзенне якой плануецца на 17 лютага. Старшыней праўлення саюза зноў аднагалосна абраны народны артыст Беларусі, прафесар Міхась Дрынеўскі, яго першым намеснікам — Наталля Вітчанка, намеснікам па фінансавых пытаннях — Віктар Каліна.

На здымках: выступае першы намеснік старшыні праўлення БСМД Наталля Вітчанка; у зале — музычная эліта краіны, вядомыя дзеячы мастацтва, выканаўцы і педагогі.

Марозныя ўзоры

Алена ДРАПКО,
фота Надзеі Калінінай

Наведвальнікам з дзецьмі на час работы ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі свае паслугі прапануе дзіцячы пакой.

— Калі бацькам няма з кім пакінуць сваіх дзяцей дома, то яны могуць узяць іх з сабою ў бібліятэку. Каб арганізаваць вольны час малых, мы і стварылі дзіцячы пакой. Пакуль бацькі працуюць ці вучацца, дзецям тут забяспечаць добры нагляд. Многія здзіўляюцца, калі даведваюцца пра існаванне такога пакоя ў бібліятэцы, — заўважае ў размове метадыст Наталля Хадунова. — А між тым для маладых бацькоў гэта вельмі зручна. Першапачаткова ў дзіцячым пакоі проста праводзілі з дзецьмі заняткі, гулялі, а потым прыкладна раз на месяц сталі ладзіць розныя святочныя тэматычныя сустрэчы. Таму ў нашым пакоі становіцца ўсё больш наведвальнікаў і прыхільнікаў. Мы шукаем цікавыя тэмы для сустрэч, выкарыстоўваем арыгінальныя спосабы афармлення пакоя, і гэта дае прастору для ўвасаблення дзіцячай фантазіі і выклікае цікавасць, асабліва да выяўленчай дзейнасці.

Усё, што паграбуецца ад бацькоў — гэта прад'явіць чытацкі

білет нашай бібліятэкі і дакумент, які пацвярджае, што гэта іх дзіця, запоўніць рэгістрацыйную анкету, каб у выпадку неабходнасці знайсці тату ці маму.

У дзіцячым пакоі шмат цацак і развіваючых гульняў: тут “жывуць” розныя лялькі, “ездзяць” машыны, можна складова канструктар ці мазаіку. Мы арганізавалі імправізаваны дамок “Чароўны кіёк”, побач знаходзяцца дзіцячыя музычныя інструменты, лато. Пры жаданні можна выбраць і іншы занятак: пагартаць кнігі, паглядзець мультфільмы, паслухаць песні, пакатацца з надзіманай горкі, правесці час на фізкультурнай “шведскай сценцы”. Між іншым, спецыяльная мэбля, мяккія канапкі лёгка трансфармуюцца для рухомых гульняў. За час існавання пакоя супрацоўнікі падрыхтавалі цыкл індывідуальных і групавых заняткаў, што спрыяюць развіццю асобы, прадугледжаны спартыўныя размінкі, мастацкая

творчасць, пастаноўка лячальных спектакляў.

У пачатку студзеня тут праводзілі майстар-клас для дзетак — “Марозныя ўзоры”. Яго маленькія ўдзельнікі вучыліся маляваць у тэхніцы адбітка. Арыгінальная метадыка дазволіла кожнаму дзіцяці з дапамогай простых матэрыялаў: клейкай стужкі, цэлафана, паперы і фарбаў — ажыццявіць фантазію на тэму “марозных” кампазіцый. Акрамя гэтага, арганізавалі чытанне вядомай рускай казкі “Марозка”, прайшла віктарына па казках з адгаваннем загадак. Творчая атмасфера ў пакоі аб'яднала хлопчыкаў і дзяўчынак, іх бацькоў і педагогаў.

З дзецьмі ў спецыялізаваным пакоі Нацыянальнай бібліятэкі працуюць метадысты Наталля Хадунова, Кацярына Пастак і Аліна Пуцінцава. Складанасць правядзення мерапрыемстваў, на іх думку, у тым, што прыходзяць дзеці рознага узросту. Улічваючы гэта, трэба падбіраць конкурсы, гульні, віктарыны, якія здольны прывабіць і захапіць усіх. Акрамя таго, трэба ўлічваць і схільнасці, уменні і першапачатковыя веды маленькіх наведвальнікаў бібліятэкі. Да прыкладу, няхта добра малюе, а ў іншага карціна не атрымоўваецца, але ён добра лепіць фігуркі з пластыліну. Калі ж абіраюцца для заняткаў нечаканыя тэхнікі, пра якія дзіця даведваецца толькі падчас адмысловага майстар-класа, то ўсе становяцца творцамі, праца захапляе, ёсць магчымасць параўнаць свае здольнасці з тым, што зрабілі астатнія. Дзеці застаюцца задаволенымі і ідуць пасля дадому з добрым настроем. Такія тэматыч-

ныя сустрэчы звычайна прымяркоўваюцца да знакавых дат: 23 лютага, Дня бібліятэк ды іншых. А інфармацыя пра майстар-класы і заняткі ў дзіцячым пакоі змяшчаецца на бібліятэчным сайце і ў самой бібліятэцы.

Як правіла, пакой наведваюць дзеткі ад 3 да 8 гадоў, але дзверы адчынены і для зусім маленькіх — ва ўзросце ад 1 да 3 гадоў. У апошнім выпадку разам з дзецьмі застаюцца і бацькі. Таты і мамы — гэта зазвычай студэнты, маладыя бацькі, якія працуюць. Звычайна ў дзіцячым пакоі знаходзяцца максімум дзве гадзіны, каб дзіця не стамілася ў жамкнёнай прасторы. Але пры жаданні хлопчыкі і дзяўчынкі могуць застацца і надалей ды пагуляць з іншымі дзеткамі, сваімі равеснікамі.

Як вынік — задаволеныя ўсе: занятая бацькі, дзеці, якія атрымалі магчымасць не толькі апынуцца ў займальнай краіне гульняў, але і знайсці новых сяброў.

На здымках: у дзіцячым пакоі НББ весела і займальна.

Штрых-код

Што будзе

г. Гомель

21 лютага, у Міжнародны дзень роднай мовы, бібліятэкары Гомеля будуць размаўляць з чытачамі і паміж сабой выключна на роднай мове. Акцыя “Размаўляй са мной па-беларуску!” праводзіцца штогод. У гэты ж дзень у філіяле № 6 абдудзецца літаратурна-музычная кампазіцыя “Беларус, роднай мовы сваёй не цурайся”.

21 лютага ў Музеі аўтографа пры Гомельскай цэнтральнай бібліятэцы імя А. І. Герцэна адкрыецца выстаўка аўтографаў “Гомель літаратурны”.

У бібліятэках Гомельскай гарадской цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы стартуваў **цыкл мерапрыемстваў “Літаратурная Гомельшчына-2012”**, мэта якога — знаёмства гамельчан з творчасцю мясцовых пісьменнікаў. У межах акцыі абдуцца:

21 лютага — сустрэча ў бібліятэцы-філіяле № 10 з аўтарам кнігі для дзяцей “Радость, выбери меня!” Н. Дзмітрыевай;

22 лютага — прэзентацыя кнігі гумару В. Ткачова “Булочка” ў бібліятэцы-філіяле № 1;

28 лютага — юбілейны вечар паэта і публіцыста М. Болсуна ў літаратурна-мастацкім салоне “Сустрэчы на Замкавай” пры Гомельскай цэнтральнай бібліятэцы імя А. І. Герцэна.

Віцебшчына

7 лютага Цвяцінская сельская бібліятэка Мёрскай раённай сеткі бібліятэк запрашае на імпрэзу “Далучыся да роднай мовы”.

9 лютага конкурсную праграму да юбілеяў класікаў “Разам з Купалам і Коласам” арганізуе Віцебская гарадская бібліятэка імя М. Багдановіча.

16 лютага ўрок грамадзянскасці “Мастацтва мужнасці і гераізму” (да 90-годдзя з дня нараджэння мастака М. Савіцкага) прапануе Аршанская гарадская дзіцячая бібліятэка імя Н. Крупскай.

16 лютага Віцебская гарадская бібліятэка імя Е. Лось праводзіць гадзіну мастацтва “Імя, вернуце з небыцця” (да 205-й гадавіны з дня нараджэння Напалеона Орды).

Выстаўкі

Барысаўскі летапіс

З нагоды юбілею пісьменніка-земляка **Васіля Гігевіча ў гарадской бібліятэцы № 6 г. Барысава арганізавана кніжная выстаўка “Не забывай пра дом свой, грэшнік” паводле назвы аднаго з раманаў літаратара.**

На выстаўцы можна пазнаёміцца з біяграфіяй Васіля Гігевіча, прачытаць крытычныя артыкулы, інтэрв'ю. Асобна ў экспазіцыі змешчаны мастацкія творы пісьменніка, якія друкаваліся ў перыёдыцы ці выходзілі асобнымі выданнямі, а таксама зборнікі яго прозы.

Творчасць Васіля Гігевіча цікавая па дзвюх прычынах. З аднаго боку, у беларускай літаратуры з'яўляецца няшмат твораў, прысвечаных гістарычным ці нават дагістарычным часам. Тым больш цікавы погляд кожнага аўтара. З іншага боку, вабціць асоба пісьменніка, малавадомая новаму пакаленню чытачоў.

Святлана ШЧЭРБА,
загадчык гарадской бібліятэкі № 6 г. Барысава

За падзеяй

Караткевіч на Гомельшчыне

Міхась КАВАЛЁЎ

Шэсцьдзесят бібліятэк Гомельшчыны атрымаюць у падарунак ад дэпутатаў абласнога Савета 25-томныя выданні твораў Уладзіміра Караткевіча. Кожны прадстаўнік заканадаўчай улады ў сваёй выбарчай акрузе для адной з бібліятэк аформіць за асабісты кошт падпіску на

кнігі знакамітага беларускага класіка. Прыклад паказала старшыня абласнога Савета дэпутатаў Марыя Бондар, якая пералічыла асабістыя сродкі на падпіску для Добрушскай цэнтральнай раённай бібліятэкі.

Плануецца, што пры выпуску двух-трох тамоў у год апошні том выйдзе ў 2020 годзе — да 90-годдзя з дня нараджэння пісьменніка. Та-

му пасля заканчэння тэрміну паўнамоцтваў дэпутатаў цяперашняга склікання выдатны пачын прадоўжаць новыя выбраннікі. І праз восем гадоў чытачы атрымаюць магчымасць карыстацца ўнікальным зборам твораў Уладзіміра Караткевіча — кнігі, у якіх будуць змешчаны раманы, апавяданні, вершы, казкі, малюнкi.

Сустрэча з «Багіняй»

Аксана ДРАЧАН,
дырэктар Уздзенскай ЦБС

Супрацоўнікі Уздзенскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя П. Труса арганізавалі імпрэзу з нагоды выхаду паэтычнага збор-

ніка Тамары Каляды “Багіня”. Гэта ўжо не першы вопыт Тамары Антонаўны, некалькі год таму пабачыў свет зборнік вершаў “Белая раница”. У сустрэчы прынялі ўдзел члены Саюза пісьменнікаў Беларусі В. Сабалеўскі, З. Калкоўская,

Д. Вінаградаў, Г. Нічыпаровіч і члены літаратурнага аб'яднання “Нёманец”. Паэзія Тамары Каляды вызначаецца пачуццём даверу да жыцця і філасафічнасцю, ёй уласціва лірычная ўзвышанасць. Літаратурныя вчоркі атрымаліся змястоўнымі і цікавымі: калегі і сябры творцы выказвалі свае меркаванні, пажаданні, заўвагі, цікавіліся планами паэтэсы на будучае.

«...Што значаць
вольным
адлегласці і час»...

Кнігазборы вялікіх
людзей заўсёды ў нейкай
ступені таямнічыя:
у іх схаваныя не толькі
мудрасць стагоддзяў,
а і... трапная
характарыстыка

чалавека, таго,
хто гэтыя кнігі збіраў.
Гаспадар трымае ў сваім
доме самае неабходнае,
да чаго вернецца не раз
і не два, тое, што павінна
заўсёды быць пры ім.
Пра бібліятэку Якуба
Коласа, бадай, самае
вядомае, што яна
збіралася двойчы.
Першая сямейная
бібліятэка стваралася,
калі, страціўшы шмат

падчас Першай
сусветнай вайны,
эвакуацыі на Куршчыне,
пясняр пачаў збіраць
кнігі па вяртанні ў Менск
— з 1921 па 1941 год.

Другая бібліятэка —
з 1945 па 1956 год,
калі аднаўлялася
тое, што згарэла падчас
Другой сусветнай вайны.
Той, хто пабываў
у Дзяржаўным
літаратурна-мемарыяльным
музеі Якуба Коласа,
памятае: шафы з кнігамі
там знаходзяцца каля
лесвіцы на першым
паверсе і ў мемарыяльным
пакоі на другім паверсе.
Першая шафа ўражвае
энцыклапедычнасцю:
на паліцах — выданне
Бракгаўза і Эфрона, збор
твораў Пушкіна,
шыкоўнае навукова-
папулярнае выданне
“Сусвет і чалавецтва”,
шматтомнік Шылера...

У шафе з мемарыяльнага
пакоя — кабінета паэта —
каля тысячы кніг.
Гэта і ёсць асноўны
збор з пасляваеннай
бібліятэкі Якуба Коласа,
прычым кнігі
размешчаныя так, як
ён іх у свой час паставіў.
Астатнія знаходзяцца ў
нашчадкаў Якуба Коласа.
Пачынаючы размову
пра бібліятэку, вядучы
навуковы супрацоўнік
аддзела фондаў
Дзяржаўнага літаратурна-
мемарыяльнага музея
Якуба Коласа Наталля
Шувагіна-Адамовіч
азначыла, што беларускі
класік прыныццова
падыходзіў да падбору
кніг, абы-што не купляў,
таму ў яго бібліятэках
шмат цікавага.

А далей я пачула аповед,
які і прапануецца
вашай увазе.

Ірына ТУЛУПАВА

Коласаў скарб

Наталля
ШУВАГІНА-АДАМОВІЧ,
вядучы навуковы супрацоўнік
аддзела фондаў Дзяржаўнага
літаратурна-мемарыяльнага
музея Якуба Коласа

Беззваротнае

Даваенная бібліятэка Якуба
Коласа стваралася пасля пры-
езду песняра з сям’ёй у Менск
у 1921 годзе. Яго сыны, аса-
бліва Даніла Канстанцінавіч,
пакінулі нам успаміны пра яе.
У кнізе Д. Міцкевіча (ствараль-
ніка Коласавага музея) “Любіць
і помніць” можна прачытаць,
што першая бібліятэка “была
не вельмі вялікая: адчуваўся не-
дахоп і сродкаў, і плошчы. Ды і
не было тады і духу бяздумнага
збіральніцтва кніг, так званай
«прэстыжнасці»”.

Паводле ўспамінаў сыноў
паэта, у бібліятэцы было не-
калькі соцень кніг, меліся такія
каштоўныя, як багата аформле-
ныя выданні Бракгаўза і Эфро-
на (у нас ёсць толькі адзін том,
ён і захоўваецца цяпер у шафе
паміж першым і другім павер-
хамі дома), дарэвалюцыйныя
шматтомнікі Шэкспіра, Шылера,
Пушкіна, творы Лермантава,
Талстога, Някрасава, Гоголя,
Шаўчэнкі, Барбюса, Келермана,
Тагора, Гамсуна, Цвейга, Чэха-
ва, Горкага, Крылова, Дастаеў-
скага. Прычым, мы ведаем, што
Дастаеўскага да вайны ў школах
не вывучалі. Але ў Коласавых
лістах сустракаем запісы, якія
сведчаць, што ён любіў гэтага
пісьменніка: “...чытаю Дастаеў-
скага. Прачытаў “Браты Кара-
мазавы”. Чытаю іх не першы раз.
Дзіўлюся геніяльнасці пісьмен-
ніцкага дару Дастаеўскага. Зараз
перачытаваю “Бесы” і яшчэ хачу
прачытаць “Ідыёта””; “...Выше
по таланту Достоевского нет
в мире писателя. Достоевский
наш, Достоевскому, если нуж-
но, всё надо простить, имея в
виду, что вся жизнь Ф. М. была
направлена в пользу человека, а
не системы”.

Цікавіўся Колас і гісторыяй
Расіі Кастамарава, у яго былі
шыкоўныя навукова-папуляр-
ныя выданні “Сусвет і чала-
вецтва” ў 5 тамах, “Мужчына і
жанчына” ў 3 тамах, усе тама
Вялікай Савецкай Энцыкла-
педыі, якія выйшлі да вайны.
Багата была прадстаўлена, вя-
дома, і беларуская літаратура:
перш за ўсё кнігі самога Коласа
і шмат кніг папалечнікаў і сяброў
па пярэ — Янкі Купалы, Мак-
сіма Гарэцкага, Цішкі Гартнага,
Змітрака Бядулі, Міхася Чаро-
та і іншых. Яны былі з цёплымі
прывітаннямі Коласу ад аў-
тараў, меліся ад іх лісты, фота
— напрыклад, старэйшы сын
Даніла Канстанцінавіч памятаў
фатаграфію Янкі Купалы, якую
ён прыслаў Якубу Коласу зімой
1932 года з Кіславодска. На ад-
вароце паэт напісаў такія радкі:

Шкадую, дружа Колас,
што тут цябе няма,
Ярчэй свяціла б сонца,
мякчэй была б зіма.
Дзве тысячы кілометраў
сягоння дзеляць нас,
Але што значаць вольным
адлегласці і час.

Колас быў адным са ствараль-
нікаў Інбелкульта (Інстытута
беларускай культуры), таму ў бі-
бліятэцы меліся і навуковая лі-
таратура, выданні Інбелкульта,

— гэта Уладзімір Іванавіч
Петухоўскі, сябра старэй-
шага сына Якуба Коласа
Данілы Канстанцінавіча. З
Масквы часта кнігі прыво-
зіў Максім Лужанін, які ў той
час стаў сакратаром Якуба
Коласа, ён быў вялікі знаток
кніг, расшукваў іх па ўсіх бу-
кіністычных крамах. А ў 50-я
гады ўжо набылі кнігі ў
Мінску. Толькі ў 1984 годзе
Даніла Канстанцінавіч купіў
для музея ў букіністычнай
краме Масквы чатырохтом-
нік Шылера (1900), “Сусвет і
чалавецтва” ў 5 тамах

(1896). Гэта так зв-
ная аналогі выдан-
няў, што былі ў біб-
ліятэцы Коласа ка-
лісьці да вай-
ны. Іх можна
цяпер паба-
чыць у шафе
блізу лесвіцы
на першым
паверсе.

а пасля — Акадэміі навук БССР.
А Міхась Канстанцінавіч Міцке-
віч (малодшы сын Якуба Коласа)
памятае, што ў той бібліятэцы
былі вершы Беранжэ, якога ён
любіў дэкламаваць на памяць, а
таксама альбом ілюстрацый да
ўсіх раманаў Жуль Верна — ім
захапляўся сярэдні сын паэта
Юрый, які загінуў на фронце
ў 1941 годзе. На жаль, уся гэта
бібліятэка, рукапісы Якуба Ко-
ласа, яго дом, сад, сядзіба загі-
нулі беззваротна ў пажарышчы
ў Мінску ў самым пачатку Вялі-
кай Айчыннай вайны, 24 чэрве-
ня 1941 года.

Дзве шафы

Пасля вяртання з эвакуацыі ў
Мінск у маі 1945 года Якубу Ко-
ласу давалася збіраць бібліятэ-
ку нанова.

Прычым, трэба ўяўляць, што
ў 1945 годзе і ў наступныя гады
ў Мінску ў продажы кніг амаль
не было. Таму набывалі, куп-
лялі, прывозілі іх з Ленінграда,
Масквы, іншых месцаў. Сам па-
эт ездзіў туды, яго сыны, сябры
дарылі Якубу Коласу, шукалі
тыя кнігі, якія былі менавіта ў
даваеннай бібліятэцы. Напры-
клад, на кнізе А. Сержпутоўскага
“Казкі і расказы беларусаў-па-
лешукоў” (Санкт-Пецярбург, 19-
11 год) ёсць адметны аўтограф:
“Дорогой Константин Михайло-
вич! В Вашей старой библиоте-
ке когда-то была эта книга. Как
воспоминание о старом, пусть
будет она и в Вашей новой, ещё
большей библиотеке. Володя. Ле-
нинград. 16 мая 1945 г.” Валодзя

у 1996 годзе незадоўга да
смерці Д. Міцкевіча кабінет
Якуба Коласа быў перададзены
музею яго сынамі. У шафе,
пісьмовым сталё знаходзіцца
каля тысячы кніг на беларускай,
рускай, украінскай, англійскай,
венгерскай, літоўскай, латыш-
скай, балгарскай, польскай, ка-
захскай, карэйскай, бурацкай,
узбекскай, чэшскай і іншых
мовах.

Па-першае, гэта прыжыццё-
выя выданні твораў самога Яку-
ба Коласа — розных гадоў, на
розных мовах. Сярод фаліянтаў
— першы збор твораў у 7 та-
мах, выдадзены ў 1952 годзе да
70-годдзя паэта; збор твораў на
рускай мове ў 4 тамах. Увогуле
ж усе кнігі акрэсліваюць кола
зацікаўленняў Коласа.

Падарункі ад сяброў

Шмат ёсць выданняў, якія Ко-
лас атрымліваў ад пісьменнікаў,
сяброў, знаёмых. Яны дасыла-
лі, дарылі свае асабістыя кнігі
з цёплымі надпісамі, напры-
клад, на беларускай мове гэта
кнігі ад К. Крапівы, П. Пан-
чанкі, М. Лужаніна, П. Глебкі,
П. Броўкі, Э. Агняцвёт, Я. Бры-
ля, М. Танка, А. Бялёвіча, І. Ша-
мякіна, многіх іншых беларус-
кіх пісьменнікаў пасляваеннай
плеяды; на рускай — ад А. Твар-
доўскага, С. Маршака, А. Барто,
С. Гарадзецкага, С. Міхалкова,
В. Каверына, на ўкраінскай мо-
ве — ад М. Рыльскага, П. Тычы-

ны, Ю. Назарэнкі.

Да прыкладу, надпіс Сяргея
Гарадзецкага сустракаем на ар-
тыкуле “Борьба со старостью”.
(Нарыс прыватнага Дацэнта
Імператарскага Петраградскага
ўніверсітэта П. Ю. Шміта. Ча-
сопіс “Знание для всѣх”, 1915 г.,
№ 12):

“Якубу Коласу.

Борись со старостью, Якуб,
Всей силой жил,

костей и губ,

Хоть ты Якуб,

а не Борис,

Упорствуй,

бейся и борись,

Всей мощью стана и горба,

Бо наша жизнь —

всегда борьба.

Сергей Городецкий.

Москва.

Канун сорока

мучеников. 1947 год.

Всех мучеников сорока

Перед твоей судьба легка”.

У зборы захоўваюцца кнігі
Янкі Купалы з дарчымі надпісамі
яго жонкі Уладзіславы Луцэвіч, а
таксама Максіма Танка: “Дара-
гому Канстанціну Міхайлавічу.
За Ваша высокае слова, за Вашу
добраю навуку, за Ваш ласкавы
кляпчат і цеплыню”. Танк быў у
той час малады: цікава, што Ко-
лас адзначаў яго талент. Максім
Танк бываў у доме Якуба Коласа
адпачываў з ім на Нарачы.

Сярод тых, хто дарыў кнігі,
— два Петрусі: Броўка і Глебка.
Колас так іх і называў: мае Пет-
русі, прысвячаў ім свае вершы.
Сябраваў з імі з 1920-х гадоў, і
ў час вайны яны вялі перапіску,
сустракаліся.

Ваенны час

У кнігазборы Якуба Коласа за-
хоўваюцца выданні, якія выхо-
дзілі ў Маскве і Ташкенце і якія
пясняр прывёз з эвакуацыі з Уз-
бекістана.

Збор кніг пачынаўся занова
ўжо ў Ташкенце, Падмаскоўі.
У Ташкенце Колас сустрэў сваё
60-годдзе. Да юбілею выйшлі
тры яго кнігі: выбраныя творы
на рускай мове (падрыхтаваў
Гарадзецкі), на беларускай і
ўзбекскай. І там у 1942 годзе ад-
значаўся юбілей. Год быў цяжкі,
з сынама Юркама ніякіх сувязей...
Але Колас вёз кнігі ў Беларусь.
У 1943 годзе ў яго выйшла паэма
“Суд у лесе”. І ён адразу ў адзін
дзень напрыканцы мая падпісаў
каля 10 кніг: жонцы, сыну, сяб-
рам, знаёмым.

Наступны (умоўны) стос кніг
звязаны з працай Якуба Коласа
ў Камітэце па Дзяржаўных прэ-
міях СССР. Для абмеркавання
кніг у пасяджэнні Камітэта трэ-
ба было не толькі шмат і ўва-
жліва чытаць, але яшчэ даць ім
ацэнку. Яму дасылаліся кнігі,
якія вылучаліся на гэту прэмію,
часта яны заставаліся ў ягонай
бібліятэцы. Так Колас знаёміўся
з лепшымі тагачаснымі творамі
ўсіх саюзных рэспублік. (У яго
бібліятэцы знаходзяцца “Бюлле-
тени комиссии по литературам
народов СССР”. 1955, 1956 гг.)

Ёсць шмат навуковых манагра-
фій, падараваных вучонымі-сяб-
рамі: М. Мацапурам, Ю. Пшыр-
ковым, І. Гутаравым і іншымі.

(Заканчэнне на стар. 22)

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 21).

Рэдкія фаліянты

У бібліятэцы Коласа мы знайшлі старадрук “Белорусский архив древних грамот” (Масква, 1824). Арыгінал! З дарчым надпісам “Планменному певцу белорусского народа Якубу Коласу — в связи с 70-летием от белоруса из Гродненской губернии Евгения Хлебцевича. 1952 г.” Яўген Хлебцэвіч на два гады маладзейшы за Коласа. У юнацтве яны цікавіліся народнай творчасцю, вялі фальклорныя і этнаграфічныя запісы. Адначасова друкаваліся ў “Нашай долі”: Якуб Колас — з вершамі, Хлебцэвіч як ананімны карэспандэнт расказваў пра жыццё сялян, дзейнасць студэнтаў-беларусаў у Пецярбургу. У 1912 г. ён зрабіў даклад “Очерк белоруской народной думки”, у якім высока ацаніў творчасць Якуба Коласа, пазнаёміў прафесара С. А. Венгарава з выдатнымі творами Якуба Коласа і Янкі Купалы, дзякуючы гэтаму іх аўтабіяграфіі былі дасланы для тагачасных энцыклапедыяў.

Яўген Хлебцэвіч быў арганізатарам бібліятэчнай справы, займаўся прапагандай беларускай літаратуры, выступаў з лекцыямі, займаўся тэмай “Якуб Колас і чытачы”, перапісваўся з Коласам, які даваў адказы на яго пытанні.

— Якуб Колас рабіў пазнакі на палях кнігі?

— Магу згадаць кнігу Вальтэра Скота “Роб Рой” (1952). На ёй рукою Коласа запісана: “Диана Вернон (Мой самый любимый литературный образ женщины)”. У музеі захоўваецца ліст ад 24 лютага 1953 г. Якуба Коласа да Аляксандры Рабінінай (рэдактар выдавецтва з Масквы): “Не так давно Вы приезжали в литературу я не встречал”. Кніга напісана ў 1817 годзе, умоўна адносіцца да так званых “шатландскіх” раманаў. Напэўна, Колас убачыў паралель са сваім асабістым жыццём: шчасце кахання і горыч ранняй смерці каханай жонкі. Вобраз Дзіяны Вернон уразіў Коласа менавіта аптымизмам маладосці, самастойнасцю натуры, дзёркасцю, рашучасцю гэтай жанчыны!

Мы ўжо называлі літаратуру, якая з’явілася ў бібліятэцы дзякуючы дзейнасці Коласа ў Камітэце па прэміях. Але ёсць выданні, звязаныя са службовай дзейнасцю: як віцэ-прэзідэнта АН БССР, дэпутата ВС СССР. Гэта бюлетэні сесій Вярхоўнага Савета СССР, XIX і XX з’ездаў КПСС, законы, дырэктывы, з грыфам “Для службовага карыстання”.

Не выпадковыя ў бібліятэцы вялікія зборнікі паэзіі Азербайджана, Арменіі, Грузіі, Беларусі, Літвы, Украіны, Узбекістана. Сярод выданняў па тэорыі літаратуры — кнігі “Гісторыя паэзіі” (1835), “Язык і гісторыя” (1811).

Яшчэ адзін тэматычны раздзел у бібліятэцы складаюць кнігі, якія сведчаць пра цікавасць Коласа да гісторыі. Сярод іх — “Свяшчэнная гісторыя Старога Завету” і “Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі” В. Ластоўскага, выдадзеная ў 1936 годзе. Вядома, што падчас працы над трэцяй часткай трылогіі “На ростанях” Колас вельмі актыўна вывучаў віленскія архівы.

3 крыніцы народных

Яшчэ з часоў вучобы ў Ня-свіжскай настаўніцкай семінарыі Колас праявіў цікавасць да фальклору, народнай творчасці. Шмат у бібліятэцы кніг, якія ад-

носяцца да гэтай тэмы. Сярод іх — даўнія даследаванні “Белорусская свадьба и свадебные песни” (1888); “Белорусский сборник” (1891); “Белорусские частушки” (1903).

Яшчэ адзін нечаканы збор у бібліятэцы сведчыць пра любоў песняра да прыроды. Колас каля хаты садзіў сад, кветкі, даглядаў іх. І мы сустракаем кнігі па тэме: Гольцов “Погода и предсказание”, “Карта почв БССР”; “Торфо-болотные почвы БССР и их использование”; “Земельная справа ў Новай Зеландыі. 1904”; “О новых и малоизвестных видах птиц БССР”; Ермолов “Народная сельскохозяйственная мудрость в пословицах, поговорках и приметах”.

Можна паўтарыць за Д. Міцкевічам, што “цікавасць Коласа да кніг часамі бывала дзейснай”. Прыклад гэтага: да яго трапіла кніга “Полацка-Віцебская даўніна” 1916 года (выпуск III), дзе ён вычытаў інфармацыю пра пасаб пасеву ячменю і жыта, які ўжывалі на Беларусі каля 400 гадоў таму. Коласа гэта вельмі зацікавіла, і ён вырашыў паставіць эксперымент на сваёй сядзібе. Вяскою 1952 года ён засявае дзялянку, а ўдалыя вынікі доследу публікуе ў “Весніку АН БССР” (артыкул “Забытый способ посева озимой ржи”. Известия АН БССР и СССР. 1953. № 5), які таксама ёсць у Коласавой бібліятэцы.

А яшчэ Колас любіў набываць адрывныя календары, чытаў, рабіў паметкі на іх. Захаваліся календары з 1947 па 1956 гады. Напрыклад, на календары 1953 года яго надпіс: “Дарагі мой календар! Няхай наступны будзе ў дар. 31.XII.1953”.

У Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа захоўваецца больш як 80 кніг з яго дарчымі надпісамі родным, сябрам, знаёмым. Пясняр таксама рабіў пазнакі, аўтографы на сваіх кнігах і брашурах. Напрыклад, у бібліятэцы на кнізе “Сымон-музыка” (Прага, 1942) рукою паэта напісана “Якуба Коласа. 20.IV.1945”. А на кнізе Льва Талстога “Война и мир” (1945) мы сустракаем знакувы надпіс: “Бібліятэка Якуба Коласа”.

P.S. У артыкуле выкарыстана кніга Д. Міцкевіча “Любіць і помніць”, якую ў 2000 годзе склала і выдала яго дачка Вера Міцкевіч.

На здымках: надпіс Сяргея Гарадзецкага ў часопісе “Зна-ние для встэх”; шафа з кнігамі ў мемарыяльным пакоі Якуба Коласа; календар 1953 года з аўтарскім надпісам.

Фота Кастуся Дробава

Беларусіка ў замежжы

Скарына ў Лондане

Калі ўзгадваеш пра беларускую кнігу ў замежных зборах, то думкі міжволі скіроўваюцца ў бок Туманнага Альбіёна, у самым цэнтры якога — у даўнім і слаўным Лондане — знаходзіцца адзін з найбольшых у замежжы асяродкаў беларускай культуры. Назву яго сёння ведаюць многія жыхары Беларусі, а таксама шматлікія нашы суайчыннікі, што па волі лёсу жывуць у Вялікабрытаніі і іншых краінах Заходняй Еўропы. Гутарка, безумоўна, ідзе пра Беларускаю бібліятэку і музей імя Францыска Скарыны ў Лондане.

Алесь СУША, вучоны сакратар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

Сёння гэта ўстанова з’яўляецца ці не адзінай ва ўсім свеце буйной замежнай бібліятэкай, якая спецыялізуецца выключна на кнігах беларускага паходжання, а таксама працах, прысвечаных Беларусі.

Афіцыйнае адкрыццё бібліятэкі адбылося ў 1971 годзе. Аднак узнікла яна некалькі раней. Пасля завяршэння Другой сусветнай вайны аднаўлялася мірнае жыццё па ўсёй Еўропе. Многія беларусы, якія апынуліся за межамі Бацькаўшчыны, усяляк імкнуліся падтрымаць культурнае жыццё дзяспары, запаткаваць новыя культурныя ініцыятывы, якія б дазволілі захаваць традыцыі продкаў, а праз тое — ідэнтычнасць беларусаў на чужыне. Яшчэ ў канцы 1940-х гадоў беларускія грамадскія арганізацыі стваралі ўласныя кнігазборы ў многіх гарадах і краінах Заходняй Еўропы, Паўднёвай і Паўночнай Амерыкі. З часам узнікла неабходнасць узбудавання і аб’яднання такіх кнігазбораў, каб яны былі здольнымі аслугоўваць як мага большую колькасць ахвотных далучыцца да беларускага слова.

У канцы 1940-х пачалася праца над стварэннем адрозна некалькіх беларускіх бібліятэк у Лондане. Адна збіралася па ініцыятыве Згуртавання беларусаў у Вялікабрытаніі, другая, значна большая, — пры падтрымцы Беларускай каталіцкай місіі і асабіста яе кіраўніка Чэслава Сіповіча. Бібліятэкі пастаянна папаўняліся за кошт шматлікіх ахвяраванняў і ўжо ў 1950-я гады сталі прыцягваць да сабе ўвагу не толькі беларусаў, але і шматлікіх заходнеўрапейскіх даследчыкаў. Значныя зборы, якія на працягу двух дзесяцігоддзяў збіраліся ў непрыстасаваных памяшканнях, урэшце перасталі змяшчацца ў асобных пакойчыках ды памяшканнях беларускіх грамадскіх устаноў Лондана. У выніку ў 1969 годзе сіламі беларускіх святароў пачалося стварэнне самастойнай Беларускай бібліятэкі, якую адрозна было вырашана назваць імем нашага першадрукара. У якасці асновы

для бібліятэкі паслужыў кнігазбор Беларускай каталіцкай місіі, які напрыканцы 1960-х налічваў больш шасці з паловай тысяч кніг. У хуткім часе ініцыятыву падтрымалі таксама ў Згуртаванні беларусаў у Вялікабрытаніі і Англа-беларускім таварыстве. Падтрымалі яе таксама шматлікія беларусы, якія жылі ў розных краінах Заходняй Еўропы, Амерыкі, нават Аўстраліі і Новай Зеландыі. Дзякуючы сумесным намаганням для бібліятэкі быў набыты прыгожы будынак у Лонданскім раёне Фінчлі, поруч з вядомым беларускім культурна-рэлігійным цэнтрам Марыян-Хаус.

Адмысловыя агледзіны набытага ў пачатку 1970 года будынка былі праведзены беларускай грамадой у форме пасяджэння і лекцыі па гісторыі беларускіх бібліятэк, якую правёў айцец Леў Гарошка. На працягу года будынак быў адрамантаваны, падрыхтаваны для выканання высокай місіі несці людзям веды, абсталяваны адмысловай мэбляй ды, урэшце, змясціў у сваіх пакоях унікальныя кніжныя калекцыі, якія ўжо налічвалі каля дзясці тысяч дакументаў. 15 мая 1971 года адбылася ўрачыстая цырымонія адкрыцця лонданскай Беларускай бібліятэкі і музея імя Францыска Скарыны. Удзел у імпрэзе прынялі каля ста прадстаўнікоў беларускага эміграцыйнага культурнага і царкоўнага руху з розных краін, а таксама тамтэйшыя навуковцы, выкладчыкі, журналісты, мастакі, дыпламаты, святары розных канфесій, супрацоўнікі Брытанскага музея і іншых устаноў.

З таго часу бібліятэка распачала актыўную працу па зборы беларусікі, яе ўліку, апісанні і, безумоўна, прадстаўленні наведвальнікам беларускай і беларусазнаўчай літаратуры. Прычым энергічнасць і разнастайнасць формаў працы і для нас могуць быць прыкладам. Кнігі траплялі ў бібліятэку праз закупы ў выдавецтвах, кнігарнях, букіністскіх крамах, на аукцыёнах, дзякуючы дарам беларусаў з усіх рэгіёнаў свету і падарункам ад шматлікіх замежных арганізацый, шляхам кнігаабмену з бібліятэкамі і іншымі ўстановамі Беларусі і замежжа.

Нават за савецкім часам беларускія бібліятэкі падтрымлівалі цесны кантакт са Скарынаўскай бібліятэкай у “варожаў” капіталістычнай краіне. Па нашых звестках, Нацыянальная бібліятэка Беларусі падтрымлівае пастаянныя ста-сункі і абменьваецца выданнямі з Беларускай бібліятэкай у Лондане пачынаючы з 1972 года. Гэта значыць, што ўжо праз год пасля адкрыцця Скарынаўскай пачала супрацоўніцтва з галоўнай бібліятэкай колішняй Савецкай Беларусі.

Інтэрэс да супрацоўніцтва быў выкліканы не толькі двухбаковай зацікаўленасцю ў падтрымцы беларускай культуры і беларусазнаўчых даследаванняў у нашай краіне і за яе межамі. Няма паўплываў таксама і эканамічны фактар. Для некамерцыйнай устаноў было надзвычай дарагім атрымаць кнігі і перыёдыку з БССР, карыстаючыся паслугамі адмысловых агенцтваў. Таму Скарынаўская бібліятэка наладзіла стасункі з бібліятэкамі БССР і атрымлівала гэтыя выданні непасрэдна ад іх, высялаючы ўзамен каштоўныя еўрапейскія навуковыя выданні, набыць якія ў Лондане было шмат танней і прасцей, чым гэта можна (калі наогул можна) было зрабіць у Мінску. Тым жа шляхам буйныя беларускія бібліятэкі атрымалі з Лондана шэраг каштоўных выданняў беларускай эміграцыі.

Варты вывучэння і выкарыстання актуальныя сёння вопыт супрацоўніцтва Скарынаўкі ў справе пошуку і набыцця беларускіх кніг на еўрапейскіх аукцыёнах. Так, яшчэ ў 1972 годзе на лонданскім аукцыёне бібліятэкай быў набыты Куцеінскі “Новы заповіт і Псалмы” (1652), які вызначаецца каштоўнымі гравюрамі і наяўнасцю беларускамоўных каментарыяў у царкоўнаславянскім выданні. У тым жа годзе на яшчэ адным лонданскім аукцыёне быў прыдбыты надзвычай цікавы рукапіс Літургіі Яна Златавуста, напісаны на царкоўнаславянскай мове з паралельным лацінскім перакладам.

Важным набыткам стала пакупка на аукцыёне ў Манака ў 1975 годзе фрагмента “Кнігі Царстваў” Скарыны, а таксама знакавых выданняў уніяцкай царквы ў Беларусі — “Літургікона” (1692 — 1695), з якога пачалася дзейнасць слаўтай Супрасльскай друкарні, і кнігарні “Собраніе припадков крокоде” (1722), адзінага беларускамоўнага выдання ў XVIII стагоддзі. Яшчэ праз 22 гады на чарговым аукцыёне была зроблена самая вялікая пакупка бібліятэкі — пяць кніг Скарынавай Бібліі, выдадзеных у 1517 — 1518 гадах у Празе. Жахлівай страгай не толькі для Беларускай бібліятэкі ў Лондане, але і для ўсёй беларускай грамадскасці стаў крадзеж гэтых кніг у 2003 годзе.

Сімвалічны статус Скарынаўскай бібліятэкі як беларускага інфармацыйна-культурнага цэнтру ў замежжы спрыяў перадачы ёй шматлікіх прыватных збораў, якія ствараліся выхадцамі з Беларусі. Можна нават сцвярджаць, што такія зборы сталі адной з асноўных крыніц папаўнення фондаў. Уласныя каштоўныя зборы ў бібліятэку ў розны час перадалі вядомыя асобы беларускай эміграцыі: грамадскія і культурныя дзеячы Мікола Абрамчык, Юрка Віцьбіч, даследчыкі Антон Адамовіч, Аўген Калубовіч, святары Чэслаў Сіповіч, Леў Гарошка, Аляксандр Надсан, Пётра Татарыновіч, Язэп Рэшаць, Роберт Тамушанскі і многія іншыя.

На здымку: будынак Беларускай бібліятэкі і музея імя Францыска Скарыны ў Лондане.

Бібліятэкар года

Ірына ТУЛУПАВА

— Святлана, калі вы самі прыйшлі ў бібліятэку? У якім узросце гэта было, які ўражанні запомніліся?

— У бібліятэку мяне разам з аднакласнікамі прывяла мая першая настаўніца Ганна Францаўна Побаль. Гэта было ў першым класе. Мы скончылі знаёмства з букваром і навучыліся чытаць. Нас сустрэла ветлівая, але строга жанчына. Яна расказвала пра бібліятэку як пра казачны горад, у якім жыве мноства кніг. Тады нас, школьнікаў, уразіў яе займальны аповед, хацелася як мага хутчэй патрымаць кнігі ў руках, самім іх пачытаць, разгледзець маляўнічыя карцінкі. Чым часцей я прыходзіла ў бібліятэку, тым больш мне хацелася стаць гаспадыняй гэтага чароўнага царства кніг.

— Ці дапамагае той успамін цяпер вам як дырэктару ЦБС? Што б хацелі прыўнесці з таго часу ў працу сучасных бібліятэк, чаго б пазбавіліся?

— Гэтыя ўспаміны вельмі дапамагалі мне, калі я працавала ў дзіцячай бібліятэцы. Мне хацелася больш часу аддаваць самым маленькім чытачам, дапамагчы ім сарыентавацца ў вялікай колькасці бібліятэчных стэлажоў, выбраць патрэбную кнігу. Не напалохаць іх, а зацікавіць, каб прыходзілі сюды як мага часцей. Таму і цяпер я заўсёды акцэнтую ўвагу бібліятэкараў на тым, што ад таго, як мы сустракаем свайго чытача, залежыць вынік нашай працы. І зусім не мае значэння, хто да цябе прыйшоў — дзіця ці дарослы чалавек.

Сёння любая кніжніца імкнецца адпавядаць патрабаванням часу і запытам сваіх чытачоў. Раней у бібліятэцы можна было паглядзець дыяфілмы альбо ўзяць іх дадому, сёння мы прапаўнем кнігі на кампакт-дысках, аўдыёкасетах і іншых носьбітах. Чытачы маюць магчымасць прагледзець ці пачытаць іх не выходзячы з бібліятэкі альбо карыстацца імі дома. Пры неабходнасці — зрабіць ксеракопію. Пры адсутнасці інфармацыі знайсці яе ў інтэрнеце, прагледзець сваю электронную пошту. На тое яна і сучасная бібліятэка, калі пералік аказваемых паслуг задавальняе наведвальніка.

Мне падаецца, што цяпер адзельны абслугоўвання пазбавіліся сваёй перагружанасці літаратурай. Калі раней там выстаўляўся практычна ўвесь кніжны фонд, то сёння памяшканні сталі прасторнымі і ўтульнымі, а вялікая колькасць кніг перамясцілася ў кнігасховішчы. На адкрытым доступе выстаўлена самая папулярная, самая цікавая літаратура.

— Ва ўсякай працы ёсць нешта вабнае і штодзённая “руціна”. Для вас што ў ахвоту? І што называецца руцінай?

— Для мяне ўся праца ў задавальненне. Што б я ні рабіла, імкнуся рабіць гэта са станоўчымі эмоцыямі, незалежна ад таго, гэта праца з кадрамі, дакументамі альбо арганізацыя сустрэч.

— Што з ведаў па спецыяльнасці стала для вас самым неабходным?

— Мне даводзілася працаваць практычна ва ўсіх аддзелах бібліятэкі, і, зразумела, веданне тэорыі дапамагала ў набыцці практычных навыкаў. І наадварот, таму што інстытут культуры я заканчвала завочна. Хаця цяпер больш займаюся пытаннямі кіравання бібліятэкай, персаналам, маркетынгам і іншымі.

Пра тое, што рабіць з нізкапробнай літаратурай, чаму колькасць бібліяфілаў змяншаецца і як змяняецца цікавасць да беларускай кнігі, “ЛіМу” распавяла Святлана Мірончык. Святлана — дырэктар Іўеўскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы, лаўрэат Гродзенскай абласной прэміі імя Аляксандра Дубко за дасягненні ў галіне культуры і мастацтва па выніках 2011 года.

Пасля знаёмства з букваром

— У Іўі ёсць сапраўдныя бібліяфілы? Сустракаецеся з імі?

— У нашым невялікім гарадку ёсць людзі, якія любяць і цэняць рэдкаую кнігу. Адзін з іх — Іван Буйко. Яго калекцыя рознабаковая, яна ўключае ў сябе рэдкія дакументы: кнігі, пісьмы, паштоўкі, перыядычныя выданні. Іван Мечыслававіч — часты госць бібліятэкі і ўдзельнік сустрэч ды вечарын.

З прыходам у наша жыццё новых інфармацыйных тэхналогій колькасць бібліяфілаў змяншаецца. Іх цікавасць да кнігі не знікла, але друкаваныя выданні часта замяняюць электроннымі. Хаця ёсць і такія, дыя каго ні тэлебачанне, ні інтэрнэт не могуць замяніць кнігу.

— Як жа вы вызначаеце, што неабходна чытачу? Якія кнігі набываеце найперш?

— Мы заўсёды арыентуемся на чытача і імкнемся задаволіць запыты розных катэгорый — ад дашкольнікаў да пенсіянераў. Адчуваючы апошнімі гадамі падтрымку дзяржавы, маем магчымасць папаўняць свае фонды. Гэта праграмавая, вучэбная, даведачная, энцыклапедычная, мастацкая літаратура.

— Як чытаюць у Іўі беларускамоўную літаратуру?

— Дзякуючы праведзенай у 2011 годзе рэспубліканскай акцыі “Чытаем па-беларуску” і абласной “Чытаем беларускую кнігу” цікавасць да беларускай кнігі ўзраста. Усё часцей бяруць кнігі М. Багдановіча, У. Караткевіча, І. Шамякіна, Л. Дайнекі, А. Федарэнкі, М. Чаргінца, В. Праўдзіна, С. Трахімёнка, Л. Рублеўскай ды іншых аўтараў.

— Ці патрэбна сёння ратаваць кнігу — і фізічна, і маральна?

— Сёння ёсць нізкапробная літаратура, ад якой больш шкоды, чым карысці. Ад яе, бясспрэчна, трэба пазбаўляцца. Неабходна аддаваць перавагу літаратуры, якая садзейнічае маральнаму, духоўнаму, патрыятычнаму выхаванню падрастаючага пакалення.

Што да фізічнага выратавання, то, на мой погляд, сучасная выдавецкая дзейнасць мае тэхнічную магчымасць зрабіць кнігу больш прывабнай для чытання.

— Наколькі састарэлыя фонды ў бібліятэках раёна?

— Старыя не значыць дрэнныя. У нашых фондах ёсць кнігі 1940 — 1960-х гадоў выдання, якія дагэтуль карыстаюцца попыткам у пэўнай катэгорыі чытачоў. Некаторыя з іх занялі годнае месца ў экспазіцыі музея бібліятэчнай справы, які расчыніў свае дзверы ў Іўеўскай цэнтральнай бібліятэцы ў 2011 годзе.

Ёсць у нас нязначная колькасць літаратуры, якая маральна састарэла і не ўяўляе цікавасці для чытача, яна перыядычна спісваецца.

— Калі б з’явіўся мецэнат, што б вы прапанавалі яму зрабіць для кніжніцы найперш?

— У нашай Іўеўскай цэнтральнай раённай бібліятэцы ёсць нямала сяброў. Рэгулярна цікавыя і салідныя выданні атрымліваем у падарунак ад нашай зямлячкі, намесніка галоўнага рэдактара “Российской газеты” Ядвігі Юферавай. Ядвіга з’яўляецца членам журы адной з галоўных літаратурных прэмій у Расіі “Вялікая кніга”, таму кнігі, якія становяцца падзеяй года ў Маскве, яна імкнецца перадаць нашай бібліятэцы. Летась Я. Юферава прывезла выданні з аўтографамі аўтараў: кнігу “Лев Толстой. Бегство из рая” Паўла Басінскага, якая ў 2010 годзе атрымала галоўную літаратурную прэмію, і “Абель-Фишер” Мікалая Далгаполава, скарочаны варыянт кнігі “Архипелаг ГУЛАГ” Аляксандра Салжаніцына з аўтографам удавы пісьменніка. Калектыў бібліятэкі і чытачы ўдзячныя за такія падарункі.

А вось калі б у нас з’явіўся мецэнат, то, напэўна, як сучасны кіраўнік, я хацела б аснасіць усе ўстановы найноўшым тэхнічным абсталяваннем, што пашырыла б спектр паслуг і магчымасці бібліятэкі.

— Ці складаецца ўласную бібліятэку?

— Сваю асабістую бібліятэку я пачала збіраць яшчэ школьніцай! Ёсць у мяне падарункавыя і падпісныя выданні, зборы твораў айчынных і замежных аўтараў. Многія выданні падараныя мне сябрамі і знаёмымі. Ёсць такія, якія мне вельмі дарагія, і я час ад часу да іх вяртаюся.

Першы крок

«Цікаўлюся гісторыяй краю»

Сваю першую бібліятэку згадвае дырэктар ААТ “Белкніга” Аляксандр ВАШКЕВІЧ.

Гэта была бібліятэка маіх бацькоў. У той час вартай, цікавай і папулярнай кнігі было не дастаць трэба было здаваць макулатуру, атрымліваць талончыкі і пасля купляць кнігі. Але куплялі: таму што кнігі абмяркоўвалі і прачытаць таго ці іншага аўтара лічылася за гонар.

Ды і хацелася пачытаць: і сусветную класіку, і нашых сучасных аўтараў. Я жыву ў Мінску на вуліцы Максіма Багдановіча, таму наведваў і публічную бібліятэку — Цэнтральную гарадскую імя Янкі Купалы.

Цяпер чытаю ўсё, што выходзіць у Барыса Акуніна. Вельмі цікаўлюся гісторыяй Беларусі. Прычым, шукаю крыніцы, каб погляд на тагачасныя падзеі быў рознабаковы. Мяне цікавіць Беларусь, калі яна стваралася, калі з’яўлялася нацыя. Цікавы перыяд Вялікага Княства Літоўскага, гісторыя яго адносін з Польшчай і Расіяй.

А з дзіцячых ды юнацкіх гадоў запомніў кнігу Братоў Грым. Яна была старэнькая, знаходзілася на палічцы ў хатняй бібліятэцы. І адрознівалася ад нашых казак. Мне тады падавалася, што ўсё было страшна. Але вельмі вабіла!

Фота Кастуся Дробава

Праектная дзейнасць

Прыгожая доля Майстра

Ірына РЫГАМІНСКАЯ

Выйшаў у свет біябіяграфічны паказальнік “Мікалай Пятровіч Кузьміч: Чалавек стагоддзя”, падрыхтаваны супрацоўнікамі Брэсцкай абласной бібліятэкі імя Максіма Горкага. Наклад выдання — 500 экзэмпляраў.

Мікалай Пятровіч — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998), прэміі “За духоўнае адраджэнне” (1997), “Берасцейская зорка” (1997). Узнагароджаны ордэнамі Святога Уладзіміра III ступені і Еўфрасінні Полацкай, ордэнам Крэжа Еўфрасінні Полацкай, медалямі князя Канстанціна Астрожскага (Польшча) і Беларускага саюза мастакоў “За заслугі ў выяўленчым мастацтве”. Званне “Чалавек стагоддзя” прысвоіў мастаку біяграфічны цэнтр Кембрыджскага ўніверсітэта ў 1998 г.

Біябіяграфічны паказальнік распачынаецца вершам Ніны Мацяш “Прыгожая доля”, прысвечаным М. Кузьмічу.

Як нам паведаміла загадчык інфармацыйна-біяграфічнага аддзела бібліятэкі Валянціна Гарбачэўская, уступную частку выдання складаюць раздзелы “Чалавек стагоддзя” і “Даты жыцця і творчасці”. Змяшчаецца таксама пералік асноўных выставак, на якіх экспанаваліся творы М. Кузьміча. Асноўную ж частку займаюць біяграфічныя матэрыялы: усё, што напісана пра Кузьміча і яго творы ў перыяд з 1987 па 2011 год на беларускай і рускай мовах.

Упершыню ў дадатках на старонках паказальніка апублікаваны аўтабіяграфія мастака і экфразіс (у перакладзе з грэч. — апісанне твора выяўленчага мастацтва або архітэктуры ў літаратурным тэксе) берасцейскага краязнаўца Валерыя Мароза “Нововизантийская икона «Архангел Михаил»”. Гэты абраз быў зроблены ў 2010 годзе М. Кузьмічом у новавизантыйскім стылі тэхнікай перагародчай эмалі.

У біябіяграфічным паказальніку змешчаны фотаздымкі з асабістага архіва майстра. Прычым, гэта яго асабістыя здымкі — сям’і і сяброў, а таксама выявы лепшых прац.

Абанемент

1. Батракова, Н. Территория души: роман. — Минск: Кавалер Паблішерс, 2005.
2. Голденков, М. Щит Рюрика и меч Хельга: роман. — Минск: Современная школа, 2010.

3. Громыко, О. Грани: повести. — Минск: Регистр, 2010.
4. Сіпакоў, Я. Зубрэвіцкая сага. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2010.

5. Крымов, Е. След зверя: роман. — Минск: Книжный Дом, 2010.
6. Лисицкая, Т. Идиотки: роман. — Минск: Регистр, 2010.

7. Мельников-Печерский, П. В лесах. На горах: роман. — Москва: Правда, 1976.
8. Радзинский, Э. Три смерти. — Москва: АСТ, 2007.

9. Рубина, Д. Любка: рассказы. — Москва: Эксмо, 2011.
10. Татаринов, Ю. Княгиня Менжинская: роман. — Минск: Регистр, 2011.

Зачытаныя кнігі

Рэйтынг найбольш чытаемых у студзені кніг прапануе Гомельская гарадская бібліятэка № 10 імя Якуба Коласа

Чытальная зала

1. Анталогія даўняй беларускай літаратуры: XI — першая палова XVIII стагоддзя / навук. рэд. В. А. Чамырыцкі. — Мінск: Беларуская навука, 2003.

2. Беларусь: у 8 тамах / рэдкал.: В. К. Бандарчык, М. Ф. Піліпенка, В. С. Цітоў. — Мінск: Навука і тэхніка, 1995.

3. Гражданское право. В 3 т. / под ред. В. Ф. Чигира. — Мінск: Амафей, 2008.

4. Русская литература XX века. В 2 т. / под ред. Л. П. Кременцова. — Москва: Академия, 2005.

5. Сержпутоўскі, А. К. Прымхі і забавоны беларусаў-палешукоў. — Мінск: Універсітэцкае, 1998.

6. Філаматы і філарэты: зборнік / укладанне, пераклад польскамоўных твораў К. Цвіркі. — Мінск: Беларускі кнігазбор, 1998.

7. Хьелл, Л. Теории личности. — Санкт-Петербург: Питер, 2000.

8. Шакун, Л. М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. — Мінск: Універсітэцкае, 1995.

9. Шпілеўскі, П. М. Беларусь у абрадах і казках. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2010.

10. Этнаграфія Беларусі: энцыклапедыя. — Мінск: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 1989.

Раіса МАРЧУК,
фота аўтара

Проста капіраваць — нецікава!

Сёння Лагойскі край вядомы ў нашай краіне і па-за яе межамі не толькі як турыстычны цэнтр, але і як цэнтр рамёстваў. У раёне працуе больш як 200 руплівых умельцаў, дарослых і дзяцей, якія займаюцца рознымі відамі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Каб захаваць і памножыць майстэрства гэтых людзей, у 1998 годзе адкрылі раённы Дом рамёстваў. А пачынаўся ён з клуба майстроў “Скарб зямлі Лагойскай”. У 1997 годзе атрымаў званне “народны”. Цяпер клуб аб’ядноўвае амаль тры дзясяткі самых актыўных і знакамітых творцаў, лаўрэатаў і дыпламантаў розных конкурсаў. Сярод іх — члены Беларускага саюза майстроў народнай творчасці.

— Пастаянна прыходзяць да нас і дзеці з раённага прытулку, з вялікім задавальненнем асвойваюць тое ці іншае рамяство, — дадала Ірына Грынь. — Дзецям, асабліва малым, заўсёды цікава, як атрымліваецца кветка з саломкі. Але хлопчыкі і дзяўчынкі падрастаюць, і ў іх з’яўляюцца іншыя захапленні. Хаця назіраем і такую тэндэнцыю: многія пачалі займацца рамяством пасля выхату на заслужаны адпачынак. Выпадкова пазнаёміліся з жыхаркай вёскі Бабры Ірынай Кісінай, якая вырабляе традыцыйныя беларускія і расійскія лялькі. Творы майстрыхі аказаліся такога ўзроўню, што мы вырашылі пра-

весці яе выстаўку ў Лагойскім гісторыка-краязнаўчым музеі імя Канстанціна і Яўстафія Тышкевічаў. Цесна супрацоўнічаем і з іншымі творцамі: бяром іх работы на выстаўкі, аказваем метадычную дапамогу, збіраем майстроў аднаго кірунку, напрыклад, вышывальшчыц, на агульнае пасяджэнне, каб яны маглі падзяліцца вопытам. Стараемся арганізоўваць больш персанальных выставак. Хочацца ў першую чаргу зацікавіць самога майстра і тых, хто паглядзеўшы на яго работы, хоча зрабіць штосьці падобнае. Далучыцца да творчасці могуць і дарослыя, калі ў іх узнікне такое жаданне. А галоўная

мэта супрацоўнікаў гэтай установы — адрадыць і развіваць народныя традыцыі ў дэкаратыўна-прыкладной творчасці, улічваючы і сучасныя тэндэнцыі, і пажаданні тых, хто займаецца ў гуртках. Праўда, пакуль ніхто не выбраў тую ж кераміку справай усяго свайго жыцця. У асноўным займаюцца, скажам так, для агульнага развіцця.

Ужо два гады тут праводзяць вясельны абрад. Так ужо павялося, што маладыя пасля роспісу ў ЗАГСе спяшаюцца ў Дом рамёстваў, дзе іх чакае ўрачыстая сустрэча. Пасля правядзення абраду ў нацыянальным беларускім стылі маладых просяць выбраць вазу, збанок ці гарлачык на ўспамін. Майстар-кераміст Мікалай Стрэльчанка адразу пачынае тварыць. Але не проста кладзе кавалак гліны на ганчарны крут, а дзеліць яго на дзве часткі і прапануе маладым напісаць на кожнай сваё імя. Затым сцэплівае гліну са словамі, што яны цяпер адно цэлае, і атрымоўваецца першы посуд для новай сям’і — як сімвал дабра і багачы. На гэтай рэчы, пакуль гліна яшчэ сырая, можна вывесці нейкія запаветныя словы з надзеяй, што задуманае абавязкова спраўдзіцца.

На здымках: дырэктар Дома рамёстваў Ірына Грынь захапляецца вырабам мінілялек; Данііл Мароз і Сяргей Жвірко заняты бісерпляценнем.

Афарызм

*Усё мае свой працяг жыцця,
Апроч няпраўды.*

Максім ТАНК

З глыбіні Яе маленькая планета

Паэтэса Вера Вярба ў студзені адзначае сямідзесяцігадовы юбілей. Да гэтай падзеі ў Чачкаўскай сельскай бібліятэцы (Мінскі раён) прайшло першае ў 2012 годзе пасяджэнне “Мая маленькая планета” літаратурна-паэтычнага клуба “Летавіца”.

Свае першыя вершы шаснаццацігадовая Вера Вярба друкавала ў часопісах “Польмя”, “Вясёлка”, “Работніца і сялянка”. Яна не здрадзіла паэзіі да сталых гадоў, стаўшы адной з тых, праз каго аматары літаратуры спасцігаюць Беларусь. Нашы пісьменнікі далучаюць нас праз роднае слова і да твораў сусветнай класікі. Дзякуючы перакладу В. Вярбы загучаў па-беларуску адзін з самых знакамітых твораў, прывесчаных юнацтву, — аповесць Р. Фраермана “Дзікі сабака Дзінга, альбо Аповесць пра першае каханне”. Яе верш “Ручнікі” пакладзены на музыку, і атрымалася цудоўная песня, якая стала папулярнай. Пра непаўторны аўтарскі стыль Веры Вярбы і яе творчасць ішла гаворка падчас літаратурна-паэтычнай гадзіны. Удзельнікі мерапрыемства чыталі і абмяркоўвалі вершы паэтыкі. Творы Веры Вярбы выклікалі ў гурткоўцаў сум і радасць, боль і захапленне, горыч і ўсмешку.

Падчас чытання зборнікаў Веры Вярбы нельга не адчуць, што беларуская паэзія — свет вечных тэм і страцей, перажыванняў і трывог, свет глыбокі і роздумны, які бярэ выток з цудадзейнай крыніцы роднай мовы.

Святлана КОЎЗЕЛЕВА,
Мінскі раён

Адчуванне шчасця

Выстаўку мастацкіх работ, якая нядаўна адкрылася ў Капыльскім раённым краязнаўчым музеі, складаюць творы маладых людзей з абмежаванымі магчымасцямі. Яркія, вабныя, гарманічныя, радасныя, гэтыя работы як нельга лепш прадстаўляюць сваіх аўтараў, людзей зацікаўленых, крэатыўных і, безумоўна, вельмі таленавітых.

Большая частка экспанатаў выстаўкі — працы Вольгі Белавусавай. Вышытыя крывячымі карціны заварожваюць. Колькі любові, душэўнага цяпла, старання ўкладзена ў кожную з іх! Самая ранняя праца — “Рагавальны крывяч” — зроблена ў 2006 годзе. Карціна ўражвае рэалістычнасцю — дзяўчына спрабуе ўхапіцца за крывяч і гэтым чынам уратавацца ад бурных хваляў. Яркія фарбы прыцягваюць працы “Перад навалніцай”, “Шаганэ”, “Ранішня прагулка”.

Не менш цікава прадстаўлена творчасць іншых аўтараў — Дзмітрыя Мароцкага, Алены Кульбіцкай, Ірыны Удовінай, Анастасіі Рымашэўскай, Дзяніса Каралькова, Вольгі Бельскай, Анастасіі Тарановіч, Вольгі Канончык і Наталлі Насевіч. Прыгажосць маладых людзі ствараюць з любых падручных матэрыялаў: распіваюць акварэллю старыя пласцінкі, малююць яркія пейзажы на шкляных формах, робяць карціны з тканіны і паперы.

Госці нямала часу праводзяць каля экспанатаў, разглядаючы іх і абмяркоўваючы. Бачна па ўсім, творчасць маладых аўтараў кранае наведвальнікаў, іх адчуванне шчасця і наталення жыццём міжволі перадаецца кожнаму, хто датыкаецца да створанага імя.

Крысціна ЖОГАЛЬ,
г. Капыль

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў
Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, ГА “Саюз пісьменнікаў Беларусі”, РВУ “Літаратура і Мастацтва”

Галоўны рэдактар Таццяна Мікалаеўна СІВЕЦ

Рэдакцыйная калегія:
Анатоль Акушэвіч
Лілія Ананіч
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Святлана Берасцень
Віктар Гардзеі
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Уладзімір Дуктаў
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Мікола Станкевіч
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Юрыдычны адрас:
220034, Мінск,
пр. Незалежнасці, 39, п. 4а
Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага рэдактара — 284-66-73
Адрэсы:
публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-44-04
адрэс “Кніжны свет” — 284-66-71

бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у Інтэрнэце:
www.lim.by
Пры перадруку просьба спасылка на “ЛІМ”. Рукпісы рэдакцыя не вяртае і не рэцензуе. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, асноўнае месца працы, зваротны адрас. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп’ютарнага цэнтра РВУ “Літаратура і Мастацтва”.
Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Літаратура і Мастацтва”.
Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства “Выдавецтва Беларускага Дома друку”
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 63856
Кошт у розніцу — 2300 рублёў

Наклад — 2861
Умоўна друк.
арк. 5,58
Нумар падпісаны ў друк
26.01.2012 у 11.00
Газета зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 7 ад 22.07.2009 г.
Заказ — 395
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

